

MAYIS 2021
SAYI:29

diyanet
aile
dergisi

ÖZE DÖNÜŞ

24

RAMAZAN AYININ
KALBİ KADİR GECESİ

30

BAYRAM SEVİNCİ

46

BENİM BABAM
BİR ARİFE ÇİÇEĞİYDİ

60

TEDBİR KULA
TAKDİR YARADAN'A



Bu eser, ramazan ayının her bir günü için özel olarak seçilen konuları sohbet kıvamında okuyucuya aktarırken nefsin isteklerine boyun eğmemek suretiyle elde edilen kazanımların, Müslümanların ramazandan sonraki hayatında da devam etmesini; gönül yaralarına merhem, insani ilişkilerine şifa olmasını temenni ediyor.

yayinsatis.diyamet.gov.tr

Yurt içinde Diyanet yayınları satış yerlerinden, yurt dışında müşavirlik ve ataşeliklerimizden temin edebilirsiniz.

TAKDİM

ÖZE DÖNÜŞ

Dr. Elif Arslan

İnsanı yoktan var eden, onu akıl ve irade nimetleriyle donatan Cenab-ı Allah, insana yaşamı boyunca karşılaştığı güçlüklerin üstesinden gelebilecek, daima iyiye, daima doğruya meyledecek bir fitrat da bahşetmiştir. Fitrat, kulun Rabbine, yani yaratılış gayesine dönüş yolunda en değerli hazinesidir. Bu hazine korunmalı, modern çağın çarklarında öğütülmelidir. Fitratı zedelenmiş birey ne dünyada

ne de ukbada huzuru bulabilir. Modern dünyanın getirdiği sahte meşguliyetler, yapay ilgiler, batıl inanışlar kimi zaman kulu yolundan, istikametinden, sorumlu yürüyüşünden alıkoyabilmekte, onun zihnini, kalbini ve davranışlarını zedeleyebilmektedir. Fitrat yara almakta, insan yaratılış gayesinden uzaklaşmaktadır. Hâlbuki Müslüman birey, hayatının her anında öze, kulluğa, Rabbine, Rabbinin buyruklarına dönmek, böylece aldığı hasarları onarmak, iyileştirmekle mükelleftir.

Dünya hayatının geçiciliği düşünüldüğünde, sonsuz ahiret hayatına hazırlığın, akıl sahibi her insan için ne büyük önem taşıdığını görürüz. Yaşamın özünü kavramak, ebedî boyutunu daima hesaba katmakla mümkündür. Bu bakımdan öze dönmek ebedî hayatımızda bizi kazançlı çıkaracak eylem ve ibadetlere dönmek anlamına da gelmektedir.

Bu ay Diyanet Aile Dergisi olarak ramazan ayını fırsat bilip penceremizi içimize açtık. Dr. Lamia Levent Abul, “Öze Dönüş” yazısında, modern dünyanın getirdiği meşguliyetler içerisinde kendimize yabancılaştığımızı, kalbimizden, ruhumuzdan ve Rabbimizden uzaklaştığımızı, hayatın bir oyun ve eğlence olduğunu unutarak tek hakikatin bu dünya ile sınırlı olduğunu yanlışlığına içine düştüğümüzü belirtti. İnsanın her an, Rabbinin kâinatta cereyan eden ayetlerini görebilmesi için her şeyden önce biraz yavaşlamaya, durmaya ve durulaşmaya ihtiyacı olduğunu hatırlattı ve ekledi: “Mübarek ramazan-ı şerifte kalbimizi Rabbimize döndürelim. O’na müteveccih kalpe ramazanın rahmet iklimini idrak etmenin zevkine varalım.”

Dr. Öğretim Üyesi Sema Çelem, “Ramazan ayı, insanlar için bir hidayet rehberi olan, doğru yolun ve hak ile batılı birbirinden ayırmanın delillerini içeren Kur’an’ın indirildiği aydır.” (Bakara 2/185) ayet-i kerimesinin yorumunu okurlarımız için kaleme aldı.

Kaan H. Süleymanoğlu, “Yaşamın Mimarı Ölüm Korkusu”nu yazdı: “Ölüm bizim sınırlı varlıklar olduğumuzu anlamamıza, tercihlerimizin önemini kavramamıza fayda sağlar. İnsanın ahlaki davranış sergilemesi, bu fark ediş esnasında gerçekleşir.”

Döndü Demirci, “Bu öyle bir gecedir ki hakkıyla idrak ve ihya edildiği takdirde bir insanın ömür boyu yapmış olduğu salih amellere bedeldir.” dedi ve Kadir Gecesi’nin bereketini bizlere müjdeledi. Bu ayki söyleşimizde “Göksel Baktagir ile Musiki Üzerine” konuştuk.

Hayatın İçinden, Kalbe Dokunan Hikâyeler, Onu Konuşalım ve daha pek çok bölümümüzle bu ay da dergimizi sizlerle buluşturmanın huzurunu yaşıyor, bu vesileyle Ramazan Bayramınızı en içten dileklerle kutluyorum.

UZMANINA SORDUK 10
Prof. Dr. Bilal KEMİKLİ

**MAÇARA, UZLET VE
ÖZE DÖNÜŞ** 14
Dr. Öğretim Üyesi Sema ÇELEM

**ÖLÜMDEN SONRA SEVABİ
KEŞİLMİYEN ÜÇ ŞEY** 16
Arş. Gör. Ayşe SAĞLAM

KAHVE MOLASI 18
Gülsüm KARAPINAR

**RAMAZAN AYININ KALBİ
KADİR GECESİ** 24
Döndü DEMİRCİ

BAYRAM SEVİNCİ 30
Esin TÜRKMEN

BEŞİK BELEME 38
Ayşe ÜNÜVAR

**GÖKSEL BAKTAGİR İLE
MUSİKİ ÜZERİNE...** 40
Mahir KILINÇ

4

ÖZE DÖNÜŞ

Dr. Lamia LEVENT ABUL



20

**YAŞAMIN MİMARİ
ÖLÜM KORKUSU MU?**
Kaan H. SÜLEYMANOĞLU



26

**OLUMSUZ
DEĞERLENDİRİLME
KORKUSU**
Binay Bilge ANNAK



46

**BENİM BABAM
BİR ARİFE ÇİÇEĞİYDİ**
FeYZa KARTOPU



MAYIS 2021

Diyanet İşleri Başkanlığı Adına
Sahibi ve Genel Yayın Yönetmeni
Doç. Dr. Fatih KURT

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü
Dr. Elif ARSLAN

Mali İşler ve Dağıtım Sorumlusu
Ahmet BULUT

Yayın Koordinatörleri

Sema BAYAR
Esmâ TÜRKSEVEN
Şule İSKENDER

Görsel Koordinatör
Asuman AYDIN

Dijital Medya
Ömer GÜÇLÜ
Şahin BODUR

Arşiv

Ali Duran DEMİRCİOĞLU

Grafik-Tasarım

AREN Tanıtım
www.arentanitim.com.tr

İletişim

Dini Yayınlar Genel Müdürlüğü
Üniversiteler Mah. Dumlupınar Blv.
No: 147/A 06800 Çankaya/Ankara
Tel : 0312 295 86 61 - 62
Faks: 0312 295 61 92
dergi.diyanet.gov.tr
ailedergisi@diyanet.gov.tr



34

ÇOCUK VE UYKU

Hilal RAMAZAN



62

DİVAN ŞİİRİNDE AHLAKİ DEĞERLERİMİZ: EDEP

Dr. Halil İbrahim HAKSEVER



66

OKUL SIRALARINDAN VATAN SAVUNMASINA

Umut GÜNER



72

RESULÜLLAH'IN CENNETTEKİ KOMŞUSU: UKKÂŞE B. MİHSAN

Doç. Dr. Yaşar AKASLAN

44

ANNEMİN YEŞİL TESPİHİ

Müzeyyen YAZICI

48

BİR BAYRAM YAZISI

Hüseyin Hilmi ARSLAN

50

DAVA ADAMI: AKİF EMRE

Dursun ÇİÇEK

54

KADİM ŞEHİR TARSUS

Zeynep UZUN

58

VEFALI EMANETÇİLER: BEBEK ARABALARI

Süreyya MERİÇ

60

TEDBİR KULA TAKDİR YARADAN'A

Gülşen ÜNÜVAR

70

YEŞİL ALAN

Şule TÜZÜN

76

AKLİYAT

Muhammed Kâmil YAYKAN

78

ÇENGEL BULMACA

Ali OSMANOĞLU

80

KİTAPLIK

Zeynep ÇELİK

Abone İşleri

Tel: 0312 295 71 96-97

Faks : 0312 285 18 54

e-mail: dosim@diyanet.gov.tr

online abonelik:

yayinsatis.diyanet.gov.tr

Abone Şartları

Yurt içi yıllık: 72.00 ₺

Yurt dışı yıllık: ABD: 30 ABD Doları

AB Ülkeleri: 30 Euro

Avustralya: 50 Avustralya Doları

İsveç ve Danimarka: 250 Kron

İsviçre: 45 Frank

Abone kaydı için, ücretin Döner

Sermaye İşletme Müdürlüğü'nün

T.C. Ziraat Bankası, Ankara

Kurumsal Şube IBAN: TR94 0001

0017 4505 9943 0850 41 nolu

hesabına yatırılması ve makbuzun

fotokopisi ile abonenin hangi

sayıdan başlayacağını bildirir bir

dilekçe, mektup, yazı, faks veya

e-mailin Diyanet İşleri Başkanlığı

Döner Sermaye İşletmesi

Müdürlüğüne gönderilmesi

gerekmektedir.

Temsilcilikler;

Yurt içi: İl Müftülükleri,

İlçe Müftülükleri

Yurt dışı: Din Hizmetleri

Müşavirlikleri, Din Hizmetleri

Ataşelikleri.

Yayın Türü: Aylık, Yaygın, Süreli

Yayın, Diyanet Aile Dergisi (Türkçe)

Basım Tarihi: 27.04.2021

Baskı

İleri Basım Matbaa A.Ş.

Tel: 0212 454 32 55

Yayımlanacak yazılarda düzeltme

ve çıkartmalar yapılabilir. Yazıların

bilimsel sorumluluğu yazarlarına

aittir. Diyanet Aile Dergisi, Diyanet

İşleri Başkanlığı yayın organıdır.

Dergide yayımlanan yazı, konu,

fotoğraf ve diğer görsellerin her

hakkı saklıdır.

İzinsiz, kaynak gösterilmeden her

türlü ortamda alıntı yapılamaz.





ÖZE DÖNÜŞ

■ Dr. Lamia LEVENT ABUL

Feridüddin Attar, *Mantıku't-tayr* isimli eserinde kuşların yolculuğunu anlatır. Bu yolculuk, kuşların kim olduklarını bilme yolunda yaptıkları arayışı anlatan, sembolik çağrışımları zengin bir öze dönüş hikâyesidir. Her kişi kendi özünü yani hakikatini bilmek ve bulmak üzere bu âlemedir. Çünkü kendini bilmeyen Rabbini bulamaz.

Bir gün kuşlar kendilerine bir padişah seçmek üzere bir araya gelirler. Padişahsız hiçbir ülkenin olmadığını öne sürerek kendilerini yönetecek bir padişahı nasıl seçecekleri üzerinde konuşurlar. Tüm kuşların hazır bulunduğu bu toplantıda sözü alan Hüdhüd, Simurg adında bir padişahları olduğunu haber verir onlara. Simurg'un zaten her zaman onların padişahı olduğunu ancak binlerce nur ve zulmet perdesi arkasında bulunduğu için bilinmediğini anlatır. Eğer Simurg'u arayıp bulmak isterlerse kendilerine kılavuzluk yapabileceğini söyler. Hz. Süleyman'ın postacısı ve tecrübeli bir kuş olan Hüdhüd'e kuşlar güvenirlir. Onun rehberliğinde padişahları Simurg'u bulmak üzere uzun ve zor bir yolculuğa çıkmayı göze alırlar ve böylece kuşların arayışı da başlar. Ancak bu meşakkatli yolculuğa katılan kuşların büyük çoğunluğu yolda karşılaştıkları engelleri aşamaz. Kimi hırslarına, kimi arzularına, kimi korkularına kimi de yolun zorluklarına yenilir ve telef olur gider. Yolculuğu ancak otuz kuş tamamlar. Vardıkları yerde Simurg'u görmek istediklerinde aslında onun otuz kuştan ibaret olduğunu görüp şaşarlar. Aradıkları hakikatin kendi özlerinden başka bir yerde olmadığını idrak ederler.

Hakikat yolcusu olan insanın yolculuğu da kendini arama ve bulma yolculuğu değil midir? İnsanoğlunun Hz. Âdem (a.s.) ile başlayan yeryüzü serüveni, kendi tekâmülünü tamamlamak üzere girdiği bir yolculuktur. İnsanın kendi özüne yapacağı bu seyr-ü sülûk sorularla başlar. İnsan ancak kendini anlamak için bir sorgulamaya girdiğinde yola girmiş olur. Yaratılış olarak diğer varlıklardan üstün ve farklı özelliklere sahiptir insan. Onu harikulade bir yaratılışla yaratan ve en mükerrem varlık kılan Rabbimiz tüm kâinatı da insanın emrine vermiştir. Eşref-i mahlukat olan ve halifelik gibi bir payeye erişen insanın bunları idrak etmesi için yaratılış gayesi üzerinde tefekkür etmesi gerekir. İnsan niçin yaratıldığı, neden dünyaya gönderildiği ve ölümden sonraki hayat üzerine tefekkür ederse Cenab-ı Hak, hakikate götürecektir yollarını ona gösterir (Şuarâ, 26/78). Bu sebeple Yüce Allah (c.c.), insanı, hem kendisi hem de kâinatın yaratılış hakkında düşünmeye davet eder ve hiçbir şeyin boş yere yaratılmadığına dikkat çeker (Âl-i İmrân, 3/191). İnsan, Allah'ın sonsuz ve muhteşem yaratma sanatının eseri olan kâinata ve kendisine ibret nazarıyla baktığında her şeyin bir gayeye matuf olarak yaratıldığını müşahade eder. Zira nasıl kâinat tesadüf eseri ortaya çıkmadıysa insanın da yaratılışının ve yeryüzüne gönderilişinin bir gayesi vardır. İnsanın bu sorular üzerinde düşünmesi onu kendi

hakikatini bilmeye götürür. Bu aynı zamanda insanın hayat serüvenini çok daha anlamlı ve değerli kılar.

Kulluk İçin Yaratıldık

İnsanın hakikat yolundaki bu sorularına onu yaratan: “Ben cinleri ve insanları, ancak bana kulluk etsinler diye yarattım.” (Zâriyât, 51/56) buyurarak cevap veriyor. İnsanın yaratılış hikmeti en başta yaratanını bilmek, tanımak ve O'na kulluk etmektir. Bu büyük hakikatin farkında olmak insan olmamızın ve neden var olduğumuzun da gayesini bilmek anlamına gelir. İslam âlimleri bu ayet-i kerimede geçen “bana kulluk etsinler” ifadesini “beni tanısinlar, bilsinler” olarak tefsir ederler (Kur'an Yolu Tefsiri, c. 5, s. 137). Yani Allah Teâlâ'ya hakkıyla kulluk etmek ancak O'nu tanımak ve bilmekle mümkündür.

» İnsanoğlunun Hz. Âdem (a.s.) ile başlayan yeryüzü serüveni, kendi tekâmülünü tamamlamak üzere girdiği bir yolculuktur. İnsanın kendi özüne yapacağı bu seyr-ü sülûk sorularla başlar. İnsan ancak kendini anlamak için bir sorgulamaya girdiğinde yola girmiş olur.

Bizi yaratan elbette kendini bize tanıtmak için pek çok ayet ve delil de göndermiştir. Yüce Yaradan'ın yaratılmışların en üstünü kıldığı insanı cevapsız bırakması düşünülemez. Bu konuda yapmamız gereken bize verilen kalbimizi ve aklımızı gereğince kullanmaktır. Hem kendi içimizde hem de tüm kâinatta O'nun bize gönderdiği milyonlarca ayete bakarsak Rabbimizi bilebilir, tanıyabiliriz. Kâinatta yaratılan her şey O'nun eseridir, O'nun varlığını ve sonsuz kudretini ortaya koyan ayetlerdir. Kur'an bizi bunlar üzerinde düşünmeye davet eder: "Üstlerinde kanatlarını açma kapaya uçan kuşları hiç görmediler mi?" (Mülk, 67/19), "Peki insanlar devenin nasıl yaratıldığına, göğün nasıl yükseltildiğine, dağların nasıl dikildiğine, yeryüzünün nasıl yayıldığına bakmazlar mı?" (Çaşiye, 88/17-20) Evet bakmasını bilenler için aslında tüm kâinat O'nu haykırırken hakikate kör sağır kalmak insanın en büyük yanılması olsa gerek.

İnsanın her an kâinatta cereyan eden Rabbinin ayetlerini görebilmesi için her şeyden önce biraz yavaşlamaya, durmaya ve durulaşmaya ihtiyacı vardır. Her gün şahit olduğumuz ama görmeden geçip gittiğimiz nice ayet var etrafımızda. Gündüz çalışıp çabalyor, üretiyor ve yoruluyoruz. Batan güneşle etrafımızı saran karanlığın koynunda dinlenmek, yeni güne hazırlanmak için evlerimize



çekiliyoruz. Güneş, ışığı ve sıcaklığıyla dünyamıza doğduğunda tekrar taze bir enerjiyle ve umutla yeni güne başlıyoruz. Gece ve gündüzün bu ahenkli işleyişi her gün aksamadan devam ederken ne kadar büyük mucizelere şahitlik ettiğimizi ise gözden kaçırabiliyoruz. "Kuşkusuz göklerin ve yerin yaratılışında, gece ve gündüzün değişmesinde, insanlara fayda veren yüklerle denizde seyreden gemilerde, Allah'ın gökten indirerek onunla ölü hâldeki toprağa can verdiği ve ona her çeşit canlının yetişmesini sağladığı

yağmurda, rüzgârları ve gökle yer arasında emre hazır bekleyen bulutları evirip çevirip yönlendirmesinde aklını işleten bir topluluk için elbette nice deliller vardır." (Bakara, 2/164) Şöyle bir düşünelim: O'nun emriyle doğan güneş bir sabah doğmazsa ne olurdu? Gökten inen rahmetini kesse yeryüzünde hayat kalır mıydı?

Kendinin Ücrasında Olan İnsan

"Uzak nedir? Kendinin bile ücrasında yaşayan benim için?" diye soran şair insanın aslında en çok kendine uzak,



kendine yabancı olduğunu hatırlatıyor bize. Kendimize yabancılaştıkça kalbimizden, ruhumuzdan ve Rabbimizden de uzaklaştık. Topraktan, yağmurdan, ağaçtan ve tabiattan uzaklaştık. Saf olanı göremedik ve hatta bulandırdık. Kendimize nasıl davranıyorsak tabiata da öyle davrandık. Ne bir kuş civıltısına ne de esen bir rüzgâra kulak verebilecek kadar uzaktık. Fani dünyanın ayartıcı seslerine dikkat kesildik. Hayatın bir oyun ve eğlence olduğunu unutarak tek hakikatin bu dünya ile sınırlı olduğu yanılığında yaşamak da bizim tercihimiz. İsmarlama bir hayatın içinde oyalanıyor insan aslında. Tüm gayretini, enerjisini ve yatırımını buraya yapmasının da sebebi bu olsa gerek. Burası

fâni, geçici ve sonlu olan yerdir. Ezeli ve ebedî olan Hak Teâlâ'dır. Biz O'ndan geldik, tekrar O'na döneceğiz (Bakara, 2/156).

En çok da kalbine yabancı insan. Kalp hanesini yoklarsa nerede olduğunu, yakın mı uzak mı olduğunu bilebilir. Kalpteki inançlar, duygular, düşüncelerdir hayatımıza yön veren ve şekillendiren. Hz. Mevlana'nın da dediği gibi küpte ne varsa dışarı o sızar misali kalp kabımızdakilerdir dışarı yansıyan. Kalbin tefekkürü bu bakımdan önem taşır. Her an değişen, hâlden hâle giren kalbin bir kararda durması için arada bir onu yoklamak ve dinlemek gerek. Hangi arzular, hangi emeller, hangi sevgiler istila etti kalp ülkesini? Hangi kötülüklerle

besledik, hangi korkularla bozduk ritmini? Kalbi nefse esir mi eyledik yoksa vahyin nuruyla mı aydınlattık?

Kalbine danıştığında ve onu dinlediğinde hakikatin açılacağını Hz. Peygamber (s.a.s.) haber veriyor bize. Ama kuşların sesinden bihaber insanoğlunun kalbini dinlemeye vakti var mı? Kalbimizi dinlemeye vaktimiz olsa onu ne kadar gereksiz şeylerle meşgul ettiğimizi de görebileceğiz. O zaman mübarek ramazan-ı şerifte kalbimizi Rabbimize döndürelim. O'na müteveccih kalple ramazanın rahmet iklimini idrak etmenin zevkine varalım.

Öze/Kalbe Dönüş Ayı Ramazan

Kalbine ve özüne dönmek için bir fırsattır ramazan ayı. Kur'an-ı Hâkim'in ifadesiyle paslanan, kirlenen kalpleri (Mutaffifin, 83/14) arındırma ve temizleme ayıdır ramazan.

En çok da kalbine yabancı insan. Kalp hanesini yoklarsa nerede olduğunu, yakın mı uzak mı olduğunu bilebilir. Kalpteki inançlar, duygular, düşüncelerdir hayatımıza yön veren ve şekillendiren.

Ramazanın kelime manası yazın sonunda güzün başında yağan ve yeryüzünden tüm tozları ve kirleri temizleyen yağmur değil midir? Rahmet tecellileri ile manevi hayatımızı nurlandıran ramazan ayı, bizi çepeçevre saran ve özümüze perde olan gafleti ve pası silmek üzere geldi. Sürekli değişen ve bir kararda durmayan kalbe ayar verme zamanıdır ramazan. Cenab-ı Hakkın nazargâh olan kalbi masivadan arındırma ve o ulu Sultan'a yaraşır bir kıvama getirme ayıdır. Kalp masivadan temizlendiğinde hakkın ve hakikatin pusulası olur. Böylesi kalbe muhabbetle nazar eyler Rabbimiz.

Kalbini arındıracak olan da insanın kendisinden başkası değildir. Ramazan ayının kendine mahsus manevi ikliminde hem beden hem

ruh olarak bir arınma imkânı veriyor bize Rabbimiz. Bu ay, doğru yolu gösteren, doğruyu eğriden ayıran nice delillerin bulunduğu yüce kitabımızın indirildiği aydır (Bakara, 2/185). Diğer taraftan Peygamber Efendimiz (s.a.s.) bu ayda şeytanların bağlandığını, cehennem kapılarının kapandığını ve cennet kapılarının açıldığını haber veriyor (Tirmizi, Savm, 1). Hak Teâlâ, rahmetini yeryüzüne indirdiği ve duaları kabul ettiği bu kıymetli zaman diliminde kalbi arındırmanın ve manen olgunlaşmanın iklimini hazırlamış bizlere. Şeyh Üftade'nin deyişiyle:

*Cümle aya sultan olan
Dertlilere derman olan
Hakk'tan bize ihsan olan
Oruç ayı geldi yine.*

Bu rahmet ayı kendimizle bir muhasebeye girmenin vaktidir. İhtiraslar, arzular,

emellerle kuşatılan insan için artık bir iç hesaplaşma zamanı gelmiştir. İradesine, aklına ve nefesine söz geçirmeli ve onları tutkularının esaretinden azade etmelidir. Oruç bunun için farz kılınmıştır. Yani kişiyi Allah'a karşı sorumluluklarının farkına varmaya ve takvaya eriştirmektedir orucun hikmeti (Bakara, 2/183). Oruç sadece midenin aç kalması değildir. Açlık bize gönül kapılarımızın açılması için verilmiş bir lütuftur. Hz. Mevlana'nın dediği gibi: "Oruç can gözünün açılması için bedenleri kör eder, senin gönül gözün kör olduğu için hiçbir ibadet seni aydınlatamıyor. Oruç her canlının ömrünü eksiltir, hâlbuki insanın insanlığını olgunlaştırır." Açlıkla beden zayıflarken ruhu inkişaf eder insanın. Kendi hata, yanlış ve noksanlıklarını daha iyi görür. Paslanan gönül hanesini ramazanın manevi feyziyle temizler.

Ramazan ayı insanın hakikat yolculuğunda önünü aydınlatan bir nur mesabesindedir. Oruçla nefsi terbiye olurken Kur'an'la ruhunu dinlendirir; namazlarla, zikirlerle yakınlık sırrına erer. Özellikle ramazanın son on günü girilen itikâfla tam anlamıyla kendisiyle, nefsiyle yüzleşir insan. Böylece iç dünyasını tezkiye ve tezyin etmek için çabalar. Ramazanda insan, özündeki güzellikleri inkişaf ettirerek Yaradan'a kul olma şuurunu derinden yaşama ve ve Efendimizin (s.a.s.) buyurduğu iki sevince kavuşma duasıyla...

UZMANINA SORDUK

■ Prof. Dr. Bilal KEMİKLİ

Yunus Emre, “Yaban yolun gözetme / Yol evde taşra gitme” dizelerinde yürünecek asıl yolun insanın içinden geçtiğini, dışarıda bir yol aramanın beyhudeliğini anlatır. Bu dizelerden hareketle taşra gitmek anlamsızdır, yol içeride, özdedir, diyebilir miyiz? Öze dönüş dışı/taşraya değil, içe doğru bir kazı mıdır?

Yunus Emre bu dizelerinde bize evvela varlığın iki mahiyet taşıdığını söylüyor. İlim tarihimizde bunu kavramlaştırırken zahir ve batin derler. Yani taşra kelimesi bazen zahir anlamında kullanılır. Zahir kamusal alandır. Zahiri temellendiren, bir düzene, bir ahenge sokan şey fıkhıdır. Fıkımız, yaşadığımız hayat içerisinde yolumuzu tayin etmemizi, hak ve adalet içerisinde muamelede bulunmamızı temin eder. Genellikle insanlar hep kamusal alan hukukumuzu belirlerken hakikati de dışarıda arama peşindedirler. Yani burada Yunus'un işaret ettiği şey hakikatle alakalı bir konudur.

Hakikati nerede arayacağız? Hakikati taşrada değil, dışarıda değil, içimizde arayacağız.

Peki, içimiz ne? İçimiz de batinımızı ifade ediyor. Yunus Emre'nin *Risâletü'n-Nushiyye* isimli eserinde şunu görüyoruz: Nasıl dışarıda bir şehir, bir kamusal alan içerisinde bir sokak, çarşı, devlet dairesi, bir yönetim varsa içimizde de bir şehir var ve bu içimizdeki şehrin hâkimiyetini elde etmek için mücadele eden iki tane temel grup var. Biri nefis, öbürü de ruh. Dışarıda da bir mücadele var; şehri yönetmek, hukuka müdahil olmak isteyen. Dışarıdaki düzeni koruyan hukuksa içimizdeki düzeni koruyan da hukuktur. Onun adı fikh-ı batinıdır. Dışarıyı fikh-ı zahir tahkim eder, içeriği fikh-ı batin. Fikh-ı batin, içimizdeki şehri mamur etmemizi temin eden bir ilimdir. Ve bu ilmin adı daha sonra ahlak ya da tasavvuf olarak karşımıza çıkacak.

İnsan, ancak ahlaki açıdan olgunlaşarak hakikate ulaşabilir. Ahlak-ı zemimeden yani kötü ahlaktan ahlak-ı hamideye yani güzel ahlaka doğru bir yolculuk yapmak. Bu yolculuğun adı Peygamberimizin ifadesiyle manevi hicrettir. Ve iyilik içerisinde de olgunlaşmak. Mesela sabırlı olmak iyi ahlaktır

ama sabırda daha bir olgunlaşmak, onu içselleştirebilecek bir mahiyette bir tavır hâline dönüştürmek. Dilimizde sabır kavramı bir mana ifade etmez, onu bütünüyle yaşantımıza yansıtmanız gereklidir.

İnsan, bu yeryüzü serüveninde kendi hakikatini arayacaktır. Fakat bu, dışarıda olacak bir hadise değil. Dışarıda kendi hakikatimize ilişkin aynalar bulabilirsiniz; o aynalardan yola çıkarak kendinize bir çeki düzen verebilirsiniz. Fakat insan kendi iç âleminde bir yolculuğa çıkmadan dışarıya faydalı olamıyor. Bu iç yolculuğa sufiler seyr-ü sülûk de derler. İç âleminde bir seyahate çıkmanın anlamı, ahlaki açıdan kavramları içselleştirmek ve olgunlaşmaktır. Kendimizde arayıp kendimizde bulmak; olgunlaşmak, doğru bakmak, doğru düşünmek, doğru tefekkür edebilmek anlamına gelir. Bunları gerçekleştirdiğimizde kendi hakikatimize ulaşmış olacağız. “Nefsini tanıyan Rabbini tanır.” cümlesi de bunu ifade eder. Nefsini tanıyan Rabbini de tanır. Yani insan kendini ve Rabbini tanırsa kamusal düzende, taşrada daha verimli, daha faydalı olur. Toplumdaki hadiselerle, çevreye, insanlara daha duyarlı olur.

Maalesef modern dönemlerde insanlar sosyalleşmeye daha çok ağırlık veriyorlar. İç dünyasında kendini keşfedemeyen insanın sosyalleşmesi bir fayda temin etmiyor. Sadece günü, zamanı tüketmeye sebebiyet verebiliyor. Başka başka arzuları da beraberinde getiriyor.

Nefsini bil, kendini bil... İnsanın kendini bilmesi, kendini bulması ancak içerideki yolculukla olur. Dışarıdaki yolculuk, seyahatlerimiz, gezip görmek tefekkür etmeye vesile oluyor. İnsanın içteki yolculuğu da tefekkürdür. Bu bakımdan Yunus'un izini takip eden Niyazi Mısri de aynı şeyi söylüyor: “*Derman arardım derdime / Derdim bana derman imiş.*” Derdin derman olması da insanın içe doğru bir yolculuğunu gerekli kılıyor. İnsanın derdi nedir? Bu yeryüzü serüveni içerisinde insanın derdi, kendi hakikatine ulaşmasıdır. Ve kendi hakikatine ulaştırarak âlemi anlaması, idrak etmesi, o kitabı okuyup Allah'ı bihakkın idrak etmesidir. Bu da ancak Yunus'un dediği gibi kendi evimize dönmekle olacaktır. Bunu gerçekleştirdiğimiz zaman dışarıyı da mamur hâle getireceğiz.

Bir husus daha var tabii. Nedir o? İnsanlar yalnız kalmaktan hep korkarlar. Yunus, bihakkın mücerret kalalım demiyor. Bir dönem için bunu yapacağız. Bunu eski ulema, lüzumu'l-beyt diye nitelendirir. Lüzumu'l-beyt ya da sufilerin çile, halvet dedikleri kavramlar. Bunlar geçici bir dönemi ifade eder. Lüzumu'l-beytin manası, bir kitabı yazmak için, bir araştırma yapmak için insanın kendi evinde bulunup çalışmalar, araştırmalar yapmasıdır, yazı yazmasıdır. Kendi evinden kasıt bilim adamı için laboratuvar, kütüphanedir mesela. Biraz kalabalıklardan uzaklaşıp uzlet hâlinde yapılacak olan çalışmaları yapmak. Sufiler; ahlaki tekâmül için erbain, çile ya da halvet dediğimiz bir eğitim sürecinden geçerler. Bu süreçte tevhibi bihakkın idrak ederek topluma dönerler. Yani orada sürekli kalmak yok. Elbette evimizin dışına çıkacağız, komşularımızla da temasa geçeceğiz ama önce olgunlaşmamız lazım. Önce bu yalnızlığı yaşamamız lazım. Kendi yalnızlığını yaşayamayanlar, kalabalıklar içerisinde kaybolurlar.

Öze dönüş çabaları bize, hem kendimize hem insanlığa dair neler kazandırır? Neleri keşfeder, nelerle yüzleşiriz?

Bu soru özellikle bu dönemde hakikaten beni çok meşgul eden bir sorudur. Zorunlu bir halvet yaşamak zorunda kaldık. Mesela bendeniz böyle bir süreç yaşadım. Bu süre içerisinde şunu gördüm: İnsan kalabalıklardan biraz uzaklaşıp kendi iç dünyasına döndüğünde aslında kendini keşfetmiş oluyor. Ben kimim? Bu yaşa kadar neler yaptım, neler ürettim? Kimin yarasına merhem oldum? Aslında insanın geriye dönüp yapıp ettiklerine bakmasını temin eden bir yolculuk bu bir bakıma. Muhasebe yapmanın yanında aynı zamanda Allah'ın bize lütfettiği nimetlerin farkına varıyoruz. Mesela bu dönem içerisinde sağlığın, nefes alıp vermenin, zamanın, ömrün bir nimet olduğunu anladık. Ve bu nimetleri yerli yerince kullandık mı, kullanmadık mı? Yeryüzüne gelişimizin manası ne? Niçin buradayız? Ayet-i celilede ifade edildiği gibi Allah'ı tanımak için buradayız. Yani oradaki "li-ya'budûn" kelimesini "li-ya'rifûn" olarak

da tefsir eden, anlayanlar da vardır. Allah'a ibadet etmek aslında Allah'ı tanımaktır. Allah'ı tanımak ilimle olur. İnsan, kendi iç dünyasında Allah'ın ona kodladığı bir ilim taşıyor. Özümüzde, cevherimizde taşıdığımız o manayı ortaya çıkaracak bir muhasebe ya da bir yolculuk yapmış oluyoruz. İşte biz buna sufilerin lisanıyla murakabe, müşahede diyoruz. Müşahede ve murakabe, tefekkürün daha derin bir boyutunu ifade ediyor.

Kendine giderek yabancılaşan modern insanın hakikat yolculuğunda nelere dikkat kesilmesi gerekir?

Son dönemlerde, takriben 20 yıldır bir modernizm eleştirisi var. Batı, bunu postmodernizm kavramıyla temellendirmeye çalışıyor ama bizler; hızlı göç, çarpık şehirleşme, insanın toprağından, ailesinden kopması, değerlerden uzaklaşma gibi temel problemlerle yüzleştikçe yabancılaşma kavramını da çokça kullanır olduk. Yani insan kendine yabancılaşıyor. Bu kendine yabancılaşma ile birlikte yeni bir "ben" inşa ediyor. Yani kendi derken kendimiz neyiz? Kendimiz evet, bir fert olarak bir kişiyiz, bir şahsiyetiz, bir insanız ama içine doğduğumuz muhitin, çevrenin insanıyız. Yabancılaşma derken aslında insanın evveleminde kendi çevresine yabancılaşmasından söz ediyoruz.

Şehirleşmeyle birlikte insan doğal toprağından, mahallesinden, muhitinden uzaklaştıkça ister istemez kendine, kendi içinde bulunduğu tarihsel birikime, örf, kültüre, aileye yabancılaşmış, değerler manzumesinden uzaklaşmış oluyor.

İnsan kazı yaparken aslında kendisiyle buluyor, kendisiyle tanışıyor... Kazı yapmak önce insanın kendisiyle tanışması yani kendine ayna tutması, kendisini bilmesi, kendisi ile buluşması anlamına geliyordu. Dolayısıyla içimizdeki yolculuğu düşünmek bilhassa bu salgın döneminde bu zorunlu hâle de geldi. Aslında kendimizi korumak için evimize geliyoruz. Yine de kendimizi o yabancılaşmaya, değerlerden uzaklaşmaya karşı korumamızın yolunun bu olduğunu da öğrenmiş oluyoruz.

İnsanın kendi evine gelmesi, kendi hakikati ile buluşması, yabancılaşmaktan kurtulması,

İnsan, ancak ahlaki açıdan olgunlaşarak hakikatine ulaşabilir. Ahlak-ı zemimeden yani kötü ahlaktan ahlak-ı hamideye yani güzel ahlaka doğru bir yolculuk yapmak. Bu yolculuğun adı Peygamberimizin ifadesiyle manevi hicrettir.

mihverden uzaklaşması anlamına geliyor. Mihver, dayanağımızdır. Dayanağımız; kültürümüz, örfümüz, değerlerimizdir. O kültürü, o değerleri ortaya koyan ana kaynak bir Müslüman için Kur'an-ı Kerim'dir. Günlük koşuşturmacalar içerisinde yoğun işler, idari/akademik görevlerimiz, çözmemiz gereken sorunlar, cevap vermemiz gereken sorular, yazmamız gereken raporlar bizi mihverimizden uzaklaştırıyor. Onlara ancak akademik endişeyle bakıyoruz. Bu, bizi malumat sahibi yapıyor. Oldurmuyor... Bir bilgiye dönüşmüyor. Bir buluşma, bir gelişme ve tanışma evrelerini gerçekleştirmemizi temin etmiyor.

Modern insanın zaman zaman birazcık kenara çekilip içsel yolculuğa çıkmasında fayda var Dinî literatürümüzde bunun adı itikâf. İtikâf, bir bakıma akıp giden zamana karşı kenarda durmayı, kendi iç âleminde yolculuk yapmayı, kendinle tanış olmayı temin ediyor. Böylece kendine yabancılaşan modern insan olmaktan kendisini bilen, kendini tanıyan, kendisiyle barışık, öz güven sahibi, modern hayata, içinde bulunduğumuz zamana yön verebilen, gündem oluşturabilen, sorunlara çözüm üretebilen, duruşu sağlam insanlar hâline gelmiş oluyoruz. İtikâf ibadeti bu anlamda fevkalade önemlidir.

Eskiler "Evvel Refik Ba'dehû et-Tarîk" sözüyle yolculukta aslolanın yol arkadaşları olduğunun altını çizerler. Öze dönüşte yol arkadaşları kimler, neler olmalıdır?

Evet, insanın yoldan önce yol arkadaşını bulması gerekir. Biz buna sahip, refik, yoldaş, hemhâl de diyoruz. Aynı dili konuşmak,

hemhâl olmak, aşına olmak... Ferîdüddin Attar'ın dediği gibi ister içe ister dışa dönük olsun hepimiz bir yolculuk içerisindeyiz aslında. Yol tek başına gidilmiyor. Çünkü yolun bir kısım sıkıntıları var. Bu yüzden yol arkadaşlarına dikkat etmemiz gerekiyor. O zaman size bu yolda en azından sabrı telkin eden, güç veren salih arkadaşlar, kardeşler lazım. Eğer bu kardeşiniz ilim açısından ileri bir noktadaysa size rehberlik edecek; tecrübesi varsa yahut bu yolculukta en azından bilgisi olan insanları tanıyorsa size yardımcı da olacaktır. Kendi iç dünyanızda yapacağınız yolculuğunuzda salih, sadık, muhsin, muhlis, âlim, birlikte oturup konuşabileceğiniz, müzakere edebileceğiniz, sorularınıza cevap bulabileceğiniz bir arkadaşınız olursa fevkalade güzeldir. Ama bir başka arkadaşlık var burada. O da daha önce öze dönük yolculuğu yapan âlimlerin bıraktıkları eserler. Yani bir kitabı okumak, o kitaptaki fikirleri tartışmak, notlar almak, müzakereler etmek de bir bakıma o kitabın müellifi ile arkadaş olmak anlamına gelir. Evet, illa yaşayan birisi değil, bazen Gazali bizim yol arkadaşımız olabilir bazen İbnü'l-Arabî, Şahabettin Sühreverdi, Yunus Emre, Mevlana olabilir. Okumalarımız, bu yolculuğumuzu daha sağlıklı bir şekilde gerçekleştirmemizi temin eder. Bize moral, destek verir. Yapabiliyorsak şerhleri ile birlikte hadis-i şerifleri okumak,

onları anlamak. Ayetler üzerinde tefekkür etmek ciddi bir yolculuktur ve çok iyi salih yol arkadaşı edinmek anlamına gelir. Demek ki refiksiz olmuyor.

Ramazan ayını öze dönüş için bir fırsata çevirmek adına neler yapılabilir? Okurlarımıza hangi tavsiyelerde bulunursunuz?

Ramazan ayı ile birlikte saatleri yeniden düzenliyoruz. "Müslüman saati" diyor ya Ahmet Haşim. Müslüman saati ibadetlere göre dizayn olunan bir saat. Beden saatimizi yaratılışa uygun bir şekilde dönüştürme süreci yaşıyoruz. Bu dönüştürme süreci aslında öze dönüşün, eve gelişin de ilk şartlarından biridir. Bunu fiziki ev olarak da ruhi açıdan da düşünelim. Okunan mukabeleler bizi Kur'an'ın lafzıyla, Kur'an'ın sedasıyla buluşturmuş oluyor. Kılınan teravih namazları, okunan ayet-i celileler bizi iç yolculuğumuza götürüyor. Yani bu iç yolculuk bir manevi yükseliş, bir manevi miraç olarak da telakki eder. Çünkü namaz müminin miracıdır. Ruhun ve aklın rahatlama vesilesi. O bakımdan ramazanın evveleminde ciddi anlamda bir öze dönüş, eve geliş fikri taşıdığıнын bilinmesinde fayda var.

Ramazanda bir bakıma manevi enerjimiz yükseliyor. Bu yükselen manevi enerji ile kaygılarımızı, endişelerimizi, nedametlerimizi istiğfar ve tefekkür ederek bertaraf ediyoruz. Bir arınma mevsimine girmiş oluyoruz. Bu arınma mevsiminde mümkün olduğu kadar sadece yeme içme, beşerî arzularından kendimizi sınırlama değil aynı zamanda insanlar hakkında olumsuz düşünme noktasında da kendimizi sınırlamayı bilmemiz gerektiğini düşünüyorum. Olumlu bakmayı, olumlu düşünmeyi, insana güvenmeyi, Allah'ın kullarını affedebilmeyi... Öfkemizi yenecek bir faaliyet içerisinde bulunmamız gerekiyor. Onun için de sadece mideye değil, beş duyumuza da oruç tutturmanın yolunu aramamız lazım. Oruç tutturmak, sınırlamaktır. Belli bir alan içerisinde yaratılışa uygun bir şekilde onu istihdam etmek demektir. Bunu gerçekleştirebilirsek, bütün azalarımızla oruç tutarsak, tutabilecek bir bilince kavuşursak zaten öze dönmüş de oluruz.



MAĞARA, UZLET VE ÖZE DÖNÜŞ

Dr. Öğretim Üyesi Sema ÇELEM

Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi İlahiyat Fakültesi

شَهْرُ رَمَضَانَ الَّذِي أُنزِلَ فِيهِ الْقُرْآنُ هُدًى لِّلنَّاسِ وَبَيِّنَاتٍ مِّنَ الْهُدَىٰ وَالْفُرْقَانِ

“Ramazan ayı, insanlar için bir hidayet rehberi olan, doğru yolun ve hak ile batılı birbirinden ayırmanın delillerini içeren Kur'an'ın indirildiği aydır.”

(Bakara, 2/185)

Kur'an-ı Kerim insanlık için dalaletten kurtulma yollarını gösteren, dinin helal-haram, ahkâm ve hudûd gibi emirlerini açıklayan bir kitaptır (Firuzâbâdî, Tenviru'l-Mikbâs min Tefsîri İbn Abbas, 31). Bu kitap, ayette belirtildiği gibi ramazan ayında nazil olmaya başlamış, Hz. Peygamber'in (s.a.s.) vefatına kadar devam eden yirmi üç yıllık sürede tamamlanmıştır. Bakara suresindeki bu ayetle birlikte önceki iki ayetten oluşan bölüm “iman edenlere orucun farz kılındığını, hasta ve yolcu olmayanların ramazan ayına eriştiklerinde bu ayı oruçlu geçirmelerini, oruca gücü yetmeyenlerin fidye ödemesi gerektiğini ve orucun Allah'ı yüceltmenin ve şükrün bir göstergesi olduğunu” dile getirerek mahiyetine dair geniş bilgi vermektedir.

Oruç, Allah'ın birliğine ve O'nun yegâne yaratıcı

olduğuna inananlara hicretin ikinci yılında inen bu ayetle farz kılınmış bir ibadettir. Sadece Hz. Muhammed'in değil, ondan önceki peygamberlerin ümmetlerinin de yükümlü tutulduğu bu ibadet, farklı formlarla ve tövbe, kefare, matem ya da zühd gibi farklı gerekçelerle de olsa (DİA, Oruç, 33, 414) semavi dinlere mensup kişiler tarafından her dönem uygulanmıştır. Oruç tutan kimse bu yönüyle insanlık kervanının bir üyesi olmakta, Allah'ın (c.c.) kendisi için takdir ettiği kulluğun gereklerini yerine getirmektedir. Üstelik Allah'ın rızasıyla birlikte bedensel ve ruhsal sağlığına yönelik bireysel faydalar, kardeşlik, yardımlaşma, aynı sevince ortak olma vb. toplumsal güzellikler elde etmektedir.

Ramazan ayına değerini veren, onu diğer aylardan ayıran aslında Kur'an'ın nüzulüdür. “Yüce Mevla,

Müslümanlara oruç ibadetini farz kılmayı murat edince bunun zamanının da ona uygun ve layık bir zaman olmasını istemiş, bütün insanlığa son rehber ve irşat aracı kıldığı kitabını vahyetimeye başladığı ayı oruç zamanı olarak seçmiştir.” (DİB, Kur'an Yolu Tefsiri, I, 281-283)

Ramazan ayı Hz. Peygamber'in (s.a.s.) nübüvvetle tanıştığı aydır. İlk vahyi aldığı, tefekkürle geçirdiği günlerde zihnindeki soruların cevaplanmaya başladığı dönemdir. İçinde büyüdüğü müşrik toplumun davranışlarından rahatsızlık duyan sevgili Peygamberimiz, çocukluk ve gençlik dönemlerinde de onların yaptıklarını yapmamış, mümkün olduğu kadar onlardan uzakta bir hayat yaşamıştı. Putlara itibar etmemesi, onlar adına kesilen etleri yememesi, müşriklerin eğlencelerine dâhil olmaması sözünü ettiğimiz durumun en önemli göstergelerindendir.

İslam'dan önceki dönemlerini tam bir cahilî tutum içinde geçiren bu topluluk bilgisizlikleri yönünden değil, barbarlık ve vahşeti yaygın olarak onayladıkları için bu adı almışlardı. Allah'ı bildikleri hâlde O'na putları eş tutarlardı. Onlara göre mal ve evladı fazla olan güçlüydü. Haklılık ve haksızlığı da değer verdikleri bu güç tanımına göre belirlerlerdi. Kavmiyetçilik ön plandaydı ve kendilerinden olmayan herkes düşman sayılırdı. Toplum içinde içki, kumar, faiz, zina vb. insanlık için zararlı her türlü uygulama yaygındı ve genel olarak ahiret inancı olmadığı için dünyanın zevk ve sefasından olabildiğince faydalanmaya yönelik bir hayat anlayışını benimsemişlerdi.

Onlarla birlikte olmaktansa bir mağarada yalnızlığı tercih eden ve bunun için evinden uzak kalan sevgili Peygamberimiz, ilk vahye muhatap olduğu gün de Nur Dağı'ndaki Hira Mağarası'ndaydı. Hz. Âişe'nin (r.a.) bildirdiğine göre bu yalnızlık ona Allah tarafından sevdirilmişti. Sevgili Peygamberimizin o günlerini Hz. Âişe bakın nasıl anlatıyor: Allah Resulü'nün (s.a.s.) ilk vahiy almaya başlaması uykuda doğru rüya (rüyâ-i sâdıka) görmeye başlamıştır. Onun istisnasız bütün rüyaları gün gibi gerçek çıkardı. Sonra ona yalnızlık sevdirildi. Artık Hira'da yalnızlığa çekilip geceler boyu, ailesine

İçinde bulunduğumuz ramazan ayı her bakımdan özümze dönmenin sebebi sayılmalı, sevgili Peygamberimiz gibi uzlete, tefekküre, sadece ibadete ayıracağımız saatlerimiz olmalıdır.

dönmeden tek başına ibadet ediyordu. Bunun için yanında yiyecek de götürürdü. Sonra yine Hatice'nin yanına dönüp bir o kadar zaman için tekrar yiyecek alırdı. Nihayet bir gün, Hira Mağarası'ndayken ona hak (vahiy) geldi. Melek geldi ve "Oku!" dedi. O, "Ben okuma bilmem." dedi. (Allah Resulü yaşadıklarını şöyle anlattı): "Beni tutup gücüm tükeninceye kadar sıktı. Sonra bırakıp tekrar, 'Oku!' dedi. 'Ben okuma bilmem.' dedim. İkinci defa tutup gücüm tükeninceye kadar sıktı. Bırakıp tekrar, 'Oku!' dedi. 'Ben okuma bilmem.' diye cevap verdim. Üçüncü defa tutup gücüm tükeninceye kadar sıktı ve bırakıp şöyle söyledi: Yaratan Rabbinin adıyla oku! O, insanı bir alaktan (embriyodan) yarattı. Oku! Senin Rabbin en Kerîm olandır..." (Buhârî, Bed'ü'l-vahy, 1)

Bu zorlu süreçten sonra önce gizli sonra açıktan tebliğ dönemi başlamış ve Hz. Peygamber bir daha uzlet için mağaraya dönmemiştir. Rabbiyle baş başa geçirdiği gecelerin dışında hep

insanlarla birlikte olmuş, hakkı ve hakikati yaymak için sürekli çaba göstermiştir. Ama bu onun düşünce faaliyetine engel teşkil etmemiş, ayetlerin arasında bir müddet duraklayıp sonra devam ederek, secde ayetinde secde ederek, Allah'ın yüceliğinden bahseden bir ayet geçtiğinde tespihat yaparak, dua edilmesi gereken bir konu geldiğinde durup dua ederek Kur'an'ı büyük bir tefekkürle âdeta yaşayarak okumuştur.

Hz. Peygamber (s.a.s.) vefat edinceye kadar ramazanın son on gününde itikâfa girmiştir (Buhârî, İ'tikâf, 1). Efendimizin dünyevi işlerden uzaklaşıp sadece ibadete ayırdığı bu dönem onun sünneti olarak Müslümanlar arasında bugün de devam etmekte, günahlardan arınmak kadar, kişisel murakabenin ve olgunlaşmanın bir yolu olarak görülmektedir.

İçinde bulunduğumuz ramazan ayı her bakımdan özümze dönmenin sebebi sayılmalı, sevgili Peygamberimiz gibi uzlete, tefekküre, sadece ibadete ayıracağımız saatlerimiz olmalıdır. Bu ay nasıl oruç tutarak yeme, içme ve cinsellik gibi hislerden belli bir süreliğine ayrılıyor, dilimizi kavga, gıybet, dedikodu gibi davranışlardan, gözümüzü azami derecede günahlardan muhafaza etmeye çalışıyorsak zihnimizi de kendi benliğimize dönerek arındırmaya çalışmalıyız.

ÖLÜMDEN SONRA SEVABI KESİLMİYEN ÜÇ ŞEY

Arş. Gör. Ayşe SAĞLAM
Amasya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi

“إِذَا مَاتَ الْإِنْسَانُ انْقَطَعَ عَنْهُ عَمَلُهُ إِلَّا مِنْ ثَلَاثَةٍ: إِلَّا مِنْ صَدَقَةٍ جَارِيَةٍ أَوْ عِلْمٍ يُنْتَفَعُ بِهِ أَوْ وَلَدٍ صَالِحٍ يَدْعُو لَهُ”

“İnsan ölünce üç şey dışında ameli kesilir: Sadaka-i câriye (faydası kesintisiz sürüp giden sadaka), kendisinden faydalanılan ilim ve kendisine dua eden hayırlı evlat”

(Müslim, Vasiyyet, 14)

Ölüm, yaşadığımız dünya hayatının sona ermesi ve varlığı kesin olan sonsuz ahiret hayatının başlangıcıdır. Ebedî hayatın başlangıcı ile beraber dünya hayatında en ufak şeyden en büyüğüne kadar kayıt altına alınan amel defterlerimiz kapanır. Ancak ilahi hikmet gereği bazı amellerin sevabı kesilmez ve sahibi için hâlâ işler vaziyettedir. Allah Resulü'nün (s.a.s.) bir hadisinde belirttiği üzere bunlar; sadaka-i câriye, kendisinden faydalanılan ilim ve dua eden hayırlı evlattır.

İslam dini müntesiplerinden sadece kendileri için yaşam sürmelerini beklemez. Yeryüzünün halifesi olan Müslümanlar dünya

hayatında huzurun teminatı olurken hem kendileri hem de kendilerinden sonrakiler için çalışırlar.

Ölümün kendileri için bir son olmadığını bilen Müslümanlar, dünyayı güzelleştirirken her yaptıkları için başka bir boyutu olduğuna inanırlar ve buna bağlı olarak çok yönlü bir kazanım peşinde olduklarının bilincindedirler. Bu nedenle tüm insanlığa faydalı olacak hayırlar Müslümanlardan sâdır olur. Sadaka-i câriye tıpkı bir ırmağın akışı gibi istifadesi bol ve daim, dolayısıyla sevabı kesintisiz olan sadakalar için kullanılır. Camiler, çeşmeler, okullar, yollar, köprüler ve bilcümle insanlığa faydası olacak olan iyilikler bu tür sadaka çeşitlerindedir.

“Cömert; Allah'a yakın, cennete yakın, insanlara yakın ama cehennemden uzaktır.” (Tirmizî, Birr, 40). İslam'ın Müslümanlara aşılamaş olduğu bu hüküm fehvasınca malını hayır uğruna harcayanlar her daim Allah'a ve dolayısıyla cennete yakın vaziyettedirler.

İnsanın ölümünden sonra sevabı kesilmeyen amellerinden ikincisi, kendisinden faydalanılan ilimdir. Bir Müslüman ömrü boyunca bilginin peşindedir ve ilmini insanlığa hizmet için sarf eder. Talebe yetiştirmek, eserler telif etmek, ilim meclislerinin kuruluşu ve yaygınlaşması için her türlü desteği sağlamak ecri daim olan ameller arasındadır. İslam'da ilim öğrenme ve

onu başkalarına öğretme hususunun sahibine her zaman üstünlük kazandırdığı birçok vesile ile belirtilmiştir. Peygamberimiz (s.a.s.) bir hadisinde “Ancak iki kişiye gıpta edilir: Onlardan biri Allah’ın kendisine mal verdiği ve Hak yolunda o malı harcamasına imkân tanınan kişi, diğeri de Allah’ın kendisine verdiği ilimle yerli yerince hükmeden ve onu başkasına öğreten kimsedir.” (Buhârî, İlim, 15) buyurmaktadır. Söz konusu hadiste hem insanlığın hayrına olarak hak uğruna malından vermeye hem de ilim öğrenip öğretmeye teşvik bulunmaktadır.

Allah Resûlü (s.a.s.), kendisini ilme açan ve bu ilimden insanların da en güzel şekilde faydalanmasını sağlayan kişilerin durumunu etkileyici bir temsille anlatmıştır: “Allah’ın benimle gönderdiği hidayet ve ilim, (farklı yapılarıdaki) topraklara düşen bol yağmura benzer. Bunlardan bazıları temizdir, suyu alır, bol bitki ve ot yetiştirir. Bazıları kuraktır, suyu (yüzeyinde) tutar. Bu sudan insanlar yararlanır; hem kendileri içerler hem de (hayvanlarını) sularlar ve ziraat yaparlar. Diğer bir toprak çeşidi de vardır ki dümdüzdür. (Ona da yağmur düşer ama) o ne su tutar ne de bitki yetiştirir. Allah’ın dinini inceden inceye kavrayan, Allah’ın beni kendisiyle gönderdiğinden (hidayet ve ilimden) faydalanan, öğrenen ve öğreten kimse ile (bunları duyduğu vakit kibrinden) başını bile kaldırmayan ve

kendisiyle gönderildiğim Allah’ın hidayetini kabul etmeyen kimsenin misali işte böyledir.” (Buhârî, İlim, 20).

Son olarak ise İslam toplumunun teminatı olan temiz bir neslin yetiştirilmesine matuf olarak dua eden hayırlı evlatlardan bahsedilir. Geleceği şekillendiren çocuklar, güzel ahlak kuralları ile eğitildiğinde sağlıklı bir toplumun hem kurucu unsuru hem de koruyucusu olurlar. Nitekim Hz. Peygamber (s.a.s.), hiçbir babanın evladına güzel terbiyeden daha kıymetli bir bağışta bulunmadığını belirtmiştir (Tirmizî, Birr ve Sıla, 33). Bir kimsenin kendisine hayır duada bulunacak evlatlar yetiştirerek dâr-ı bekaya göç etmesi şüphesiz hem kendisinin ahiret hayatı için hem de geride bıraktığı topluma hayırlı bir birey kazandırmış olması bakımından kazançtır.

İslam dini müntesiplerinden sadece kendileri için yaşam sürmelerini beklemeyiz. Yeryüzünün halifesi olan Müslümanlar dünya hayatında huzurun teminatı olurken hem kendileri hem de kendilerinden sonrakilere için çalışırlar.

İnsanların ahiret hayatına intikal etmesiyle üç amel dışındaki amellerin kesilmiş olduğunu bildiren hadisi birey özelinde anlayacağımız gibi toplum bazında da yorumlamak mümkündür. Öyle ki hadiste âdeta topluma hem bayındır bir medeniyete hem de İslam düşüncesinin temelini oluşturacak bir nesli var etmeye çağrı bulunmaktadır. Şairin dediği gibi:

Hanidir görklü dünya dünyalar içre doğan

Nerde, hangi yöremizde zihnin tunç surlardan berkitilmiş ülkesi

İslam kültürüyle bezenen bayındır bir yeryüzünün müjdelenmesi ancak pak nesillerin ilim ve irfanla husule getireceği İslam düşüncesi ile mümkündür. Bu nedenle bugün de yeryüzünü imar edip umrana kavuşturmak Müslümanların vazifesidir.

Ölümden söz ettiğimiz bir durumda bile bitmeyen kazanımlardan bahsetmemiz yalnız mümine mahsus olan hâllerdir. Öyle ki o, yeryüzünü güzelleştirdiğinde hem insanlığa karşı hayrı dokunmuş hem de dünyadan ayrıldığında ecri daim olan ameller işleyerek göç etmiştir. İlim uğruna gösterilen çabalar, kendisinden sonrakilere faydası olup amel defterini kapatmayan nişanelerden sayılmıştır. Son olarak İslam ümmetine kazandırdığı hayırlı evladın duası sevabı kesilmeyen ameller arasında yerini almıştır.



BİR
KAVRAM
ÜÇ YORUM

Zenginlik

"En büyük zenginlik kanaattir."

Kur'an ve Güzel Ahlak, Mustafa Kara

"Zenginlik deniz suyuna benzer. Ne kadar içilirse o kadar susatır."

Mutlu Olma Sanatı, Arthur Schopenhauer

"Zenginlik iyi bir hizmetçi ama en kötü patronudur."

**Hayatını Kur: Hayatını Yaşa,
Mark Albion**

NELER OLUYOR HAYATTA?

Gıda İsrafına Gıda Bankacılığı Çözümü

Ülkemizde gıda israfının tahmin edilen maliyeti 414 milyar TL. Tam da bu rakamlar nedeniyle gıda bankacılığına ne kadar çok ihtiyaç duyulduğu görülüyor.

Gıda bankası; bağışlanmış gıda, giysi, temizlik ve hijyen ürünlerini toplayan, ayrıştıran, depolayan ve ihtiyaç sahiplerine dağıtan bir sivil toplum örgütlenmesidir. Firmalar ve kişiler gıda, giysi ve temizlik ürünlerini bu bankaya yatırır, ihtiyacı olanlar da bu ürünleri bankadan çeker.

Gıda bankacılığı, dünyada 54 yıldır, Türkiye'de ise 20 yılı aşkın süredir uygulanıyor. Bu sistemle dünya genelinde 30 bine yakın gıda bankası, 6,5 milyon kişiye 540 bin ton gıda ulaştırmış.

Ekonomi Reformları Eylem Planı'na göre, Gıda Bankacılığı Sistemi'nin yaygınlaştırılması amacıyla gerekli düzenlemelerin yıl sonuna kadar tamamlanması planlanıyor.

TAKVİM YAPRAĞI

Soma'da maden faciası meydana geldi.

(13 Mayıs 2014)

Mustafa Kemal Paşa, Millî Mücadele'yi başlattı.

(19 Mayıs 1919)

Nene Hatun vefat etti.

(22 Mayıs 1955)

Selçuklu Devleti kuruldu.

(24 Mayıs 1040)

Fatih Sultan Mehmet İstanbul'u fethetti.

(29 Mayıs 1453)





MERAK EDİYORUM

Timsahlar Ağlar mı?

Timsahların avlarını yerken ağladığına dair bir inanış var. Hatta insanların sahte bir üzüntüyle veya samimi olmayan gözyaşlarıyla hak etmediği bir sempatiyi kazanma isteğini ifade etmek için "timsah gözyaşı dökmek" tabiri kullanılır. İronik manalar yüklenen bu tabirin gerçekten bir alakası var mı? Timsahlar gerçekten gözyaşı döker mi? Evet. Timsahların da bazı hayvanlar gibi fizyolojik olarak gözyaşı ürettikleri bir gerçektir fakat bu yaşlar, sevinç ve üzüntü gibi hissî bir sebebe bağlanamaz.

Timsahlarda anatomik olarak gözle burun arasındaki gözyaşı kanalı doğrudan yutağın solunumla ilgili kısmına açılır. Bu nedenle bazı araştırmacılar, akciğerlerden gelen havanın yutaktan buruna geçerken salgıları gözyaşı kanalından göze doğru sürmesiyle kabarcıklı gözyaşı oluştuğunu ileri sürmüşlerdir. Öte yandan sürfektanların veya proteinlerin köpüklü gözyaşı oluşturabileceğini ileri süren araştırmacılar da mevcuttur. Tuzlu suda yaşayan timsah türleri, deniz kuşları ve deniz kaplumbağaları; vücutlarına giren tuzu atmak için gözlerinin ön kısmına veya burun deliklerine açılan hususi bezlere sahiptir. Bu bezler olmasaydı deniz kuşları ve sürüngenleri vücutlarına giren aşırı tuz sebebiyle ölürlerd. Başka bir kaynakta ise timsahların yemek yeme haricinde, uzun süre suyun dışında kalmalarına bağlı olarak kurumaya başlayan gözlerini koruma amacıyla gözyaşı salgılayacak bir donanımla yaratıldıkları bildirilmektedir.

BİR ACAYİP KELİME

Melanizm

Yunanca "siyah renklenme" anlamına gelen melanizm, son derece nadir görülen bir genetik mutasyondur. Albinoluktan bile nadir görülen bu genetik mutasyon, hayvanları kendi türlerinin yaygın renginin aksine tamamen siyaha boyar.

Canlılarda, olması gerekenden fazla miktarda melanin pigmenti üretilmesi, derinin siyah bir renge dönmesine neden olur. Kimi zaman vücutta tam melanizm görülmez ve sadece kısmi olarak bazı bölgelerde melanin birikimi görülür. Buna, "sahte melanizm" ya da "abandizm" denir.

Melanizm kalıtsaldır, ancak çekinik genlerle taşınır, bu nedenle tekrar ortaya çıkmadan önce birkaç nesil atlayabilir. Melanistik olmayan bir hayvandan melanistik yavrular doğabildiği gibi melanistik anne veya babadan melanistik olmayan yavrular da dünyaya gelebilir.

EĞRİSİ DOĞRUSU



Panaroma
Maydonoz
Labaratuar
Küsür
Muhattap



Panorama
Maydanoz
Laboratuvar
Küsür
Muhatap

YAŞAMIN MİMARİ ÖLÜM KORKUSU MU?

■ Kaan H. SÜLEYMANOĞLU

İnsanoğlunun ölümsüzlük arayışı, diğer bir ifadeyle ölüm korkusu, tarihle yaşıttır. Bugün elimizdeki en eski yazılı metinlerin ölümü ve ölümsüzlüğü konu edinmesi tesadüf değildir. Örneğin Antik Mezopotamya'dan günümüze ulaşan taş tabletlerde, dostu Enkidu'nun ölümüne çok üzülen ve ölümsüzlüğün sırrını keşfetmek için uzun, tehlikeli bir yolculuğa çıkan hükümdar Gılgamış'ın hikâyesi anlatılır.

Ölüm korkusunu, diğer bütün korkular gibi küçük yaşlardan itibaren öğrenerek elde ederiz. Sosyalleşme süreçlerinde dip dalga olarak daima tesirinde kaldığımız

Ölüm ve hayat, yüzeyde birbirini tüketen iki zıt olgu gibi görünse de derinlerdeki kökleri vasıtasıyla daima alışveriş hâlinde iki ağaca benzer. Dünyaya gelen her insan bir bakıma ölmeye gelmiştir. Ölen her insan da geride kalanlar üzerinden yaşamın teşekkülünü kıskırtır.

bu korku, acaba yaşamın görünmez mimarı mıdır? Tarihî açıdan bakıldığında ölüm korkusunun insanları bir araya getirdiğini, terbiye ettiğini, geliştirdiğini, kurumsallaştırdığını söylemek mümkün. Aile, şehir ve devlet fikri, ölümle ilişkili muhtelif korkuların tazyiki altında organize olmanın doğal sonucudur. Korku, bireyi ve toplumu ayakta tutan mekanizmaların doğmasını sağlar. Bu yüzden de kolayca istismara açık bir hüviyet taşır. Tarih boyunca insanları idare etmenin, çitlemenin en temel enstrümanı korku olmuştur. Sözelimi Batı'nın karanlık Orta Çağ deneyiminde Kilise'nin, üretilmiş korkularla toplumu terbiye ettiğini, daha kolay yönettiğini biliyoruz. Ama biz burada korkunun ölüm gibi objektif bir gerçeklik üzerinden insan yaşamına etkisine odaklanacağız.

Psikanalizci Gregory Zilboorg, "Ölüm korkusu biteviye olmasaydı, yaşamı korumak için daimî olarak psikolojik enerji harcamak da imkânsız olurdu." der. Meselenin bireysel kökenine incek olursak orada, insanlaşma hikâyemizle karşılaşırız. Yetişkinlikte insanı kuşatan ölüm korkusuyla çocuklukta maruz kaldığımız ölüm kokusu arasında temel bir fark vardır. Çocuğun gerekçeleri her zaman içgüdüselidir. Ebeveyne yoğun bağlılık onun diğer bütün duygu ve düşüncelerinin belirleyicisidir. Gündelik ihtiyaçlarının

karşılanması çocuğu mutlu eder, mutlu olmaktan öte kendi dünyasında muktedir hissetmesini sağlar. Orada herhangi bir soyut korkuya, endişeye yer yoktur. Annesinden veya babasından uzaklaşmadıkça herhangi bir korku çocuğun kapısını çalamaz. Karnı doydukça ve istediklerini elde ettikçe üzülmaz. İnsan, manevi planda da korkularla terbiye edilip olgunlaşır. Çocuk korktukça insanlaşır. Onun korkuları ebeveyn yokluğunu aşır soyut olgularla karşılaştığında insan olmaya doğru zorunlu adımlar atar. Jung, *Ruh ve Ölüm* kitabında, ölüm kaygısının altında yaşama kaygısının yattığını söyler. Ona göre, ölümden korkan kişi aslında yaşamdan korkmaktadır. İnsanın sakinliğe, rahata, dengeye yönelimi kişinin, içinde taşıdığı ölüm özlemiyle ilgilidir.

Hepimiz biliyoruz ki hayvanlarda soyut endişe yoktur. Örneğin bir ceylanın, az önce yanı başında bir aslan tarafından parçalanmış diğer ceylana rağmen otlamaya, koşup oynamaya devam ettiğini görürüz. Ceylan sadece ebeveynini kaybettiğinde bir miktar duraksayacaktır. Bu bakımdan ölüm korkusu, insanla diğer canlılar arasında ayırt edici bir bilince işaret eder. Bu korkunun ileriki yaşlarda hangi melekelerimizi geliştireceğini, hangi takıntılarımızı derinleştireceğini ise

kestiremeyiz. Bu, her insanda ayrı seyreden karmaşık bilişsel bir süreçtir. Kesin olan şudur ki insan ölüm korkusunu bastırmaya çalışırken kendi kimliğini inşa eder. Kötü geçirilen çocukluğun takıntılı bir ölüm korkusuna neden olacağını söyleyen psikanalistler, çocuklukta iyi yetiştirilme sürecinin sadece ölüm korkusunu daha iyi gizlemeyi sağlayabileceğinin altını çizerek.

Ölüm ve hayat, yüzeyde birbirini tüketen iki zıt olgu gibi görünse de derinlerdeki kökleri vasıtasıyla daima alışveriş hâlinde iki ağaca benzer. Dünyaya gelen her insan bir bakıma ölmeye gelmiştir. Ölen her insan da geride kalanlar üzerinden yaşamın teşekkülünü kıskırtır. Bütün bu etkileşim bilincin derinliklerindedir. Yoksa yüzeyde apaçık bir ölüm korkusu hüküm sürer.

Ölümün İlk Hasadı: Ahlak

Ölümü somut olarak yadsımanın imkânı yoktur. Çevremizde her gün birileri ölmekte, onlardan geriye hissedilebilir boşluklar kalmaktadır. Ama bu, ölümün kıyııcı gerçekliğine karşı duygusal ve düşünsel bir siyaset geliştiremeyeceğimiz anlamına gelmez.

Ölümün varlığı, insanı ölüm ötesi bir anlam eşliğine çıkarır. Madem ölümlüyüz artık rastgele tercihlerde bulunamaz, içgüdülerin kontrolünde hareket edemeyiz. Sorumlu, şuurlu, her anını muhasebe eden

kişiler olmak durumundayız. Tabip ahlakçı bir filozof olarak Kindi, *Üzüntüden Kurtulma Yolları* (Def'u'l-ahzan) adlı eserinin sonunda ölüm korkusu üzerinde durur ve bu korkunun temelinde öfke ve şehvet gibi dünyevi zaafaların yattığını, kralların bu nefsanî hastalıklarla köleleştiği dile getirir. Kindi'ye göre ölüm, insan tabiatının mütemmim cüzüdür ve ondan korkmamak gerekir: "İnsanlar çoğunlukla ölümü musibet sayar ve ondan hoşlanmazlar... İnsanlar ölüm hakkında sağlıklı düşünceler, onun kötü değil iyi bir şey olduğunu anlardı. Çünkü ölüm tabiatımızın tamlığıdır. Çünkü ölüm olmasaydı kesinlikle insan da olmazdı." (Mustafa Çağrı, "Kindi'nin Def'u'l-ahzan Adlı Risalesi, Kaynakları, Tesirleri", *Marmara Üniv. İlahiyat Fakültesi Dergisi*, Sayı: 7-10, 1989-1992, s. 229.)

Kindi'ye göre korkulması gereken bir şey varsa o da ölümün yokluğudur. Gerçekten de ölümün yokluğu bizi dünyadaki kötülöklere ve adaletsizliklere karşı pesimist, karamsar düşünceye sevk edebilir. Ölüm gerçeğinin toplum hayatına ilk katkısı ahlaktır. Öte dünya inancı, akıl sahibi her insanın yaşama katlanabilmesi için hayati bir gereksinimdir.

Varoluşçu Keşif: Anlam

Modern dönemde ortaya çıkan Varoluşçu düşünce, ölüm korkusunu insanın en temel paradoksu olarak görmekle beraber yaşamın



anlamını tespit etme kavramını tespitte ivme kazandırıcı bir olgu olarak değerli bulur. İnsan, istese de istemese de tatmak zorunda olduğu ölüm karşısında sorgulamalar yapmaya mecburdur ve bu soruların cevapları kadar soruların biçimleri de insan hayatının anlamını belirler. Varoluşçu felsefenin kurucularından Soren Kierkegaard'a göre ölüme karşı yaşadığımız sarsıntı, hayatımızın anlamlı hâle gelmesine olanak sağlar. Bu yüzden ölüm hissedilmelidir. Zaman ve ölüm bizim sınırlı varlıklar olduğumuzu anlamamıza, tercihlerimizin önemini kavramamıza fayda sağlar. İnsanın ahlaki davranış sergilemesi, bu fark ediş esnasında gerçekleşir.

Kierkegaard, ölümün yaşama başka hiçbir şeyin katamadığı



Ölümün varlığı, insanı ölüm ötesi bir anlam eşığıne çıkarır. Madem ölümlüyüz artık rastgele tercihlerde bulunamaz, içgüdülerin kontrolünde hareket edemeyiz. Sorumlu, şuurlu, her anını muhasebe eden kişiler olmak durumundayız.

kadar güç ve dikkat katacağını söyler: “Oysa gönülden bir kişi için ölüm düşüncesi, yaşamı en uygun itkiyi sağlar ve bu itkiyi yönlendireceği doğru hedefi sunar. Ölümle ilgili düşünme, düşünceyi gönül derecesinde çekip gergin durmasını sağlar ve yaşayanları harekete geçirir; öyle ki bunu başka hiçbir düşünce sağlayamaz, bir yayı gerip oka itki sağlayamaz.” (Kaan H. Ökten, *Ölüm Kitabı: Ölüm Düşüncesinin Temel Metinleri*, İstanbul: Agora, 2010, s. 195.) Böylece bütün vazifeler değerli hâle gelir, zaman dilimleri küçümsenmez ve insan olanca gücüyle faaliyete sürüklenir. Evet, ölümün hayatla alışverişi, velev ki bir bastırma ve inkâr faaliyeti şeklinde cereyan etsin, kişiliğin ve ahlakın inşası gibi çok önemli bir mimariye

hizmet eder. Ölüm, yaşamı tüketirken ölüm korkusu, yaşamı kışkırtır, imar eder. Modern toplum, narkozvari bütün göz alıcılığına karşın insanı ölüm korkusundan azade kılamaz. Bugün de pek çok davranışımızın kökeninde ölüm korkusu ve onu bastırma kaygısı vardır. Irvin Yalom, *Varoluşçu Psikoterapi* adlı eserinde bunu şöyle dile getirir: “Ölüm korkusu her zaman ve her yerde bulunur ve o kadar büyüktür ki, hayat enerjisinin büyük bir bölümü ölümün inkârına harcanır.” Ölüm korkusu bizi göklere çektiği kadar yeryüzüne de bağlar. İnsanın bu dünyadaki imtihanını sağlayan o muazzam düzeneği bozmadan yüzümüzü avuçlayıp kendine çevirir. İnsan ölüme bakarken aslında kendisine bakar. Kendisiyle

yüzleşir. Yaşadığı hayatın anlamına veya anlamsızlığına dair ciddi kanaatler elde eder. Ölüm olduğu için her bir saniyenin ehemmiyeti artar. Meşhur ihtiyaçlar piramidinin mucidi Abraham Maslow, ölümsüzlük durumunda insanın tutkuyla sevip sevmeyeceğinden bile emin olamayacağımızı söylüyor. Hatırlarsak, Maslow’dan asırlar önce Yunus Emre ölüm endişesinin âşıklara erişemeyeceğini söylemişti: “*Ko ölmek endişesin âşık ölmez bakidür / Ölmek senün nen ola çün canun ilahidür.*” Yunus Emre ayrıca, insanın mahiyeti hakkında kritik bir hatırlatmada bulunarak, Cenab-ı Hakk’ın insana şekil verdikten sonra ona ruhundan üflemiş olmasını “canun ilahidür” şeklinde bizlere hatırlatıyor.

RAMAZAN AYININ KALBI KADİR GECESİ

■ **Döndü DEMİRCİ**

İstanbul Sultanbeyli Vaizi

İsminden de anlaşılacağı üzere Kadir Gecesi, kadri kıymeti bilinmesi gereken önemli bir gecedir.

İnsanlara yol gösterici olarak Kur'an-ı Kerim'in indirildiği, içerisinde çeşitli hikmetleri barındıran mübarek ramazan gecelerinden bir gece.

“Şerefü'l-mekân bi'l mekîn” sözü fehvasınca bir yere şeref veren, orayı şerefli kılandır. Yani ramazan ayını ve Kadir Gecesi'ni değerli ve şerefli kılan da Cenab-ı Allah'ın insanlığa gönderdiği son evrensel mesajı olan Kur'an-ı Kerim'dir. Yine peygamberliğin mührü olan Hz Muhammed'in (s.a.s) insanlığa yol gösterici ve hidayet rehberi olarak gönderildiği bir gece.

Kadir Gecesi'nin değerini anlatmak için sözler kifayet etmez. Kur'an-ı Kerim'de adına müstakil bir sure indirilen Kadir Gecesini Rabbimiz bakınız nasıl anlatmaktadır. “Şüphesiz biz onu (Kur'an'ı) Kadir Gecesi'nde indirdik. Kadir Gecesi'nin ne olduğunu sen ne bileceksin! Kadir Gecesi bin aydan daha hayırlıdır. Melekler ve Ruh (Cebrail) o

gecede, Rablerinin izniyle her türlü iş için iner de iner. O gece, tan yeri ağarmasına kadar bir esenliktir.” (Kadir, 97/1-5) Ayette geçen “bin aydan daha hayırlıdır” ifadesini âlimlerin bir kısmı kesretten kinaye olarak yorumlarken bir kısmı da rakamsal olarak ele almış ve bu sürenin yaklaşık 80 küsur yıl olduğunu, bunun da bir insan ömrüne denk olduğunu ifade ederler. Yani bu öyle bir gecedir ki hakkıyla idrak ve ihya edildiği takdirde bir insanın ömür boyu yapmış olduğu salih amellere bedeldir. Yine bu gece hüküm ve takdir gecesidir. Allah katında her hikmetli işin tefrik edildiği (Duhân, 44/4), dua ve istiğfarda bulunmak üzere meleklerin dünya semasına indirildiği, barış ve huzurun yeryüzüne damıtıldığı bir gece.

Zamanın değeri, kısa veya uzun olmasıyla değil, nitelik bakımından güzel ve faydalı işlerle doldurulması, az sürede çok hayır ve bereketin elde edilmesiyledir. Yani kemmiyet değil keyfiyet önemlidir. Başta Kadir Gecesi olmak üzere kandil geceleri, cuma, arefe ve bayram geceleri Rabbimizin

ayrı bir değer atfettiği, Hz. Peygamber'in (s.a.s.) de güzel değerlendirilmesi hususunda rehberlik ettiği ve tavsiyede bulunduğu önemli zaman dilimleridir. Bir hadis-i şeriflerinde Efendimiz, “Kim inarak ve sevabını Allah'tan umarak Kadir Gecesi'ni ihya ederse geçmiş günahları bağışlanır.” (Buhârî, Savm, 6) buyurmaktadır.

Ömür içinde ecelin, cuma gününde icabet saatinin gizlendiği gibi Kadir Gecesi de ramazan ayı içerisinde gizlenmiştir. Tabii bunun birçok hikmeti olabilir. Müslümanların tüm ramazan gecelerini kadir bilerek ihya etmeleri, gaflete düşmeksizin

daima teyakkuz hâlinde olmaları, bu ayın fazilet ve feyzinden dolu dolu istifade etmeleri bu hikmetlerden bazılarıdır. Büyüklerimiz “Her geceyi kadir, her geleni hızır bil.” demekle aslında bütün zamanların önemli olduğu ve değerlendirilmesi gerektiği, hiçbir insanın küçümsenmemesi ve hafife alınmaması gerektiğini dile getirmişlerdir.

Ramazan ayı hem birey hem de toplum hayatı açısından önemli bir eğitim sürecidir. Recep ve şaban aylarının manevi atmosferinden geçerek arındığımız, oruçla birlikte nefî istek ve arzularımızın köreldiği, ruhlarımızın inceldiği, tevbe istiğfar ve yakarışlarla kulluk şuurunu daha derinden hissettiğimiz ramazan ayı ve bilhassa Kadir Gecesi bu eğitimin doruk noktasıdır. Evveli rahmet, ortası mağfiret ve sonu cehennemden azat olan bu ayı üç ayrı zaman diliminde değerlendirecek olursak ilk durakta sonsuz rahmet vardır. Cenab-ı Allah'ın merhametinin, izzet ve ikramının cömertçe olduğu bir zaman dilimi. İkinci durakta af ve mağfiret vardır. Müminlerin tevbe istiğfar, dua ve samimi yakarışlarının karşılık bulduğu bir zaman dilimi. Son olarak da Allah'ın (c.c.) kullarını cennetle mükâfatlandırmak ve cehenneminden azat etmek suretiyle büyük lütuf ve ikramlarına gark ettiği bir zaman dilimi.

Ramazan ayında yerine getirilmesi gereken sünnetlerden biri de itikâftır.

Hz. Aişe'den (r.a.) rivayet olduğuna göre: “Hz. Peygamber (s.a.s.) ramazanın son on gününde, başka hiçbir zaman yapmadığı kadar ibadet ve taat hususunda gayret ederdi.” (Müslim, İtikâf, 8) Aynı şekilde Hz. Peygamber'in (s.a.s.), ramazan ayının son on gününde dünyevi işlerden uzaklaşıp itikâfa çekildiği, geceleri daha çok ibadet ve tefekkürle geçirdiği ve ailesini de bu konuda teşvik ettiği belirtilmektedir. (Buhârî, Fazlu leyleti'l-Kadr, 5) Peygamber Efendimizin bu sünnetini yerine getirmek, ramazan ayından dolu dolu istifade etmek anlamına geldiği gibi büyük ihtimalle ramazanın son on günü içerisinde olan Kadir Gecesi'ni de ihya etmek anlamına gelmektedir. Hz. Aişe validemiz, “Şayet bir gün Kadir Gecesi olduğunu anlarsam nasıl dua edeyim?” diye sorduklarında, Efendimiz: “Allahümme inneke afüvvün kerîmün tuhibbü'l- 'afve fa'fu 'anni” “Allah'ım sen affediciisin, affetmeyi çok seversin, beni affet.” de, (Tirmizî, Deavât, 84) buyurmuşlardır. Efendimizin bu tavsiyesinden de anlaşılacağı üzere bu gece bolca tevbe istiğfarda bulunmak gereklidir. Bununla birlikte anlamı üzerinde derin derin düşünerek Kur'an okumak, hayatın muhasebesini yapmak, tüm Müslümanlara ve insanlık âlemine dua etmek, yetimleri ve ihtiyaç sahiplerini korumak ve kollamak bu geceyi ihya etmek adına yapılması gereken salih amellerdendir.

Başta Kadir Gecesi olmak üzere kandil geceleri, cuma, arefe ve bayram geceleri Rabbimizin ayrı bir değer atfettiği, Hz. Peygamber'in (s.a.s.) de güzel değerlendirilmesi hususunda rehberlik ettiği ve tavsiyede bulunduğu önemli zaman dilimleridir.

OLUMSUZ DEĞERLENDİRİLME KORKUSU

■ **Binay Bilge ANNAK**

Uzman Psikolog

Elif, üniversite öğrencisiydi. Yıllardır hayalini kurduğu mesleğine kavuşabilmesi için eğitim alması onu çok mutlu ediyordu. Ama onun bu mutluluğu olumsuz değerlendirilme korkusu nedeniyle gölgeleniyordu. İnsanların onu tanıdıklarında kesinlikle olumsuz değerlendireceklerini düşünüyordu. Kendisini sözel olarak rahat ifade edemiyordu. Kendini ifade etmesi gerektiği zaman alçak sesle ve hızlı konuşuyor, fark edilmemeye çalışıyordu. Derslerini büyük bir keyifle dinliyor ancak derslere ilişkin görüşlerini belirtmiyor ve yorumda bulunmuyordu. Düşüncelerini yazarak çok daha iyi ifade edebiliyordu. Bu nedenle yazılı sınavlarda en yüksek puanları alıyordu.

İletişim kurduğumuz hatta kurmadığımız zamanlar bile başkalarının üzerinde bıraktığımız izlenimleri ve onlar tarafından nasıl değerlendirildiğimizi önemseriz. Bu önemseme düzeyi bazen o denli aşırı olur ki olumsuz değerlendirilme korkusu yaşarız. Olumsuz değerlendirilme korkusu; kişinin yetenekleri, davranışları ve performansı hakkında başkalarının olumsuz değerlendirmelerini göz önünde bulundurması, bunlardan dolayı endişe ve korku yaşaması, olumsuz değerlendirileceğini düşündüğü ortam ve durumlardan kaçınmasıdır. Özellikle tanışma ortamlarında, topluluk karşısında konuşmamız gerektiğinde, izlendiğimizi düşündüğümüz durumlarda, misafir kabul ettiğimizde ya da misafir olduğumuzda kaçınma davranışı sergileriz.

Olumsuz Değerlendirilme Korkusu Yaşayanlar Ne Düşünürler?

- İnsanlar benim kusurlarımı fark edecekler.
- Yaptıklarımı onaylamayacaklar.
- Acaba şu an benim hakkımda ne düşünüyorlar?
- Yanlış bir şey yapacağım ya da söyleyeceğim.
- Görüşlerimi açıkça ifade edemem ki!
- Alçak sesle ve kısa konuşmalıyım hatta konuşmamalıyım.
- Diğerleri hep benden daha başarılı.
- Yaptıklarımın hiçbir anlamı yok.
- Bu ortamda bulunmamalıydım.

El Âlem Ne Der?

Olumsuz değerlendirilme korkusunu anlatırken aslında toplumumuzda yer alan ve çocukluk döneminde bize fark edilmeden öğretilen “El âlem ne der?” endişesinden yola çıkabiliriz.

Çocuklarımız bizi gözlemleyerek hayata ilişkin en temel şeyleri öğreniyor ve deneyimliyorlar. Anne babasının “Evimin yeterince temiz olmadığını düşünecekler. Az çeşit yemek yaptım, bu kadar yemekle misafir mi ağırlanır? Düğünde en azından çeyrek altın takmalıyım, yoksa ‘Filanca, yeğenine bir altın bile takmamış.’ diyecekler!” sözlerini duyan ve kaygılarını gözlemleyen çocuklarımız da kaygıyı bizimle birlikte deneyimleyecek ve hayatını başkalarının düşünce ve eleştirilerine göre şekillendirmeyi



öğrenecekler. Çocuklarımız sadece bizim kaygılarımızı gözlemlemekle de kalmıyor, âdeta zihinlerine kodluyorlar. Çocuklarımıza disiplin mefhumunu öğretmeye çalıştığımızı düşünürken de kaygı ve korkularını beslemeye devam edeceğiz. “Polis amca gelip sana kızar! Notlarının hepsi beş olmazsa dayın, benim yeğenim de tembelmiş diye düşünür.” cümleleriyle de çocuklarımıza başkalarının hayatlarına ilişkin söz söyleme, eleştirme ve sınırlandırma hakkının olduğunu öğretiyoruz.

Evet, çocuklarımızı yetiştirirken kurallar ve sınırlar koymalı, belirsizliği gidermeliyiz. Ama bunu yaparken çocuklarımıza, diğer insanlara saygı duymaları gerektiği kadar kendilerine saygı gösterilmesini istemelerinin de en doğal hakları olduğunu öğretmeliyiz.

Çocuklarımız deneyimleyecekler, hata yapacaklar, sınırlarını zorlayacaklar bizim de sabrımızı zorlayacaklar. Yaptıkları ve yaşadıkları her aşamada yanlarında olduğumuzu, onlara güvenli bir alan sunacağımızı ve olumsuzlukların üstesinden gelmeleri noktasında destek olacağımızı anlatacağız.

Olumsuz Değerlendirilme Korkusunun Yaşam Kalitemizi Etkilememesi İçin Neler Yapabiliriz?

Farkına varma: Öncelikle olumsuz değerlendirme korkunuzun hangi dönemlerde ve hangi ortamlarda olduğunu belirleyin. Hangi ortamlarda, ne yaparken bu korkuyu hissettim? Bu korku ne kadar sürdü? Hangi fiziksel belirtileri yaşadım? Avuç içlerim mi terledi? Kalp atışım mı hızlandı? Bu soruların yanıtını bulun.

Doğru nefes alma: Doğru nefes alma tekniklerini öğrenin. Değerlendirilme korkusu yaşadığınız zaman derin ve kontrollü bir şekilde nefes alın. Sağlıklı nefes almak sizi yatıştırır, rahatlatır ve sürece odaklanmanıza destek olur. Pencereyi açıp nefes almak, baharın tüm kokularını içinize çekiyor gibi hissetmek sizi rahatlatacaktır.

Detaydan uzaklaşma: Olumsuz değerlendirilme korkusu yaşayanlar başkalarıyla birlikte olacakları ortamlarda

nasıl davranacaklarını ve ne söyleyeceklerini, hareketlerini ayrıntılı olarak düşünüp canlandırırılar. Daha çok olumsuz senaryolara odaklanırlar. Bu nedenle öncelikle süreci bu kadar detaylandırmamalı, zihnimizden uzaklaştırmalıyız ya da senaryoları olumlu bir şekilde hayalimizde canlandırmalıyız.

Olumluya yönelme: Zihnimiz bir sıçrama tahtasıdır ve yorulmadan düşünceler arasında gidip gelir. Bizi kaygılandırarak bir süreç öncesinde zihnimizi olumsuz düşüncelerle beslersek o da sürekli olumsuz alternatif düşünceler arasında dolanır. Düşünceler kaygı ve panik hâlimizi besler. Böyle durumlarda her şeye rağmen olumlu bir düşünceye odaklanmak ya da odaklanmaya çalışmak sakın kalmamıza yardımcı olacaktır.

Odağı değiştirme: Tüm dikkatinizin nasıl görüldüğünüze, başkalarının sizi nasıl algıladığına, etrafınızda konuşulanların sizinle ilgili olup olmadığına harcamak gerçekten yorucu ve yıpratıcı olabilir. Empati kurmamız, insanların ve ortamın olumlu yönlerine odaklanmamızı sağlar. Bir müziği, kuş seslerini, güneşin sıcaklığını ve samimi bir gülümsemeyi fark etmek bizi iyi hissettirecektir. Böyle anlarda dikkatimizi olumlu ve rahatlatıcı bir zihinsel etkinliğe yönlendirmek de yerinde olacaktır. En güzel tatilinizi, seyrettiğiniz bir filmi düşünmek, bir şiir okumak, bir harf belirleyip o harfle başlayan nesnelere sıralamak gibi

Prova yapma: Olumsuz değerlendirilme korkusu nedeniyle kaçındığımız durum ve ortamlarda nasıl davranacağımıza ne söyleyeceğimize ilişkin provalar yapabiliriz. Böylelikle yaşayacağımız belirsizlikleri gideririz. Küçük değişiklikler büyük değişikliklere neden olabilir.

Kendimizi telkin etme: Olumsuz değerlendirilme kaygısı yaşadığımız durumlarda “Başkalarının ne düşündüğüne değil, yaptığın işe odaklan; kaygın giderek azalacak. Bu durumdan kaçma; anda ve ortamda kal.” sözleriyle kendimize telkinde bulunabilir ve süreci kontrol altına almaya çalışabiliriz.

Yüzleşme: Her şey ilk adımla başlar; bizi endişelendiren ortamlardan uzaklaşmak kısa süreli bir rahatlama sağlayabilir ama sorunun çözümünü uzatır. Bu nedenle ilk adım, endişelerimizle olumsuz değerlendirilme korkusu yaşadığımız süreçlerle yüzleşmek olmalıdır. Yüzleşme sürecinde yakınlarımızdan ve bir uzmandan destek alabiliriz.

Güvende olma/ güvende kalma: Her ortama uyum sağlamak ya da kendimizi ifade etmek zorunda olmadığımızın farkında olmalıyız. Kendimizi iyi ve güvende hissettiğimiz insanlarla olmayı tercih etmeliyiz. Kişi dilerse herkesi her şeyi eleştirebilir, kolay olan budur ama asıl olan iyiyi güzeli ve samimiyeti fark edebilmektir.

Kendimize zaman tanıma: Yeni insanlarla tanışmak, önemli olduğunu düşündüğümüz kişilerle iletişim kurmak bizi kaygılandırabilir. Ama insanların birbirini tanımak için zamana ihtiyaçları olduğunu, kendimizi rahatça ifade edebileceğimiz fırsatların ve görüşme olanaklarının olduğunu unutmamalıyız. Bizim de ön yargılı davrandığımız ya da tanışma esnasında samimi bulmadığımız ama tanıdıkça değer verdiğimiz, anladığımız insanlar olduğu gibi, insanlar da bizi zamanla tanıyacak ve değerlendirecekler.

Gülümse: Olumsuz değerlendirilme korkumuz nedeniyle insanların bize dostça davranmayacaklarını düşünebiliriz. Bu nedenle bulunduğumuz ortamlarda samimi bir şekilde gülümsememize gülümsemeyle cevap aldığımızı, hâl hatırı ya da ortama göre sorular sorarak güzel bir sohbet başlatacağımızı deneyimleyerek öğrenebiliriz. Böylelikle olumsuz beklenti algımızın değişmesini sağlayabiliriz.

Hata yapma hakkını kullanma: Genel olarak rol yapmayan, samimi, içten ve doğal insanlara karşı olumlu duygular hissederiz. Bu nedenle hata yapmamaya ve mükemmel olmaya çalışmamaya, doğal davranmalı hatta kaygılarımızla, hatalarımızla, samimiyetimizle var olduğumuzu bilmeli ve bunu içtenlikle paylaşmalıyız. Bize değer katan, açık ve samimi bir şekilde kendimizi ifade edebilmektir.



Güvenli davranış: Kişinin istediklerini talep etmesi, gerektiğinde hayır diyebilmesi ve diğer insanlardan farklı bir düşünceye sahip olduğunda bunu ifade edebilmesidir. Başkalarının haklarına ve ihtiyaçlarına saygı göstererek duygu ve düşüncelerimizi dürüst bir biçimde ifade edebilir, gerekli yerlerde haklarımızı koruyabilir, gerektiğinde diğerlerini, rahatsız edici davranışları için uyararak güvenli davranış geliştirebiliriz.

Spor yapma: Kişi, egzersiz esnasında kendisi için sağlıklı ve olumlu şeyler yaptığını hisseder. Spor, stres ve olumsuz duygularımızla başa çıkmamızı kolaylaştırır. Yürüyüşe çıktığımızda faydalarını hemen görürüz, ertesi gün bedenimiz, ruhumuz dinlenmiş olur ve kendimizi sağlıklı hissederiz.

Uzman desteği: Olumsuz değerlendirilme korkusu yaşadığınız ve bu durumun yaşam kalitenizi etkilediğini ve başka psikolojik rahatsızlıklara neden olduğunu fark ettiğiniz zaman bir uzmandan yardım almak yerinde olacaktır.

Olumsuz değerlendirilme korkusu nedeniyle yapamadıklarınızı bir düşünün. Bu korku olmasaydı neler yapabileceğinizi listeleyin. Arasındaki farkı zaten hemen göreceksiniz. Önce derin bir nefes alın ve gülümseyin. Sonra her insanın kendi hayatının bir uzmanı olduğunu unutmadan küçük ve esnek çözümlerle olumlu düşüncelere doğru ilk adımları atmaya başlayın.

BAYRAM SEVİNCİ

■ Esin TÜRKMEN

Aysel Hanım o yıl ramazan ayında sevinçle hüznü bir arada yaşıyordu. Ne bir davet verebilmiş ne de bir davete icabet edebilmişti. Akşamları iftar sofrasına eşiyle bir başlarına oturuyorlardı. Teravih kılmak için mahalle camisine de gidemiyor; mukabeleyi camide kırk yıllık dostlarıyla değil, evde televizyonun karşısında takip ediyordu. Artık her şey ekran başında yapılıyordu. Kadir Gecesi de eşiyle televizyonu açmış, okunan aşırıları, söylenen ilahileri oradan dinlemiş, edilen hayır dualara ellerini açarak âmin demişti.

Bayrama günler kalmıştı fakat Aysel Hanım eski neşesini bir türlü bulamıyor, bu yıl bayramda sevdikleriyle bir arada olamayacağını düşünerek için için üzülüyordu. O sırada eşi Mehmet Bey hasta yatağında doğruldu. Elindeki divanı şöyle bir karıştırdı. Alvarlı Efe'nin dizelerine takıldı yorgun gözleri. Bayrama kavuşan, sevdikleriyle buluşan kalbin sevincini ne de güzel dökmüştü dizelere Alvarlı Efe: *"Can bula cananını/ Bayram o bayram ola/ Kul bula sultanını/ Bayram o bayram ola"*

Bayramlarda haneler evlad-ı iyalle dolunca, konu komşu akraba bayram ziyareti için kapılarını çalınca can cananını bulurdu. İnsanın sevdikleri, eşi dostu yanı başında olurdu. Arifeden hazır edilen tatlılar ikram edilir, demli çayların biri gider, biri gelirdi. Dost sohbetlerinde gönüller avutulur, çocuk civıltıları odalarda gezerdi. Mahallenin çocukları sıra sıra kapıda belirir, hep bir ağızdan "Bayramınız mübarek olsun Aysel Teyze" diyerek bayramlarını kutlar, hastalığından ötürü kapıya kadar gelemeyen Mehmet Amcalarına selamlarını

iletirlerdi. Şeker kâsesini görünce gözleri parlardı çocukların, o minik elleri hicap dolu bir tebessümle çikolatalara giderdi. İşte o anlarda bir kez daha yankılanırdı Aysel Hanım'ın zihninde Alvarlı Efe'nin dizeleri: *"Hüznü keder def' ola/Dilde hicâb ref' ola/ Cümle günâh afo/ Bayrâm o bayrâm ola"*

Ayşe Hanım, bayram sabahı erkenden kalkar, çayı demlerdi. Kolonya şişesi başköşeye kurulur hemen yanı başında şekerlik arzıendama ederdi. Zira bayram namazından sonra





Mehmet Bey'in arkadaşları eski dostlarının bayramını kutlamak için uğrar, hâlini hatırlar, sorarlardı. Bu küçük ilçede sevenleri çoktu. Çaylar içilir, sohbetler edilir, biraz romatizmalardan, biraz kemik erimesinden konuşulur, eski günler yâd edilirdi. Ardından sıra çoluk çocuğa gelir, torunların fotoğrafları telefonlardan birbirlerine gösterilir, her biri "Bizimkiler de gelir birazdan bayramlaşmaya..." diyerek müsaade isterdi. Mehmet Bey ve Aysel Hanım'ın da bir beklediği vardı elbet... Bir değil üç can beklerdi ihtiyar gönülleri.

Saat on ikiye yaklaştı mı pencereden yana oturup evin önünde uzayıp giden toprak yolu gözlerdi Aysel Hanım. Bilirdi ki birazdan o toprak yol ona ciğerparelerini getirecek, peş peşe çalınan kornoların ardından oğluyla gelini yavrularıyla birlikte görecek. Aysel Hanım telaşla kapıya çıkıp kollarını açacak. Minik Elif babaanne diyemediği için "Maanne, Maanne!" nidalarıyla babaannesinin boynuna atılacak. Torununu kucaklayan Aysel Hanım, Mehmet Bey'in yanına gidecek. "Bak Mehmet Bey," diyecek, "torunumuz geldi, evimize bayram getirdi."

Oğlu ve gelini annelerinin arkasından odaya girecek. "Torununuzu görünce bizi unuttunuz." diye tatlı tatlı sitem edecekler. Ardından bayramlaşıp sofraya oturulacak. Akşama kadar da gelen giden eksik olmayacak. Gelini Ayşe, kayınvalidesine iş bırakmamak için koşturup duracak, getirdiği el açması börekleri misafirlere ikram edecek, tatlı dili güler yüzüyle bütün gün çalışıp didinecek.

Ayşe öksüz büyümüş anne sevgisini yıllar sonra Aysel Hanım'da yeniden tatmıştı. İkisinin arasındaki muhabbete herkes imrenirdi.

Anne kız gibiydiler. Aysel Hanım gelinine sevgiyle yaklaşıp, o da kayınvalidesine saygıda kusur etmezdi. Aysel Hanım ve Mehmet Bey çok istemelerine rağmen oğulları Selim'den sonra yeniden anne baba olamamışlardı. Rabbimizin takdiridir deyip bütün sevgilerini oğullarına verdiler. Selim, Ayşe ile yuva kurunca bu sevgi artık iki kişiyi kucakladı. Onu gelin gibi değil de Rabbin onlara bağışladığı bir emanet gibi gördüler. Hele bir de torunları Elif dünyaya gelince... Her bayram onlarla kavuşmak dünyalara değerdi.

“Ah eski zamanlar.” diye iç geçirdi Aysel Hanım. Bayram sevincini kalben yaşadıkları günlerdi. Şimdi ilk defa bayram, bayram gibi olmayacaktı. Bir salgın ki gelip hayatlarını ters yüz etmiş, onları eşin dostun yüzüne hasret bırakmıştı. Maske, sosyal mesafe gibi kavramlar girmişti gündemlerine. Televizyonlarda her akşam pandemi haberleri veriliyordu. Doktorlar açıklamalar yapıyor, Sağlık Bakanlığı insanları uyarıyordu. Özellikle belli yaşın üzerinde olanların azami dikkat etmesi gerekiyordu. Eskiden öyle miydi? Küçük bir ilçede oturmanın keyfini sürmüşlerdi yıllar yılı. Herkes birbirini tanır, kimsesiz kalanlara kol kanat gerilirdi. Çocuklar mahalle kültürüyle büyür, sokakta çember çevirmenin, toprakla, ağaçla haşır neşir olmanın tadını çıkarırdı. Bahçelerde hep bir hareketlilik olur, akşamları konu komşuya çaya

gidilirdi. Şimdi öyle miydi? Çocuklar okula gidemiyor, evden derslerini takip ediyor, sokaklarda gönüllerince koşup oynayamıyorlardı. Yine de insan insanın yurdudur dedirten olaylar yaşanmıyor değildi. Sağlığından endişe edilen yaşlılar için ilçenin gençleri örgütlenmişti. Her gün kapıdan da olsa bir ihtiyaçları olup olmadığını soruyorlar, market pazar alışverişlerini yapıp yine kapıdan teslim ediyorlardı. Aysel Hanım'a da mahalleden gençler sık sık uğrar, Mehmet Bey'in ilaçlarını getirir, pazardan meyve sebze taşırlardı. Bütün bunlar insanın yalnızlığına merhem oluyordu elbette ama bayram nasıl geçecekti?

Artık kimse kimsenin kapısını çalmayacaktı. Üstelik buna yüksünmek de olmazdı. Her şey sağlıkları içindi, bu salgının bir an önce bitmesi

“Ah eski zamanlar.”
diye iç geçirdi
Aysel Hanım.
Bayram sevincini
kalben yaşadıkları
günlerdi. Şimdi
ilk defa bayram,
bayram gibi
olmayacaktı. Bir
salgın ki gelip
hayatlarını ters yüz
etmiş, onları eşin
dostun yüzüne
hasret bırakmıştı.

için. İnsanın akılı yatıyordu da bu önlemlere, ya gönü. Gönül anlar mıydı mesafeden. Gönül sever miydi uzakları. Ne kapılarda şeker bekleyen çocuklar ne namazdan sonra bayramlaşmaya gelen eski dostlar olacaktı. En kötüsü de minik Elif'i, ciğerparelerini sevgiyle bağrılarına basamayacak olmalarıydı. “Sahi bayram nasıl geçecek?” diye düşünüp durmaktaydı Aysel Hanım. En çok da son iki yıldır yatağa düşen eşi için üzülmekteydi.

Oğulları Selim, ramazan girmeden annesine uğramış, ona şu yeni model akıllı telefonlardan getirmişti. İlk defa elini öptürmeden buyur etmişti oğlunu Aysel Hanım. Selim, salonun en uzak noktasında misafir gibi oturmuş, maskesinin ardından babasını uzaktan selamlamıştı. Kırgın değildi Aysel Hanım, biliyordu ki oğlu bütün bunları onların sağlığı için yapıyordu. Hem artık bu akıllı telefonlar sayesinde istediği zaman torunuyla görüntülü konuşacak, hasret giderecekti. İlk zamanlar pek zorlansa da birkaç hafta içinde sökmüştü bu yeni telefonların dilini. Üstelik sadece torunuyla değil ahretliği Necmiye Hanım'la eski mukabele arkadaşlarıyla da görüntülü konuşmaya başlamışlardı.

Arife günü geldiğinde Aysel Hanım evini derleyip toparladı. Bütün gün işin gücün peşinde akşamı etti. Akşam Mehmet Bey'le birlikte Mushaf'larını açtılar. Ebedî

âleme yolcu ettikleri anne babaları için Yasin okudular, dua ettiler. En çok da bu salgının bitmesi, eski güzel günlere kavuşmaları için niyazda bulundular Allah'a. Bayram sabahı erkenden kalkıp çayı hazırladılar. Aysel Hanım kahvaltı sofrasını bahçeye kurdu. Mehmet Bey güç bela bahçeye çıktı. Karı koca çaylarını orada içtiler. Derken yolun ilerisinden birtakım sesler çalındı kulaklarına. Az sonra gelenleri seçebildiler. Mehmet Bey'in kadim dostları, arkadaşlarını unutmamıştı. Uzaktan da olsa dostlarının bayramını tebrik etmişlerdi. Belki çaylar içilmedi, uzun uzun sohbetler edilmedi ama bu bile yetmişti Mehmet Bey'in yüzünü güldürmeye.

Aysel Hanım öğlene doğru telefonunu eline aldı. Bir yandan Mehmet Bey'in rahatı için içeriden yastık, kırlent taşıyor diğer yandan göz ucuyla telefonu kontrol ediyordu. Birazdan oğlu arardı. Bu bayram da telefon ekranından bayramlaşacaklardı. En sonunda beklediği arama geldi. Ekranda önce minik Elif'in yüzü görünüyordu. Babaannesine bayramlığını gösteriyordu Elif, "Bak maanne, nasıl olmuş." diyordu. Sonra dedesiyle konuştu Elifcik. Ona öpücükler gönderdi, bayramını kutladı. Ardından oğlu ve kızı gibi sevdiği gelini aldılar telefonu. O soğuk ekran şimdi sıcacık geliyordu Aysel Hanım'a. Uzun uzun sohbet ettiler. Birbirlerinden onlarca



kilometre uzakta karşılıklı çay bile içtiler. Sohbet o kadar tatlıydı ki kimse kapatmak istemiyordu. Aysel Hanım, Elif'e telefonda bahçeyi gezdirdi. Büyüyen civcivleri, çiçek açan kayısı ağacını, budadığı çınarı gösterdi. Elif keyifle izledi, ekrandan tavukların peşinden koşacağı, folluktan yumurta alacağı, dalından kayısı yiyeceği günlerin hayalini kurdu.

Öğleden sonra da telefonları hiç susmadı. Memleketteki yeğenleri ardı ardına aradılar. Sonra iki sokak aşağıda oturan ahretliği Necmiye Hanım'la bayramlaştı. Gönül mesafeden anlamıyordu belki ama her şartta her durumda gönül almanın, bayramlaşmanın, sevdiklerinizi düşündüğünüzü göstermenin bir yolu bulunuyordu.

ÇOCUK VE UYKU

■ Hilal RAMAZAN

Psikolog

Ömrümüzün neredeyse yarısını uykuyla geçiriyoruz. Peki, hayatımızın bu kadar büyük bir bölümünü kaplayan uyku hakkında neler biliyoruz?

Bebek ve çocukların uykusu uzun yıllardır araştırılmakta. Ebeveynlerin uyku konusunda bilgi sahibi olması, çocuklarını ve uykularını iyi anlaması, çocukların uyku sorunlarının çözümüne giden yolda en önemli adım.

Uyku ne işe yarar?

Önceleri uykunun hayata verilen bir mola olduğu düşünülmekteydi. Yapılan araştırmalar sayesinde artık bu bilginin doğru olmadığını biliyoruz. Uykunun hayatın neredeyse her alanını etkileyen, hayatta iç içe ve uyanıklıkla bir bütün oluşturan çok özel bir zaman dilimi olduğunu öğrendik. Uyku REM ve NREM denen iki farklı evreden oluşmakta. Bu evreleri vitamin ve protein gibi düşünebiliriz. Biri diğerinden daha önemli veya daha gerekli değildir. Birinin eksikliğini diğeri kapatamaz. Gece boyunca bu evreler tekrarlar hatta aralarda kısa uyanıklıklar yaşarız.

REM uykusu evresinde kişinin; nefes alış veriş düzenlidir, göz kapaklarının altında göz hareketleri hızlıdır, vücudu felçli gibidir yani hareket edemez. Çocukların REM uykularının önemine baktığımızda, en temelde bu evrede beyin gelişimi gerçekleşir. Gün içinde aldığı duysal ve motor bilgiler bu evrede entegre olur yani bebeğin bilişsel ve sosyal becerilerinin temelleri bu evrede atılır.

NREM uykusu, dört evreden oluşur. Uykudayken bu evreler ilerledikçe uyku derinleşir, sinir sistemi sakinleşir. Buna paralel olarak kalp atışları yavaşlar, vücut ısısı düşer, solunum düzenlenir ve kaslar gevşer. NREM

uykusu bizi dinlendiren uykudur. Özellikle bebeklerde öğrenme, hafıza için önemli bir yere sahiptir. Ayrıca bu evrede bağışıklık sistemimiz için gerekli olan hormonlar salgılanmaktadır. Uykunun bu farklı işlevleri bir araya geldiğinde iyi uyku kalitesi ile daha iyi bilişsel gelişim ve gün içinde daha keyifli olmak arasında yakın bir ilişki olduğu görülmektedir.

Melatonin, bir diğer adıyla uyku hormonuna da kısa bir göz atalım. Melatonin hormonunun görevi, uyku ve uyanıklığı düzenlemektir. Beynimiz, bu hormonun üretimine, aydınlık-karanlık bilgisine bakarak karar vermektedir. Fakat elektriğin keşfiyle beraber beynimizin gece gündüz ayarlarıyla oynadığımızı söyleyebiliriz. Bebeklerde melatonin üretiminde gece gündüz farkı üç aydan itibaren oluşmaktadır. Bunun öncesinde uyku-uyanıklık tam düzende değildir.

Bu bilgilerden yola çıkarak uyku kalitesini artırmak için aklımızda tutmamız gereken önemli noktalar bulunmakta. Çocuk veya yetişkin fark etmez, gece uykuları tam karanlıkta uyunmalıdır. Vücudun uyku ritmini oluşturabilmesi için bu önemlidir. Gece uyumadan bir süre önce, yapay ışık kaynakları azaltılmalıdır. Gece uykusunun büyük bir bölümü doğal karanlıkla paralel olmalıdır. Yani bebekler çok geç yatmamalı, çok geç kalkmamalıdır. Gündüz uykuları loş ortamda olursa daha kolaylaşır.



Uyku için gereken “güvendeyim” duygusunun hayatın ilk yıllarındaki en temel kaynağı ebeveynle kurulan ilişkidir. Bu pencereden bakınca, bağlanma kavramının bebek ve çocuk uykusunda önemli bir yere sahip olduğunu görmekteyiz.

Uyku ile bağlanma ilişkili midir?

Bağlanma, bebek ve çocuk uykusunu etkileyen önemli faktörlerden biridir. Bağlanma en basit tanımıyla “birbiri için önemli olan iki canlı arasındaki ilişki şekli”dir. Bunun birçok farklı hâlini ömrümüz boyunca deneyimleriz. Bağlanma, birbirimize nasıl davrandığımızdan öte ilişkimiz hakkında hissettiğimiz derin duygularımızdır.

Bir çocuğu uykuya hazırlamak, uyutmak ebeveyn ve çocuk arasında bir ilişki sürecidir. Ebeveyn ve çocuk arasındaki ilişkinin temelini oluşturan bağlanma tam da burada, yani uykunun her anında karşımıza çıkar. Ayrıca en savunmasız hâlimiz olan uyku için gereken “güvendeyim” duygusunun hayatın ilk yıllarındaki en temel kaynağı yine ebeveynle kurulan ilişkidir. Bu pencereden bakınca, bağlanma kavramının bebek ve çocuk uykusunda önemli bir yere sahip olduğunu görmekteyiz.

Bir ilişki içinde güvende hissetmek ne demektir? Güvende hissetmek; kapsanmış, sarılmış hissetmektir. Söz konusu ilişkide fiziksel ve duygusal ihtiyaçların karşılanmasıdır. Görülmek, anlaşılma, saygı görmek, öngörebilmek... Ayrıca bir ilişkide güvende hissetmek için stres anlarında anlaşılmaya ve sakinleştirilmeye ihtiyaç vardır. Yaşamın ilk yıllarında uykuya geçiş son derece kaygı uyandıran, belirsizliklerle dolu bir deneyimdir. Bu anlarda sarılmaya, sarmalanmaya, sakinleştirilmeye ihtiyaç vardır. Çocuğun gece uykuya geçmesi bir ayrılıktır, uyandığında ise ebeveyninden destek alması bir buluşma sürecidir. Ayrılma ve tekrar buluşma, bağlanma ilişkisi içinde en temel dinamiktir.

Uyku öncesi rutini oluşturmak (masaj yapmak, hikâye okumak, oyun oynamak...) bağlanma ilişkisinin aktifleşmesini sağlar ve güven verir, dolayısıyla uykuya geçişi kolaylaştırır.

Sonuç olarak bağlanma ilişkimiz bebeğimizle olan ilişkimizi ve onun uykusunu etkileyen en temel faktörlerden birisidir. Bağlanma konusu kapsamında çocuğumuzun uyku kalitesini artırmak için aklımızda tutmamız gereken önemli noktalar bulunmaktadır. Çocuğumuzla olan ilişkimizin tutarlılığı, uykuda ve uyanıklıkta bir bütünlük içinde yaşanması güven vericidir. Çocuğumuzun ihtiyaçlarını karşılamak kadar önemli olan bir diğer konu bu ihtiyaçları nasıl karşıladığımız, ona nasıl hissettirdiğimizdir. Fiziksel ihtiyaçlarını karşıladığımız gibi düzenli ve tutarlı bir şekilde duygusal ihtiyaçlarını da karşılamalıyız. Uyku öncesi rutini oluşturmak (masaj yapmak, hikâye okumak, oyun oynamak...) bağlanma ilişkisinin aktifleşmesini sağlar ve güven verir, dolayısıyla uykuya geçişi kolaylaştırır.

Duygu kontrolü ve uyku arasında ilişki var mıdır?

Çocuğu gerçekten anlamak için onun beyin ve sinir sisteminin nasıl çalıştığını bilmeliyiz. İnsan beynini en rahat anlamamızı sağlayan yaklaşım alt-üst beyin modelidir. Aşağıdan yukarıya doğru gelişen bir sistemdir. Önce alt beyin gelişir, sonra üst beyin inşa olur. Alt beyin bölgemiz ilkel beyin ve duyuşal beyinden oluşur. Bu bölge, temel fonksiyonlarımızdan sorumludur; nefes almak, kendimizi savunmak, duyuşal verileri algılamak, duyuşal tepkilerin üretmesi gibi. Üst beynimiz ise dünyayı daha iyi algılamamızı ve anlamamızı sağlayan daha gelişmiş fonksiyonlardan sorumludur; mantık yürütme, problem çözme, neden-sonuç ilişkisini oluşturma, empati yapma, düşünme gibi. Tahmin edeceğimiz gibi erken çocukluk yıllarında üst beyin yeterince gelişmemiştir ve karşımızda “mantık dışı hareket eden duyuşu topu” vardır.

Beynimizin strese verdiği tepkileri incelediğimizde stres anlarında alt beynimiz yani ilkel-duyuşal beynimiz devrededir. Bu, bedenden ve çevreden gelen duyuşal/duyuşal verilere sinir sistemimizin nasıl tepki vereceğini düzenler. Savunma sistemleri devreye girer. Eğer kişi kendisini güvende hissediyorsa bu sistemler devreye girmez; iletişime açık ve rahat hâl korunur. Erken çocukluk döneminde üst beyin işlevleri gelişimsel olarak tam oluşmadığından dolayı yetişkinler için “mantıklı gelmeyen” birçok durum bebekler ve çocuklar için kaygı, endişe ve stres uyandırıcıdır. Üst beyin geliştikçe daha anlamlı tehlike algıları oluşmaktadır.

Duygu düzenleme becerisi, sinir sistemini düzenleyebilme becerisidir. Kaygı, utanç gibi zor duyuşlarla baş edebilme; heyecan, hüzün ve yas gibi duyuşları sağlıklı dışa vurup bu durumların içinden çıkabilmedir. Yetişkin beyninin maksimum kapasiteye sahip olduğu hâlde bazen son derece duyuşal kararlar verebildiğini veya tepkisel olduğunu düşünürsek henüz bu kapasiteye sahip olmayan ve alt beyin

fonksiyonlarını kullanan bebek ve çocukların hayatı nasıl yaşadığını anlayabiliriz. Duygu düzenleme becerisinin oluşması, üst beyin fonksiyonu sağlıklı gelişmiş çocuklarda 3-4 yaşlarında beklenir. Bebekler nörolojik olarak bu gelişmişlikte olmadığından duyuşu düzenleme becerilerini ebeveyninden aldığı duyuşal ve duyuşal destek eşliğinde tecrübe ederek zamanla geliştirirler. Ebeveyn, bu anlarda kendi olgun sinir sistemini bebeğine ödünç verir. Duyguları dengelemekte çocuğa hem model hem de rehber olur. Çocuğun, ebeveynin sakin yüz ifadesine, göz teması kurmasına, kucağına alıp ritmik şekilde sallanmasına, ten teması kurmasına, şefkatli bir ses tonuna ihtiyacı vardır.

Peki, uyku için duyuşu düzenlemenin önemi nedir? Hepimiz, uyku için sakinleşmemiz gerektiğini veya tedirgin ve huzursuz olduğumuzda zor uyuduğumuzu gözlemlemiştiriz. Yani uyumak için sakinleşmeye ve dinginleşmeye ihtiyacımız vardır, bu da ancak duyuşlarımızı düzenlemekle olur. Bebek ve çocuklarda gördüğümüz çoğu uyku probleminin altında duyuşu düzenleme güçlüğü olduğunu görmekteyiz. Bundan dolayı duyuşları anlamak, çocuğa şefkatli bir liman olmak, duyuşu düzenleme becerisinin gelişimine katkı sağlamak çok önemlidir.





BEŞİK BELEME

■ Ayşe ÜNÜVAR

**“Eledim eledim höllük eledim
Aynalı beşikte bebek beledim...”**

Eskidendi, eskimeyen zamanlardan, dağların dağlara kavuştuğu, insanın insanı anladığı, yürekçe konuşulduğu zamanlardan...

Tahta beşiklerde yatarı çocuklar. Mis gibi reçine kokularını içlerine çekerek. Daha derin uykuya dalmaları için hafifçe sallardı beşiği anne, ılık sesiyle ninni mırıldanarak.

*“Ninni deyip belediğim
Ak kundağa doladığım
Bir Mevla’dan dilediğim
Dilek kuşum sana ninni”*

Kırk gün tamam olunca beşik belendir, dünyaya gelen yavruyu aile etrafından görmeye gelenler olurdu. “Beşik belemek” Anadolu’muzun kadim geleneklerinden biriydi ve çocuk doğduktan kırk gün sonra aile efradı tarafından küçük bir törenle kutlanırdı. Öncelikle aile büyüğü kadınlar bir araya gelirler ve beşiği süslerler. Dualı elleriyle yumuşacık bir döşek sererler beşiğin içine ve üzerine patiska bir çarşaf, kıyısına kanaviçe işli dantelli bir etek geçirirler. Baş kısmına aynı nakışlı bir yastık. Gelenler bu yastığa kırmızı kurdele ile

hediyelerini iğnelerler. Bunun için çocuğun baş yastığı süslü, dantelli ve kanaviçe işlidir. Üzerine bebe yorgani örtülür yine işli ve dantelli. Bazı yörelerde beşiğin başına çeşitli süsler de asılır.

Bebeğin kırkı çıktığında da yapılagelen bazı adetler vardır. Bebeğin kırkının çıktığı konu komşu hısım akrabaya “beşik beleme” daveti ile duyurulur. Sülalenin büyük ve mahir kadınları toplanıp ortaya bir battaniye sererler. Üzerine patiskadan bir kundak koyup içine çocuğu yatırırılar. Çocuğun kolları ve bacakları düzgünce, çok sıkı olmayacak şekilde yerleştirilip



kare şeklindeki kundağın aşağı köşesi çocuğun bacaklarını, diğer köşeleri ise kollarını örtecek şekilde bebeği sararlar. Baş kısmı açık kalırsa da dışarı çıkarılırken kapatılabilir de. Kundaklama ile çocuğun soğuktan ve yaralanmadan korunduğu kabul edilir. Kundaklama geleneği yöreden yöreye değişir, bazı yörelerde

Bir yörük çadırında, nakışlı patiskaların içine gül yaprağı dökmek düştü bu sefer de bahtımıza. Cennet kokan bir bebeği kundaklara sararken büyükleri, bize ninniler söyleyip bebeği ahşap beşiğe yatırdıktan sonra dualarla uğurlanmak kaldı...

çocuk kundağa sarılmadan önce ara bezi koyulurken bazı yörelerde kundağın iç kısmına höllük serpilir. Höllük; kil benzeri bir çeşit topraktır ve incecik oluncaya kadar elenip iyice ısıtıldıktan sonra çocuğu yakmayacak kıvama gelinceye kadar bekletilip kundağın içine serpilir ve bez görevi gördüğü söylenir. Bir halk türküsünden kulağımız aşınadır höllüğe...

*"Eledim eledim höllük eledim
Aynalı beşikte bebek beledim..."*

Bu türküde ne de güzel dile gelmiştir hem höllük hem de aynalı beşik. Gelenekler o yöre halkı tarafından özenle ve coşkuyla yerine getirilirken halk bu törenlerin ışığında birlik beraberlik duygularını, sevgi ve umudu paylaşır.

Bu paylaşımlar insanları sınırsız birbirine bağlarken sosyal denge ve güveni sağlar.

Çocuk dualarla, ninnilerle kundağa sarıldıktan sonra ehil bir büyük tarafından (babaanne, büyükanne vb.) usulca kucaklanıp beşiğe yatırılır ve yine ninniler eşliğinde hediye getiren misafirler hediyeleri beşiğin kenarına asarlar. Altın getirenler ise baş yastığına iğnelerler.

Bir yörük çadırında, nakışlı patiskaların içine gül yaprağı dökmek düştü bu sefer de bahtımıza. Cennet kokan bir bebeği kundaklara sararken büyükleri, bize ninniler söyleyip bebeği ahşap beşiğe yatırdıktan sonra dualarla uğurlanmak kaldı...



GÖKSEL BAKTAGİR İLE MUSİKİ ÜZERİNE...

■ Mahir KILINÇ

“

Göksel Baktagir, 1966'da Kırklareli'nde doğdu. Müziğe sekiz yaşında, babası Muzaffer Baktagir'in gözetiminde başladı. 1988'de İTÜ Türk Musikisi Devlet Konservatuarından mezun olduktan sonra lisansüstü eğitimine başladı. Aynı yıl, Tanbûri Necdet Yaşar yönetimindeki Kültür Bakanlığı İstanbul Devlet Türk Müziği Topluluğu'na girdi. Yirmi üç ülkenin önde gelen sanatçılarından oluşan üç denizin sesi Tekfen Filarmoni Orkestrası'nın saz solistlerinden olan sanatçı, Mimar Sinan Üniversitesi Devlet Konservatuarı ve Haliç Üniversitesi Konservatuarında öğretim görevlisi olarak hizmet vermiştir. Sanatçı, Füsun Baktagir ile evli olup Buğra Can ve Cansu adlı iki çocuk babasıdır.

Beste çalışmalarına konservatuar yıllarında başlayan Göksel Baktagir'in, sözlü ve enstrümantal olarak 400 kadar eseri bulunmaktadır. Eserlerinin birçoğu TRT repertuarına alınmış, "Sazım" adlı zâvil saz semaisi, 1990'da TRT tarafından düzenlenen bir yarışmada ödül kazanmıştır. "Tek Kelime" adlı muhayyerkürdi şarkısı, *Milliyet Gazetesi* tarafından 1997'nin en sevilen 10 şarkısı arasına seçilen sanatçının "Doğu Rüzgârı" albümü 2000'de Türkiye Yazarlar Birliği tarafından ödüllendirilmiştir. 2004 yılında merkezi İsviçre'de bulunan Avrupa Birliği Vakfından "Yılın Müzik Ödülü"nü almıştır. 2013'te Musiki Vakfı ve Beyoğlu Belediyesi iş birliğiyle gerçekleşen İtrî Müzik Ödüllerinde "Yılın Bestekârı" ödülünü almıştır. 2017 yılı sonunda T.C. Cumhurbaşkanlığı Kültür ve Sanat Büyük Ödülleri kapsamında müzik alanında ödüle layık görülmüştür.

“Dildar benim kanunum, kanun benim yârenim.” diye nitelendirdiğiniz ve bu yârenliği 40 yıldır sürdürdüğünüz kanunun Türk musikisi açısından yeri ve öneminden bahsedermisiniz?

Kanun, Türk musikisinde önemli bir yere sahip çok değerli bir enstrümandır. 3 buçuk oktavlık bir ses sahəsi içerisinde özellikle sol tarafta bulunan mandal adını verdiğimiz tertibatı sayesinde Türk musikisinin makamsal ses sisteminde çok zengin imkânları olan özel bir sazdır. Ayrıca o zengin sesi ve ritmik özelliği itibarıyla bizim müziğimizin içerisinde prima bir saz olma hüviyetindedir. Türk müziğimizdeki bizim makamlarımızın birebir öğrenilmesinde temel eğitim aracı olması bu enstrümanın avantajlarından. Kanun, sabit perdeli bir enstrüman olduğundan onun için bir manada referans sazıdır da diyebiliriz. Türk musikisindeki yeri bu manada çok ayrıcalıklıdır. Hem melodi hem akort vermesi hem de bulunduğu orkestraya ritim unsuru olarak yardımcı olması açısından da çok önemli bir müzik aletidir.

Sanatçı, çaldığı enstrümanında o nağmeler arasında sanki hep bir şey arar ve ömrünce de aramaya devam eder. Göksel Baktagir olarak sizin de o nağmelerde aradığınız nedir? Bu arayış neden sürüp gitmektedir?

Musiki malum sınırsızlıklar ilmi olarak ifade edilmiştir.

Bu sınırsızlıklar arasında en duru sesleri bulma gayretidir bizim mücadelemiz. Çünkü musikiyi bir okyanusa benzetirsek en nadide inciler okyanusun dibindedir. Bizim tıpkı okyanus misali olan musikinin derinlerine daldıkça daha duru seslere ulaşmamız mümkündür. Bu da aslında uzun bir zamanı ve gerek musiki gerek saz ile hemhâl olmayı gerektiren bir durumdur. Dolayısıyla gönlümüzü verdiğimiz ve kuyumcu işçiliği gibi güzellikleri rafine bir incelikle inşa etmeye çalıştığımız alanda en duru en güzel seslere ulaşmayı hedefliyoruz. Ruhumuza dokunan her ses, bizi o mecraya daha da çekiyor ve arayışımızı derinleştiriyor. Arayışımız da bu manada sürekli devam ediyor. Çünkü geldiğimiz noktada bize tınıların dünyasında sınırsız bir alan açılmış oluyor.

Türk müziğinde doğaçlama yöntemiyle yapılan ve genellikle eserlerin başında gördüğümüz taksim sizin için nedir ve ne gibi bir öneme sahiptir?

Taksim formu bir sazendenin bireysel ruhunun ön planda olduğu ve o anki duygularının etkisiyle gönlünden süzülen akışla bir kompozisyon oluşturma sanatıdır. Çok kıymetli ve ayrıcalıklı bir formdur. Birçok sanatkar sanatını çok iyi icra ediyor olabilir ama taksim, ayrıca yetenek isteyen bir alandır. Hatta taksim için Allah vergisi bir özelliğe sahip olan kimselerin icra edebileceği özel bir alandır da diyebiliriz.

Dolayısıyla birçok sanatkar için taksim formu özel ve hususi yerde tutulur. Taksim benim için de çok ayrıcalıklı bir anlamı vardır. Sanki ruhumun, gönlümün özgürce kendini ifade edebildiği müstesna bir formdur. Benim sanat hayatımda dönüm noktası sayılan Saygıdeğer Necdet Yaşar Hocam taksim konusunda bizim duayenlerimiz arasındadır. Bu vesileyle de andığımız Hocamızın mekânı cennet olsun.

Özellikle Doğu musikisine ait kanunla Batı müziğinde kullanılan örneğin piyano gibi pek çok enstrümanı bir araya getirerek çok başarılı müzikler ortaya çıkardınız. Farklı tınılara sahip enstrümanlardan yepyeni bir harmoni oluşturmanıza sizi sevk eden amaçlardan ve başarılı olmanızı sağlayan unsurlardan söz eder misiniz?

Kanunun büyüklü yolculuğuna dâhil olduğum zamandan bu yana özellikle besteci kimliğimle de enstrümantal müziğin içini doldurmaya çalıştım. Yaptığım bestelerde sadece kanun değil kanunun yanında kanun merkezli birçok enstrümanla birlikte müziğimi sentezlemeye gayret gösterdim ve ilk dönemlerde Batı müziği enstrümanlarıyla birlikte Türk müziğini harmanlamaya çalıştım. Mesela kıymetli sanatkar dostum Piyanist Ceyhun Çelikten’le birlikte bir Türk müziği albümü yaptık. Aslında öz kültürümüzden beslenerek bestelemiş

olduğum geleneksel Türk musikisinin formlarını işlemeye çalıştığım, duygu yoğunluğunun Türk müziği ağırlıklı olduğu bestelerimde sevgili Ceyhun kardeşimle birlikte ortak bir tınıyı ortaya koymaya gayret gösterdik. Bir manada zoru da başarmış olduk. Zaten bizim de amacımız bir bütün içerisinde tek ruhu barındıran ortak bir tınıyı aramaktı. Kıymetli Türk piyanisti kardeşim Ceyhun'la birlikte zannediyorum o ortak sentezi çok iyi bir şekilde oluşturmayı başardık. Bundan sonra da arayışım hep devam etti. Zaten bakış açım da birçok nitelikli müzik türü içerisinde kanunumla sentez güzellikler meydana getirebilmeyi. Böylelikle bestelerim de birbirinden farklı birçok enstrümanla buluşma projeleriyle heyecan ve gayretim doğrultusunda sentez bir tema olarak şekillenmiş oluyor.

Çocukların kanunla tanışmalarına ve onu çalabilmelerine yönelik bir proje ortaya koydunuz ve bunu uygulamaya başladınız. Böyle bir projeye neler amaçladığınızı okuyucularımızla paylaşır mısınız?

Kanun benim rüyamdır. Yıllardan beri edindiğim birikimlerimi zaten öğrencilerimle paylaşıyorum. Ancak dert edindiğim ve üzerinde uzun yıllardan beri çalıştığım bir büyük rüyam var ki o da şudur: Kanunun küçük yaşlardan itibaren eğitime katılması. 2017 yılının sonlarına doğru



Cumhurbaşkanlığımızın kültür ve sanat büyük ödülleri kapsamında müzik alanında Cumhurbaşkanımızın tarafıma takdir etmiş olduğu bir ödül vardı. Ödül törenindeki birkaç dakikalık konuşma hakkımı ben yeni kanun projeme ayırdım. Kısaca özetlemek isterim.

Projemiz, 7 ve 14 yaş gruplarındaki çocuklarımızın müzik yaşantılarının başlamasında kanunun mutlaka temel eğitim aracı olarak hayatlarına girmesini sağlamaya yöneliktir. Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı okullarımızda ilkokuldan itibaren müzik sınıflarına kanunun referans sazi olarak görülmesi, temel müzik eğitim aracı olarak eğitim hayatına katılması gerektiğini düşünüyorum. Bu manada bu özel projenin içini doldurmak için yıllardan beri çalışıyorum. ARGE çalışmaları yaptık, çocukların rahat bir şekilde kullanabilmeleri için kanunu onlara göre boyutlandırdık ve modifiye ettik. Ama bunun çok çok ötesinde ben,

Kanun benim rüyamdır. Yıllardan beri edindiğim birikimlerimi zaten öğrencilerimle paylaşıyorum. Ancak dert edindiğim ve üzerinde uzun yıllardan beri çalıştığım bir büyük rüyam var ki o da şudur: Kanunun küçük yaşlardan itibaren eğitime katılması.

o yaş grubu öğrencilerimize yönelik ilk adım mini kanun eğitim kitapçığı oluşturduğum. Kısmet olursa bu projemizin aslında emekleme dediğimiz bir dönemini başlatmak istiyoruz. Bakanlığımıza bağlı olarak pilot okullar tayin edildiğinde kendi birikimimizi aktarabileceğimiz, kazanımlarını görebileceğimiz projemizi hayata geçiririz. Böylelikle de ulusal sazımızı daha güzel yerlere getirme noktasında önemli adımlar atmış oluruz.

Gözümüzün nuru çocuklarımızın müziğe kanun gibi önemli bir enstrümanla başlamalarının

bizim kendi kültürümüzdeki, musiki kültürümüzdeki daha doğru seslerin algılanmasında önemli olacağını düşünüyorum. Bu da çocuklarımızı müzik anlamında daha doğru bir yere taşıyacaktır. O yüzden bu projeyi çok önemsiyorum.

400'den fazla bestesi olan bir sanatçısınız. Bu kadar üretken olabilmenizi ve insanların çokça sevdiği eserler ortaya koyabilmenizi hangi etkenlere bağlamaktasınız?

Eskilerin tanımlamasıyla beste yapanlara müessir denilirmiş. Aslında yüce Allah'ın o sınırsız hazinesinden tasnifler yapmaya çalıştığımız, müessir olmaya talip olduğumuz bir alanda gayretimiz devam ediyor. Ömür boyu da devam etsin ve en duru sesleri Allah bizlere nasip etsin inşallah. Bu yolculukta en sırlı nokta yüce Allah'ın bize araladığı kapıdır. Ama şunu söyleyebilirim ben her bestemi benim yârenim olarak tanımladığım kanunumun üzerinde yapıyorum. Gönلümü kanunuma daha doğrusu o mızrabımı gönلümce sazımın tellerine bıraktığımda yansıyan seda ile o sınırsız güzellikler arasından tasnifler yapmaya çalışıyorum. Bu yolculuk, çok müthiş, heyecan verici ve sırlı bir yolculuk. Bu yolculuk esnasında büyük bir özenle kozamı işlemeye çalışıyorum.

İlk beste tomurcuğu dediğim o tomurcuk tema ortaya çıktığı zaman asıl ondan sonra

bestenin işlenme aşaması başlıyor. O zaman da bu dünyadan âdetla koptuğumu söyleyebilirim. İnşallah gönلümüzdeki heyecan ve akış ömür boyu devam etmiş olur. O heyecan olmazsa zaten yapılan iş her ne ise ondan meydana gelen eser hiçbir gönle ulaşmamış olur.

Bestelerinizin her biri insanların gönüllerine dokunuyor ve nağmelerde sizi hiç tanımayan insanlar dahi kendilerine ait bir şeyler bulabiliyor. Bu kadar etkileyici bestelerinizin arasında sizin için özel bir yeri olan bestenizin hikâyesini bizlere anlatır mısınız?

Aslında her beste benim evladım gibidir. Hiçbirini diğerinden ayırt edemiyorum. Ancak yakın dönemde bestekâr adını verdiğim bestelerimin çıkış hikâyesini yazdığım kitabımda manidar bulduğum bende özel yeri olan bir bestemin hikâyesini kısaca arz edeyim. 1997 yılında "Okyanustaki Sesler" adını verdiğim duygularımın bestelere dönüştüğü ilk albüm çalışmamın müzik camiasında olumlu etkiler oluşturması beni çok mutlu etti. Ancak sonrasında kısa bir dönem sanki çeşme akmamaya başlamıştı. O ilk albümün heyecanı ile yeni eserler oluşturmak için kanunumu elime her aldığımda bir kompozisyon oluşturamıyordum. Bu durum bir bestekâr için çok zor ve üzüntü verici bir durumdur. Yeni eser ortaya koymak adına yapmış olduğum tüm

denemelerim sonuçsuz kalınca kendi kendime "Sanırım o çeşme artık kesildi, buraya kadarmış." dedim. Duygusal anlamda sıkıntılar yaşadığım bu zaman zarfında dilimden düşürmediğim bir duam vardı. O duam şöyleydi: "Allah'ım, her şey senden, içime düşürdüğün aşk yine senden! Derdimin dermanı yalnız sensin, sen. Güzel gönüllerde senin sınırsız hazinenin incilerini çıkarmam için bana o kanalı bana aç ve gül bahçesi ezgileri derlememe izin ver. Başka kimseden beklemem, YALNIZ SEN..."

Gönلümünden dilime düşen bu duam notalara dönüşüverdi ve "Yalnız Sen" adlı bestem ortaya çıkıverdi. Yüce Allah, kesildiğini ve bir daha akmayacağını düşündüğüm çeşmenin akmasına müsaade etti. Çok şükür gönlümde dalgalanmalar başlamıştı artık. Bu dalgalanmalara ithafen bir eserime de "Dalgalar" adını verdim. İnkıtaya uğrayan bu süreçte "Yalnız Sen" adlı eserin benim için çok özel bir yere sahip olması dolayısıyla gönlümünden şöyle bir duygu geçti "Yalnız Sen, neden dünyanın ortak bir şarkısı olmasın?" Türkçe sözleri tamamlandıktan sonra eser; Yunanca, Arapça, Ermenice olarak da yazıldı ve çok kıymetli sanatçılar tarafından da yorumlandı. Dünyanın ortak şarkısı olmasını dilediğimiz, dünyaya armağan ettiğimiz ve yaşama sebebimiz olan aşkın anlatıldığı bu eser, ortak aşkın ifadesine karşılık bulur inşallah.

Annemin Yeşil Tespihi

Müzeyyen YAZICI

23 Mayıs 2020

Bugün arife, yarın bayram. Bayram sevincini bir yanım buruk yaşadım hep. Anneciğimi ebedî âleme uğurlayalı yirmi yıl oldu fakat annesizliğin acısı hep taze içimde. Ömrü cefayla yoğrulmuş bir kadındı annem. Ardında iyilikler bırakarak göçüp gitti dünyadan. Kimin bir sıkıntısı olsa yardımına koşardı. Evlatlarına, torunlarına kol kanat gererdi. Doyamadım anneciğime. İnsan annesine doyabilir mi ki? Onun en küçük evladydım. Çokça nazladığı, ağabeyim ve ablama göre biraz da şımarttığı küçük kızı...

Ömrünün son yıllarını hasta yatağında geçirdi anneciğim. İhtiyar bedeni evlat acısıyla yoğrulmuştu. Küçük yaşta evlatlarını toprağa vermiş, sadece isimlerini bildiğim ağabey ve ablamım daha ben dünyaya gelmeden ebedî âleme uçmuştu. Ben sadece Neşet ağabeyim ve Feragat ablamı tanıdım. Feragat ablamı da küçük annem bildim. Aramızdaki yaş farkından sebep benimle o ilgilenir, bana âdeta annelik ederdi. Seneler geçti, büyüdüm, evlendim, çoluk çocuğa karıştım. Ağabeyimi erken yaşta kaybettik. Annem de akabinde felç geçirmiş, sol yanı tutmaz olmuştu. Gördüğü fizik tedaviler biraz olsun iyi gelmişti ama eski sağlıklı günlerine kavuşamamıştı. Yine de ağızından şükür, dilinden dua eksik olmazdı. Her gün Yasin okur, beş yüzlük tespihiyle zikir çekerdi. Kendini biraz iyi hissediyorsa oturduğu yerde, doğrulacak dermanı dahi bulamadığı günlerde ima ile namazını kılar, gününü ibadet ve taatle geçirirdi. Koca yirmi yıl geçmiş. Ben evlatlarımı evlendirmiş, torun torba sahibi olmuşum. Artık hem anneanne hem babaanneyim. Ardından sevgili babamı da ebedî âleme uğurlamışım. Bir ablam kalmış ailemden yadigâr.

Geçen gün çekmeceleri düzenlerken o yeşil tespih ilişti gözüme. Gözlerim buğulandı. Annemin ağzından dökülen kelime-i tevhitler çalındı kulağıma. Onun müşfik sesini, şefkatle bakan gözlerini ne kadar özlediğimi hatırladım bir kez daha. Şimdi arife günü insanlar annelerini arayıp soruyor, pandemi yüzünden gidip gelemese de sesini duyup mutlu oluyor. Pandemi, en sevdiğimizle aramıza mesafeler örerken bir telefonla da olsa sesini duymak, hâlini hatırlamak ne büyük nimetmiş. Her yıl kabristana gidip sevgili anneciğimi, ağabeyimi ve babamı ziyaret ederdim. Mezarlarının başında Yasin okur, dua ederdim. Şimdi kabristana da gidemiyorum. İçim buruk ama annemin bütün zorluklar karşısında gösterdiği sabır geliyor aklıma, ne yapalım bu yıl da evde anacağız sevdiğimizimizi diyorum. Ben bugün Yasin okudum kaybettiğim sevdiğimin ruhları için. Belki annem yanımda değil, onu arayıp soramam, bayram hazırlıklarına yardım edip evini de gönlünün de şenlendiremem ama onun bana öğrettiği ilahi kelâmı okuyarak, onun için dua ederek geçirebilirim bu günü.

Yavrularım, canımdan çok sevdiğim, bir bir aradılar. Bayram öncesi içimin nasıl burulduğunu bilirler. Hele kızım... Arife günü gelip mezarlığa o götürürdü beni. Üzülme anneciğim dedi, şu salgın bitsin ben ne zaman istersen götürüm seni kabristana. Torunlarım da tek tek hâlimi hatırladı. Yarın da bayramımı kutlamak için arayacaklarmış, bana sürprizleri de varmış. İçim sevinçle doldu. Bir yanımız kaybettiğimize üzülürken bir yanımız nasıl da mutlu olabiliyor. İnsan olmak biraz da bütün o zıt duyguları bir arada yaşamak demek sanırım.

Akşam eşim işten döndü. Birlikte iftar ettik. Sonra ailelerimizden, eski günlerden konuştuk. Annem ramazanda sahurda herkesten evvel kalkar bizim yöreye ait ketelerden yapardı. Onun tatlı sesinden önce ketenin o eşsiz kokusuyla uyanırdık. Hafız ağabeyim o güzel sesiyle her akşam cüz okurdu, ailecek hatim yapardık. Eşim de köydeki ramazan eğlencelerini anlattı. Köy meydanında nasıl bayramlaştıklarını, teravitten sonra edilen sohbetleri, köy odasındaki ramazan eğlencelerini... Geçmiş güzel günleri anmak ikimize de iyi geldi. Sonra sevdiğimizimizin sesini duymak istedik. Önce kayınvalidemi aradık. Çok mutlu oldu sesimizi duyduğuna. Ardından Erzurum'daki ablamı aradık. Sağlığını sıhhatini sorduk. İnsan yaşarken kıymetini bilmeli büyüklerin dedik. Onlarla hanesini bereketlendirmeli.

Biz öyle dalmışız ki sohbe saatler ardı ardına geçmiş. İmsak vakti girmiş. Namazlarımızı da kılalım öyle yatalım dedik. İnşallah bayram bereketiyle gelir de şu salgın biter diye dua ettik. Geçmişteki gibi arife günü mezarlığa gidip ağabeyimi, annemi ve babamı ziyaret etmeyi öyle çok özleyorum ki... Tabii bir de bayramda sevdiğimle doyusuya bayramlaşmayı... Torunlarımı kucaklamayı, evlatlarıma sarılmayı. Kayınvalidemin elini öpüp onunla bayramlaşmayı. O, namazdan sonra uyumak için odaya geçti. Ben de bütün gün binbir duyguyla dolup taşan yüreğimi ferahlatmak için kızımın geçen bayramda hediye ettiği günlüğümü aldım elim. Annemin tespihi yanı başımda. Seher vaktinde odaya dolan gün ışığıyla zümrüt misali parlıyor. Sevgili anneciğim, babacımın, canım ağabeyim bayramınız mübarek olsun.

BENİM BABAM BİR ARİFE ÇİÇEĞİYDİ

■ Feyza KARTOPU

O nların görüp işittiklerini, üzerinden gelip geçen gövdelerin ağırlığını, zamanın hangi anlarda uzayıp kıaldığını anlatmak neredeyse olanaksızdır. Çünkü bir asır kadar uzun ve bir an kadar kısadırlar. Gelir ve geçerler. Durduğu yerde duran ve hiçbir yere gitmeyen, eşyanın da bir ruhu olduğuna inandıran yalnızca onlardır. Küf kokan, gıcırdayan, tahta kurularına yuva olan sedirler. Orada öylece, sanki ilk hâliyle kalırlar.

Sırtımı yasladığım sert minderlerin üzerine örtülen işlemeleri, örtüler ve tam karşıda duran tüplü televizyonun bulunduğu bu sediri benzerlerinden farklı kılan, sedirin bulunduğu duvardan dışarıya açılan pencereydi. Bu pencereyi açtığınızda içeriye keskin ot kokusu taşıyan bir rüzgâr dolardı. Ve kentin uğultulu yalnızlığı. Burada takvim yapraklarının arkasını okuyan dedemi dinlerken elimi açık olan boşluktan dışarıya uzatır, dalları pencere hizasına kadar uzanan erik ağacından kolaylıkla birkaç tane alırdım.

Şimdi o erik ağacı, o rüzgâr, o takvim yaprakları ve o ses yok. Mutlu bir yalnızlıkla gülümseyen sedirin hatırlattıkları ve dizlerimde açık duran bir kitap var. Okuyorum.

“Konuşun uğurlanacağı günler de gelir. O kadar alışmışızdır ki bu gidişe inanmak bile istemeyiz. Ama saatin vuruşu kesindir. Bir yarış kronometresi gibi son vuruşu yapar. O zaman dünya garına koşarız. Mahşerî bir kalabalık. Çocuklar en süslü elbiseleriyle oradadır. Trenler, en güçlü bir baca canlılığı içinde tütüyor. Konuşmalar. Sesler ve armağanlar. Kucaklaşmalar. Herkes birbirini ilk görmüşçesine sevinçli. Hepsi konuktan konuşur. Fakat ey komşular konuk nerededir? Konuk, sessiz ve şatafatsız gitmiştir bile.”

Yürekte ayrılık sızısı bırakan ramazanı ve ardından gelen bayramı böyle diri, kemiksiz kelimelerle anlatır Karakoç. Eskiye dizilen methiyelerden de serzenişlerden de öte bir yerde durur onun ramazanı. Bu yüzden güzel ve cazibedardır. Başımı kaldırıyorum. Okuduğum bu kısacık anlatı, beni başka diyarlara doğru yolculuğa çıkarmaya yetiyor. Benden başka kimsenin okuyamadığı hatıra defterinin sayfası, babamın çocukluğunun ramazanına açılıyor.

Yüzlerden öbek öbek güneş yanıklarının, yüzlerden sevincin ve kederin, yüzlerden mahcubiyetin ve yokluğun henüz silinmediği mevsimlere açılıyor. Hani şu daha uzun süre giyilsin diye ayakkabıların birkaç numara büyük alındığı, saçların hep yana tarandığı, kalemin ucunun ha bire yenildiği, yokluğun bir yaka çiçeği gibi bağırarlarda taşındığı ve çıkarılmadığı günlere.

Bir ramazan günü baba bildikleri ağabeylerinin aile efradına, en çok da babasız kalmış sabilere, birkaç sevinç satın almak için şehre gittiğini anlatır babam. Ağabeyi şehre, babam

Benden başka kimsenin okuyamadığı hatıra defterinin sayfası, babamın çocukluğunun ramazanına açılıyor.

Yüzlerden öbek öbek güneş yanıklarının, yüzlerden sevincin ve kederin, yüzlerden mahcubiyetin ve yokluğun henüz silinmediği mevsimlere açılıyor.

sürülerin peşinden tepelere gider o gün. Gün nasıl ağırlaşır, akşam nasıl zor gelir ve zaman nasıl da görecedir. Ağabeyinin neyle döneceğinin sızısıyla kavrulur yüreği, içindeki merak tohumu ürkek bir kuş gibi akşama kadar şakır. O kuş gün bitene değin bir an olsun susmaz. Eve döner, ağabeyi gelmemiştir. Oruçlar açılır, sofralar kurulup kaldırılır, ağabeyleri yoktur. Toprak zemine döşekler serilir, gözlere bir mil uyku çekilir, beklenen bir türlü gelmez. O gece, örtünün altındaki babamın gözüne uyku girmez. Yatakta kıpırtısız bir endişe gibi kalır. Yorgan ağırlaşır, alınacak ayakkabının düşü küle ve ise bulanır.

Sonra sahur gelir yenilenen bir sabahın müjdesiyle. Evde bir hareket ve telaş başlar yeniden. Babam yorganın altında katı bir sorudur hâlâ. Çok geçmeden bu kıpırtının tam ortasına ferah bir yağmur gibi düşer ağabeyinin sesi. Gelmiştir işte. Ayakkabılar, pantolonlar, yeni giysilerle karşılanacak mutlu bir bayram hemen şuracıkta, kapının ağzındadır. Ama mahcubiyet, ah o tomurcuk gibi yüzlerde açılan mahcubiyet, üzerinden yorganı atıp ağabeyinin ellerindeki paketlere sarılmanın önüne geçer. Bir kez daha dilsiz ve buruk bir sevinçle kalır orada babam. Yorganı atamaz, heyecanını belli edemez. Utanır. Elinden gelen meraklı bir mahcubiyetle kıpırdanmaktır. Bir o yana, bir bu yana döner. İster ki uyanık olduğu anlaşılsın ister ki çağırılsın, gelin ve alın, densin. Yüzündeki utanç tomurcuğu biraz daha açılır, al al olur. Çok geçmeden beklenen, “Kalkın ve gelin,” çağırısı bir muştı gibi ulaşır örtünün altındaki endişeli ve katı bir soruya dönüşmüş bedene. İçindeki sakin göle, ağır bir taş fırlatılmıştır. Kalkar ve gider.

Bir çift ayakkabı ve mavi bir pantolonla yatağına döndüğünde bu kez de mutluluktan uyuyamaz babam. O gece ve ondan sonraki bütün geceler, ayakkabı ve pantolonuna sarılarak yatar. Koynundan çekip alacaklar endişesiyle de sıkıca kavrar yanındakileri. Ta ki bayramı bekleyemeyip giydiği arife gününe dek. Eksilmez bir heyecanla karşılanan o bayram, yalnızca gerçek bir bayram değil, sahici bir mutluluktur da.

Hatıra defterinin sayfasını çevirmeden, “Basit sevinçleri büyük şölenler gibi karşılayan çocuklardan, sevinçten yana yoksul insanlara nasıl dönüştük?” diye soruyorum kendi kendime. “Mutluluğun çitasını ne zaman bu kadar yükselttik? Ne zaman bunca doyumsuz, telaşlı, umursamaz, huzursuz kalabalıklar oluverdik? Nerede yitirdik sevincimizi?” Eğilip kulak veriyorum içime: Çıt yok. Çeviriyorum sayfayı.



BİR BAYRAM YAZISI

■ Hüseyin Hilmi ARSLAN

Bu yazıda bayramdan bahsedeceğim, umarım. “Umarım” diyorum çünkü “bayram” gibi bol çağrışımlı bir kavramı anlatmaya başladığınızda bu kavramın kelime anlamından başlayıp eski ve yeni bayramlara, çocukluğumuzun bayramlarından çocuklarımızın bayramlarına, bayramların bireyler üzerindeki diriltici etkisinden bir toplumu ayakta tutan onarıcı gücüne, daha nelerden nelere atlamak ve bunları belli bir üslup ve ahenkle verebilmek hâliyle çaba istiyor. Aslına bakarsanız bir bayram gününde eski bayramların tatlı hatıralarının izlerini dimağında hâlâ taşıyan, her bayram olduğu gibi bu bayramda da ruhu çocuksu bir neşe hisseden siz sevgili okurlara uzun uzadıya bayramın diyalektiğini yapmak oldukça gereksiz. Elbette yaşamak yazmaktan mühimdir.

Peki, ne yapmalı o zaman; yapmayı planladığı ziyaretleri tamamlamış, köydeki dededen kalma evinin balkonuna oturmuş ve bilgisayarı kucağına almış bir yazar olarak? Demlenen çayı içmemek gibi bir şey olur değil mi? Çayım yok ama olsun, iki satır bir şeyler yazmak iştiyakı içimdeyken yazmamak olmaz. Ama öyle laf olsun diye değil, tarihe bir not düşmek için belki.

“Eski bayramlar” diye başladığımız cümleler aslında çocukluğumuzun bayramlarıdır. Benim eski bayramlarım, modern çağın getirdiği “az insan, çok huzur” söyleminde yansıyan bunalımlı bakış açısının aksine “çok insan, çok neşe; çok insan, az tasa” barındıran bayramlardı. Mecburi birkaç hâl dışında babamın hep memlekete uzak beldelerde çalışıyor olmasına rağmen her bayram dedemin ve babaannemin yanında olurduk. Bu durum onlar ilçe merkezine taşındığı yıllarda da devam etti, dedem vefat edene kadar. Hamdolsun ki uzun yıllar boyunca dedemin çınar gibi gölgesinde bayram yaptık.

Benim eski bayramlarım neşenin kalplerimizden doğup gözlerimizde ışıdığı zamanlardı. Bayramdan birkaç gün öncesinden dedemin evinde toplanırdık.



Amcalarım, yengelerim ve onların çocukları. Hanımların telaşlı bayram hazırlıklarına babam ve amcalarımın dış işleri yetiştirme koşturmaları eklenirdi. Biz çocuklar ise bir yandan oyunların envaiçeşidini oynarken diğer yandan da verilen buyrukları, bazen isteksiz bazen de sırf birbirimize caka satmak için heyecanla yapardık. Bayram gecesi odaların bir köşesine yapılmış gusüllüklerde ocakta kaynatılmış sularla birer ikişer yıkanır, eğer oda sayısı evde kalacak aile sayısına yeterse kendi odamızda, yetmezse hanımlar ve beyler ayrı olacak şekilde ayarlanmış odalarda yer yataklarında yatardık. Genelde erkek tarafı bir iki cümleden sonra sessizliğe bürünürdü ama hanımların odasından ışıklar kapatılmış olarak desibeli gitgide azalsa bile uzun bir süre sohbetler devam ederdi. Babaannemin okuyup üflediği surelerle daldık uykuya. Hiçbir zaman kuşluk vaktinde sırtı yere gelmemiş dedem, bayram sabahı daha erken kalkardı. Onun kalkması demek artık çocuklar dâhil hiç kimsenin yatmaya devam edememesi demektir. Dedem ev halkı geciktikçe önce abdest alırken çıkardığı sesleri yükseltir, evde hareketlilik olmazsa tekbirler, salavatlar getirmeye başlar eğitimsiz ama yanık sesiyle ilahiler söylerdi. Hâliyle evde uyanmayan kimse kalmazdı. Dedem, genelde camide vaaz verecek olan babamla sabah namazını camide kılmak üzere evden herkesten önce ayrılırdı. Biz ise abdestlerimizi alır namaza yeni yeni alışmaya başladığımız o çağlarda uykulu uykulu kılardık sabah namazını. Eski bayramlarımın en heyecan duyduğum yeri bayramlık kıyafetlerimi giydiğim zamandı. Nasıl heyecanlanmayayım? Memur çocuğu olmamıza rağmen yeni kıyafetler genellikle sadece bayramlardan önce alınır o zaman. Bu bizim için müthiş bir andı diyebilirim. Sonra birer ikişer evden ayrılır camiye geçerdik. İmam efendinin “iki salla bir bağla, üç salla bir eğil” şeklinde yaptığı bayram namazı tarifinin ardından “uydum imam-ı azize” diyerek namaza dururduk. Bizim yerimiz belliydi camide, caminin en neşeli yeri bize ayrılmıştı, tahta merdivenle çıkılan üst katta fıkır fıkır saf tutardık. Namazın

ardından sevk-i tabii ile köyümüzün en önemli geleneğini yaşatmak değil yaşamak üzere mezarlığa gider orada okunan Kur’anı dinlerdik. Ardından köyün hocası ve en yaşlısı başta olmak üzere yaş sırasına göre bayramlaşma başlardı. Bu arada eklemeyim, bu sıra köyümüz insanın âdeta ömür skalası gibidir. Her bayram biraz daha ön sıralara geçtikçe yani arkamızdaki kalabalık çoğalıp önümüzdekilerin sayısı azaldıkça büyüdüğümüzün, yaşlandığımızın biraz daha farkına varırız. Bayramlaşmanın ardından herkes kendi yakınlarının kabrini ziyaret ederdi. Bu ziyaretler bizi geçmişe bağlardı her zaman, dedem önde biz arkada kabrini bildiğimiz en büyük dedemizden başlayarak birkaç kabir dolaşırdık. Ağa dedemizi, gazi dedemizi ve diğerlerini bu ziyaretlerle yâd ederdik. Ruhları şad olsun. Sonra eve döner aile içi bayramlaşmamızı yapardık. Dedemin güleç yüzüyle her birimiz için ayrı ayrı bellediği söyleyişlerle elini öperdik, mesela dedem beni görünce mutlaka daha dört beş yaşlarında Erzincan Refahiye’de bizi ziyarete geldiğinde kendisine söylediğim “Dede beni de götüren mi he mi?” lafını türkü yapar söylerdi, kız kardeşimi görünce de “Selanik içinde müftü kızıyım, ağ kâğıt üstünde kara yazıyım” diye başlayan eski bir muhacir ağıdını söylerdi. Bayramlaşma merasimi bitince yer sofralarında hep beraber kahvaltı yapılırdı. Sonrası malum küçüklerin şeker toplama yarışları, başka zaman zorlasan gidilmeyecek yerlere gidip kapı çalmalar, güler yüzle açılan kapılardan uzatılan şekerliklerin içinden en güzelini seçmek için itişmeler. Böyleydi işte sadece yirmi dört saatini anlatabildiğim eski bayramlarım.

Peki ya şimdi? Aslında şimdilerde bayramlaşma sırasındaki sıramız biraz önlere kaydı ve ziyaret ettiğimiz kabirlere sevgili babam dâhil yenileri eklendi, hepsine rahmet olsun. gündemimize pandemi de girdi malumunuz. Artık bayram ziyaretleri telefon sohbetleriyle, görüntülü aramalarla yapılıyor ama buna da şükür. Pandemi aramıza mesafeler koysa da bayram gönüllerdeki mesafeleri kaldırıyor. Allah Teâlâ bizleri ve çocuklarımızı bayramsız bırakmasın vesselam.

DAVA ADAMI: AKİF EMRE



Gazeteci-yazar Akif Emre'yi yakın dostu Dursun Çiçek'e sorduk...

Fotoğrafçılığınız, zengin bir okuma kültürüne sahip oluşunuz dışarıdan bakıldığında Akif Emre ile ortak yönleriniz arasında. Bize Akif Emre ile dostluğunuzu anlatır mısınız?

Dostluk yaşanır; nasıl anlatılır bilmiyorum. Hele dostunuz bu dünyadan ayrılmışsa anlatmak daha da zor. İnsanı dostu artırır ve eksiltir. Akif Ağabey 1983 yılında girdi hayatıma. Üniversite

öğrencisiydim. Ben Kayseri'de yaşıyordu, o İstanbul'da yaşıyordu. Öğrencilik sürecimden dolayı onunla kopmaz ilişkimiz 1991 yılında başlayabildi ancak. O, çok iyi bir arkadaştı, gönüldaştı. O, sadece fikirlerinden, düşünme biçiminden etkilendiğim bir insan değil, bunun da ötesinde insanlığından, ahlakından, amelinden etkilendiğim bir insandı. Düşündüğünü, inandığını, savunduğunu, zihniyetini amelî/ahlaki

olarak yaşardı. Duruşu ve tavrı olanın dostluğu olur.

İyi, güzeli, doğruyu kim yaparsa hemen öne çıkarırdı. Sırdaşımdı. Hesapsız kitapsız her şeyi konuşabildiğim paylaşabildiğim insandı. Yazdığım bir yazıyı heyecanla gönderdiğim, çektiğim bir fotoğrafı (kendi portreleri hariç) telaşla konuştuğum, onun çoğu yazısının ilk hâllerini okuduğum ve yazmasına şahitlik ettiğim insandı.

Benim müstear ismimi koyan (Hayrettin Oğuz), yazmamı ısrarla isteyen, teşvik eden, fotoğrafa bakış açımı belirleyen, dağlara, tabiata, âleme bakışımı etkileyen, yazılarımı ve fikirlerimi derinleştiren, bir hafıza, dil, hayat nizamı ve dünya tasavvurunun nasıl oluşacağını bana öğreten insandır. Gönül dilinin hâkim olduğu, can gözünün gördüğü böyle bir dostluk...

Gündeminde her daim İslam coğrafyası olan Akif Emre'nin çok sayıda belgeseli var. Bunlar arasında en çok bilineni, beş bölümlük hazırladığı Elveda Endülüs: Moriskolar belgeseli. Bize onun belgesellerinden bahseder misiniz?

Belgeselin ham hâlini ilk Kayseri'de evimde izledik, konuştuk, değerlendirdik. Kimi yerde ağladık, kimi yerde coştuk, umutlandık.

Rahmetlinin "İzler ve Göstergeler" kavramsallaştırması çok önemli. O, İslam düşüncesinin ve geleneğinin mücessem ve müşahhas hâllerini, son iki yüz yıllık hafıza yitimine rağmen var olan, bugüne bize kalan eserler üzerinden somutlaştırır ve geleneğe yol yapardı. Derdi hafızaydı, geçmişi tarih yapabilmektir. Çünkü geçmişi olan değil, tarihi olan insanların geleneği olabilirdi ona göre. O, belgeselleri vasıtasıyla, İslam âlimleri ve düşünürlerinin literal anlamda yaptıklarına denk bir biçimde mimari ve sanat üzerinden benzer

şeyi yapmaktaydı. Onun için mimari ve şehir, İslam inancının ve düşüncesinin mücessem hâlleriydi. Dolayısıyla kelamin, fıkhnın, hikmet ve irfanın ete kemiğe büründüğü alanlardı. Akif Ağabey, belgeselleri vasıtası ile çoğu düşünürümüzün ilmî anlamda yaptıklarına paralel amelî bağlamda aynı şeyi yaptı. Tarihsel tecrübe olarak ne yaptığımızı bize yeniden hatırlattı. Bu, hafızanın ve dilin oluşması bakımından çok önemliydi. Çünkü hafızası ve dili olmayanın bir bütün fikri, bir hayat nizamı ve yaşama biçimi; bir dünya görüşü ve dünya tasavvuru olamazdı. Dolayısıyla onun belgeselleri bir ütopyaya, nostaljiye, romantizme indirgenemez. Rahmetlinin en nefret ettiği şeydi geçmişi bir nostalji, romantizm bağlamına indirgemek veya geçmişi ütopyikleştirip gerçeklikten koparmak.

Akif Emre deyince ilk akla gelenlerden biri de Aliya İzzetbegoviç. Aliya'nın örnek hayatını hep anlamaya ve anlatmaya çalışmış. Onun gözünde Aliya kimdi?

Aliya inandığını yaşayan bir insandı onun için. "Şeffaf bir adam, nasıl görünüyorsa öyle bir insan" derdi hep. O, modern dünyaya ve modern çağa İslam'ı hem bir inanma ve yaşama hem de mücadele biçimi olarak anlatması ve göstermesi itibari ile önemliydi Akif Ağabey için. Ona göre Balkanlar'da ve Doğu Avrupa'da, Avrupa'nın bir kısmında, Müslümanlık, İslam; tarihî

bir vakıa olmaktan çıkıp hâlen bölgenin bir gerçekliği olduğunu göstermiştir Aliya. Aliya'nın mücadelesi; İslam dediğimiz din, sünnet, ahlak, hikmet, gelenek, tarihsel tecrübe ve gerçekliğin ve İslam medeniyeti idealinin bir ütopya olmadığını göstermiştir. Yani Avrupa'nın ortasında bile olsa mümkün olan veya en olumsuz şartlarda bile tekrar yeşerebilecek bir gerçeklik, dünyanın en büyük gerçekliğidir dedirtti Aliya insanlara. Aliya, modern zamana ve çağa sadece Bosna'nın dirilişine öncülük etmedi. O aynı zamanda İslam dünyasına umudun anlamını yeniden hatırlattı.

Onun için Aliya; bir duruş, bir tavırdır. İslam dünyası için yeni ve üstün nitelikli bir lider modelidir. Onun başarısı, İslam medeniyetinin hâlâ yaşıyor olmasını göstermesindedir. O, İslam'ın hafıza, dil, hayat nizamı ve dünya tasavvuru bağlamının ölmediğinin göstergesidir. Aliya'nın farkı, aynı zamanda devraldığı kültür ve medeniyetin ona sağladığı imkânlarla kişisel mezzetlerini mezcedebilmesinde yatmaktadır. Hâsılı Aliya, İslam medeniyetinin sınırlarını değil ufkunu gösteren adamdır. O sadece bilge bir yönetici değil, aynı zamanda bir İslam düşünürüdür ve bu yönü diğer yönünü tamamlayıcı unsurdur. Hatta diğer yönü, bu yönüne bağlıdır. O, kendi toplumuna yabancılaşmadan

âlemşümul bir tasavvurun nasıl geliştirilebileceğini gösteren bilge bir insandır.

Okumaya ve yazmaya olan tutkusunu çocukluğunda başlıyor Akif Emre'nin. Erciyes'in eteklerinde doğup büyüyen Emre, çocuk yaşlarda bir defterinin arkasındaki dünya haritasına bir rota çizdiğini ve buraları gezmek istediğini anlatmıştı. Sizce bu hayalini gerçekleştirebildi mi?

Önemli ölçüde gerçekleştirdi bence. *İzler, Göstergeler ve Çizgisiz Defter* bunun tezahürü. Nitekim bu eserlerini okuduğunuz zaman, belgesellerini izlediğiniz zaman onun nasıl bir dünyayı gezdiğini görebiliyorsunuz. Rahmetli, turistik bakış açısının ötesinde yeni bir bakma ve görme biçimine dikkat çekti hep. Bir zaman ve mekân dilimini gezmeyi turistik ve tüketici bağlamdan kurtardı. Başka türlü bakmanın, seyyah olmanın, görmenin, seyretmenin imkânlarını anlattı hep. Sadece bir zevk ve haz kaygısıyla gezmezdi o. Bilhassa tarihsel tecrübeyi anlamak, izleri ve göstergeleri kendi bağlamında bilebilmek ve onların kendisine kazandırdığı bütün fikrini sürekliliğe dönüştürmek için gezdi, fotoğrafladı ve yazdı.

Akif Emre, bağımsız bir gazeteci olmayı çok önemsendi. Gazeteci kimliği ile İslam davası adına nasıl bir varlık sergiledi?

Günceli ve gündemi yazdı ama hiçbir zaman güncel

ve gündeme takılı kalmadı. Gazeteciliği, düşünür gazeteci örneğine uygundu. Hatır ve gönül kırmadan yazdı ama birinin hatırı ve gönülü için de yazmadı. Yazılarına baktığınız zaman mutlaka derdini taşıdığı bütün fikrini görürsünüz. Günlük yazılarını kitaptan okuduğunuzda âdeta bir günlük olarak yazılmış bir yazıyı değil bütün fikri ile kitap olarak yazılmış yazıları okuduğunuzu hissedersiniz. Bütün günlük yazıları mutlaka İslam düşüncesi ve geleneği bağlamında bir bütüne bağlıdır. Akif Emre, bütün fikrini hiç kaybetmeyen ender insanlardandır.

Akif Emre'yi dergilerde ve köşe yazılarında sıkça gündeme getirdiği şehir ve mekân yazılarından da tanırız. Emre'nin mekân hassasiyeti desek neler söylersiniz?

Onun için mekân, bir inancın mücessemleştiği, müşahhaslaştığı bağlamdır. Din, medine, medeniyet onun mekânla anlaşılabilir önemli kavramlarıdır. Onun için din; soyut, mistik, sırf metafizik bir bağlam veya epistemik bir zihin durumu değildir. Din, müteâl alanın ve olanın medine olarak yer bulmasıdır. Başka deyişle mekân dinin yer-yüzüdür. Medine, dinin şehirde bir ahlak ve fıkıh olarak ete kemiğe bürünmesi; medeniyet de ilm-i ilahi yani hayat nizamı, yaşama biçimi ve dünya tasavvuru olarak tüm insanlığa amelî olarak gösterilmesi ve ilmî olarak anlatılmasıdır. Dolayısıyla o;

Yazmamı ısrarla isteyen, teşvik eden, fotoğrafa bakış açımı belirleyen, dağlara, tabiata, âleme bakışımı etkileyen, yazılarımı ve fikirlerimi derinleştiren, bir hafıza, dil, hayat nizamı ve dünya tasavvurunun nasıl oluşacağını bana öğreten insandır.

bir mabedi, türbeyi, tekkeyi, çeşmeyi gezerken, bir kapı koluna, taştaki izlere ve çizgilere bakarken bu mekân fikri ile bakar. Bir mabedin kubbesinin, kemerlerin altında gezerken o mabedi aşan ilm-i ilahi/metafizik havayı hissetmezseniz mekânı anlayamazsınız.

Onun için mekân çok önemli ama mekân olarak da şehir çok önemlidir. Nitekim bir yazısında "Şehir benim için en etkileyici mekândır. Tarihin, dinin bu denli yaşanır biçimde taşla bürünerek şehre dönüştüğü mekâna rastlamak yeryüzünde sanırım mümkün değil." der. Belli mekânlar ise daha temsilî bir anlama sahiptir. Mesela ona göre Bosna'ya giden bir insan Blagay Tekkesi'ni görmemişse bir mekân görmemiş demektir. Bu yanı sıra Kudüs, Medine, Mekke, İstanbul, İsfahan, Gırnata, Kurtuba, Üsküp, Saraybosna, Halep, Buhara, Semerkant mekânın

göstergeleridir. Mekânı yok etmek; bir hafızayı yok etmek, dünyaya ve kendine yabancılaşmaktır. İnsanın yersiz yurtsuz kalmasıdır. Sokaklarını kaybeden, şehirsiz ve mekânsızdır. Yaşama bilincini ve hayat nizamı duygusunu yitirir. Diğer taraftan mekânı müzeleştirmek de onu gerçekliğinden, hayattan koparmanın bir başka yönüdür. Müzeleştirme; insanı mekânın dışına atma, mekânı maketleştirme ve insanı seyirci konumuna indirgemedir. Hâsılı onun için mekân; Müslüman'ın sünneti ahlak kıldığı ve fıkıh kıldığı ve bunun sonucu olarak da imar ve inşa ettiği yerlerdir.

Söyleşiler, Aliya, Çizgisiz Defter onun kitaplarından bazıları. Yakın zamanda şehir ve mekân yazıları kitaplaştı. Onun yazılarının kitaplaşmasıyla ilgili çalışmalarda yer alıyorsunuz ve sizi en çok etkileyen kitabı hangisi?

Akif Ağabey, yazılarını kitaplaştırmak konusunda aceleci davranmazdı. Mesela bir keresinde ben İslamcılık ve İslam âlemi ile ilgili yazılarını topladım ve kendimce üç cilt olacak bir metin oluşturduğum. Şaşırdı, mutlu oldu ama onu ikna edebilmek gerçekten zordu. Bu konuda tuhaf bir tutukluğu, bekleyişi, ihtiyatı vardı. *Cöstergeler*, *İzler*, *Küreselliğin Fay Hattı*'ni yayımlamıştı o dönemler. Aslında sadece benim değil, herkesin bir beklentisi vardı. Ben onun bütün yazılarını günlük olarak okuyup bilgisayarında tasnif ettiğim

için teşvik etsin diye belli aralıklarla verirdim ona. Ancak başaramadım. Fakat bir gün Balmumcu'daki ofisinde bana dosyalar, klasörler gösterdi. Heyecanlandım. "Hayalin gerçekleşiyor." dedi. Mustafa Kirenci'nin, kitaplarını yayımlamak istediğini söyledi ve yaptığı tasnifi gösterdi bana. Çok beğenmiş. Bir de yayıncı olarak böyle bir hazırlıkla gelmesi onu ciddi anlamda memnun etmişti. Gülüşünden, mutluluğundan yayın konusunda ikna olduğumu hissetmişim.

Akif Ağabey, bu tasnif üzerinden yazıları tek tek inceledi, sıraladı, isimlerini belirledi. O dönem 12 kitap saymıştım başlık olarak eski yayımlananlarla birlikte. Belki vefatından sonra ortaya çıkan bazı yazılar ve söyleşilerle yeni kitaplar da oluşturulabilir ama kabaca Akif Ağabey, vefatından önce külliyatını

oluşturmuştu. Vefatından sonra eşi Dürdane Emre, aynı onun titizliğinde yayıncısı ile birlikte tashihleri, son okumaları yaparak kitapları yayımladılar ve süreç hâlâ devam ediyor. Ben de Dürdane Hanım istedikçe katkıda bulunuyorum. Bir iki kitabının kapağı, benim çektiğim Akif Emre portreleri oldu. Her kitap çıktıktan sonra yeniden okuyorum; eksikler, teknik hatalar varsa Dürdane Hanım'a bildiriyorum.

Beni en çok etkileyen kitabına gelince; tabii ki ayırım yapamam ama ille sembolik bir isim olacaksa *Cöstergeler*'dir. Çünkü benim bakma, görme, anlama ve anlatma biçimime en çok etkisi olan kitaptır. Belki de onunla birlikte mütalaa ettiğimiz içindir. Rabbim Rahmet Eylesin...

Akif Emre kimdir?

Gazeteci-yazar Akif Emre, 2 Mart 1957'de Kayseri'de doğdu. İlkokul, ortaokul ve lise öğrenimini memleketinde tamamladı. Eski ismi İstanbul Devlet Mimarlık ve Mühendislik Akademisi olan bugünkü Yıldız Teknik Üniversitesi Makine Mühendisliği bölümünden 1981 yılında mezun oldu. Görsel ve yazılı medyanın farklı alanlarında çalıştı. Yayıncılığa Akabe Yayınları'nın İstanbul temsilciliğinde başladı. Bir dönem, İnsan Yayınları'nın yayın yönetmenliğini yaptı. *Yeni Şafak* gazetesinin kurucuları arasında yer aldı ve genel yayın yönetmenliğini üstlendi. Ardından Küre ve Klasik Yayınları'nın genel yayın yönetmenliğini yaptı. Bilim Sanat Vakfında idarecilik, Kanal 7'de dış haberler müdürlüğü yaptı. Bosna savaşı sırasında Aliya İzzetbegoviç ile röportaj yapan ilk gazeteci oldu. Çok sayıda belgesel hazırlayan Emre'nin son belgeseli *Elveda Endülüs: Moriskolar*'dır. Akif Emre, 23 Mayıs 2017'de vefat etti.

KADİM ŞEHİR TARSUS

■ Zeynep UZUN

Bu sabah uzun zamandır görüşmediğim eski bir dostun hasretiyle yatağımdan fırladım. İstanbul, sabahın ilk ışıklarını selamlıyor; gece, gökyüzünden olanca ahesteliğiyle eteklerini toplayarak çekiliyordu. Bu hızlı şehir için oldukça yavaş sıyrılma, beni eski günlerin hatırını daha fazla düşünmeye itiyor, bir şey arabama atlayıp bir an evvel Tarsus yollarına koyulmam için içimi dürtüyordu. Kaç zamandır ertelediğim, işimden, toplantılarımdan

ve dahi okumam gereken kitaplarımdan fırsat bulamadığım yolculuğuma bir büyük hasret çekiyordu beni. Daha fazla oyalanmamalı hatta defter ve kalem dışında ihtiyaç araştırmadan bir küçük çanta ile yola koyulmalıydım. Yapmam gerekenler, içimi kemirip lime lime etmeden kendimi arabamda buluverdim. İçimdeki bahar, henüz tomurcuklanan ağaçları kışkandırırçasına yeşil, kalbim göçten sonra asıl yurduna dönen kuşlar gibi şendi. Dostun yanı bundan daha fazlasıydı elbet.

İstanbul Tarsus arası yaklaşık 11 saat sürüyor. Mola verirsiniz bu süre daha da uzuyor tabii. Ben durup dinlenmeden, bahar yağmurlarıyla sulanan toprağın kokusunu içime çekmeden uzun kilometreler gidebilecek biri değilim. Sakarya'da is kokulu ve demli bir semaver çayı eşliğinde bal kaymak ile iyi bir kahvaltı yapıyorum. Karadeniz yeşilinin insanın ruhunu okşadığı bir tepeden önce Sakarya'yı birkaç dakikalığına da olsa seyre dalmayı ihmal etmiyorum elbet. Endamlı bir rüzgâr yanaklarımı ve



burnumu gıdıklıyor, hafif soğuksa tenimi iğneliyor. Ciğerlerime doldurduğum oksijen ve buruk çayın dilimdeki tadı beni Ankara'ya kadar götürmeye yeter doğrusu. Yeniden arabama atıyorum ve Münir Nurettin Selçuk'un kulaklarıma ve ruhuma iyi gelişini civardaki tarlaları seyrederek onaylıyorum. Otobanda olduğum için arabamı bir köşeye çekip toprağın kıştan kalan ayazla karışık güneş kokusunu yazmayı başaramasam da bunun acısını Tarsus'ta çıkarmak için kendimi devamlı güdüler bir vaziyetteyim. Dosta giderken

yolculuğumu anbean hissetme gayretindeyim. İçimin yolları çıkmaz sokaklarından birer birer kurtuluyor sanki. "Seyahat ediniz, sıhhat bulunuz." hadisinden nemalanıyorum usulca.

Evet, Tarsus'a 30 km, dosta 10 kala. Buraya dair şu ana kadar ne duyduysam ve okuduysam hatırlamaya başlıyorum. Kahvaltım esnasında telefonumdan kısaca bakındığım tarihçe zihnimde beliriyor. Çeşitli rivayetler olsa da buranın kurucusunun Asur hükümdarı Sardanapal olduğu, söylentilerden en

yaygın olanı. Asurlulardan sonra İskender'in eline geçiyor. Ayrıca Hristiyanlığın kurucularından kabul edilen Aziz Pavlus'un burada doğmuş olması da yine burayı ilginç ve oldukça köklü, eski kılıyor. Tarsus, şimdi Mersin iline bağlı bir ilçe olsa da Romalıların elindeyken Tarsus Çayı'nın tam ortadan geçtiği bir kent. Tarsus'un tarihi, İslamiyet'in ortaya çıkışından kısa süre sonra, oldukça hareketli bir sürece girmeye başlamış. Miladi 639 yılında Müslümanların fethiyle burada artık yeni bir medeniyetin izleri görülmeye başlanmış. Özellikle Abbasi

hükümdarı Halife Memun döneminde Tarsus'ta ilmî çalışmalar oldukça ön plana çıkmış. Memlûkler, Dulkadiroğulları derken Yavuz Sultan Selim'le Osmanlı topraklarına katılmış.

Şehirler de insanlar gibi yorulur mu bilmem ama kadim kentlerin hayat hakkında olgun ve daha tecrübeli olduklarına kalpten inanıyorum. Sanki annemin çeyizlik sandığının kokusu sinmiştir sokaklarına ve duvarlar safran sarısından hâllice öylece durmaktadır. Nedendir bilinmez, kaç kuşak öteden dedemle ve ninemle oturup sohbet ediyormuşum gibi bir hisse kapılırim dağına taşına bakınca.

Tarsus'a vardığımda saat gece yarısını geçmiş çoktan. Dostumla hâlleşiyoruz. Bir yanık çoban türküsü gibi geliyor gecenin sohbeti. Ezan sesiyle irkiliyorum. İçim kıpır kıpır oluyor. Keşfedilmeyi bekleyen nice mekânın planını geceden yapmışız. Kahvaltımızı yapıp hemencecik yola koyuluyoruz. Tarsus'un ağırbaşlı, sakin ve huzurlu bir ihtiyar gibi hissettiğim kimliğinin dostuma da sinmiş olduğunu fark ediyorum. Hâli ve tavrı öyle dervişane ve bilgece geliyor ki hayretle onu seyre daldığım esnada arabayı durduruyoruz. Görülmeye değer ilk durağımız Danyal Peygamber'in kabri oluyor.

Danyal Peygamber'in Kabri

Kabr-i şerifi görmek için ilerlerken bir tabela karşılıyor bizi. Restorasyon çalışmaları



Ulu Cami

varmış ama yine de ziyaret etmemizde bir sakınca yok. Zemini taştan olan bu yerin üstünde camdan bir yol bulunuyor ve yolu takip ettikçe daha aşağıya iniyorsunuz. Kabir oldukça derinde kalıyor. Bunun hikmetini araştırıyorum hemen. Rivayete göre Hz. Ömer zamanında Tarsus fethedildiğinde Ebu Musa el-Eşari orada bulduğu mezarı açtırır ve altın iplikle işlenmiş bir kumaşa sarılı uzun boylu bir erkek vücudu bulur. Bunu Hz. Ömer'e haber verir. Onun Danyal Peygamber olduğunu anlayan Hz. Ömer, Sûs halkının bu mezarı bulmamaları için daha derine gömdürür ve Berdan ırmağından gelen bir çayın suyunu mezarın üzerinden geçirir.

Ulu Cami

Danyal Peygamber'in kabrinden çıkar çıkmaz Ulu Cami karşılıyor bizi. Öğlen namazını kılmak için o tarafa yöneliyoruz. Oldukça geniş sayılabilecek

bir avludan geçiyoruz. Aziz Piyer Kilisesi'nin kalıntıları üzerine yapılan camide Hz. Şit ve Lokman Hekim'in makamlarının yanı sıra Abbasi Halifesi Memun ve Kâdirî tarikatı şeyhlerinden şeyh Muhammed Hasan'ın kabristanı bulunuyor.

Kırkkışık Bedesteni

Kesme taştan yapılan camiden çıkar çıkmaz keskin bir baharat kokusu selamlıyor bizi. Hemen yanı başımızdaki tarihî bedesten dikkatimizi çekiyor. Bir yaşlı teyze gülümseyerek bakıyor ve sıra sıra dizdiği tespihlerden elimize tutuşturuyor. 1579 yılında Ulu Cami ile birlikte yaptırılan Kırkkışık Bedesteni, imarethane (aşevi) ve medrese olarak kullanılmış. Dikdörtgen şeklinde tasarlanan bedestenin tamamı tıpkı cami gibi kesme taştan yapılmış. Üzeri de beş kat kubbe ile örülmüş. Toplamda 25 odalı olan bedesten, adını, dış cepesindeki kaşık süslemesinden almış.

Kleopatra Kapısı

Yeniden aracımızdayız. Evliya Çelebi'nin Seyahatname'sinde bahsettiği Kleopatra Kapısı'na gidiyoruz bu defa. Bizans döneminde inşa edilen bu kapı oldukça ilgimi çekiyor. Evliya Çelebi'nin *Seyahatname*'sinde buradan İskele Kapısı olarak bahsetmesinin sebebini anlamaya çalışıyorum. Tarsus'ta deniz yok. Yüzyıllar önce çekilmiş olabilir mi diye düşünüyorum. Öyle ya, adı niçin İskele Kapısı olsun ki? Vardır elbet bir hikmeti diyorum. Bizi eskiye götüren bu kapıdan sonra sırada Ashab-ı Kehf Mağarası bulunuyor. Yine yollardayız.

Ashab-ı Kehf Mağarası

Tarsus'un merkezinden epeyce uzaklaşıyoruz. Navigasyona göre aşağı yukarı 12 km uzaklıkta bulunuyor Ashab-ı Kehf mağarası. Kur'an-ı Kerim'de anlatılan gençlerin kıssasını bilirsiniz. Ashab-ı Kehf, çok tanrılı dinden sıyrılıp tek tanrıya inandıkları için büyük bir

zulüm ve baskı görürler. Bu mağaraya sığınır ve 309 yıl süren derin bir uykuya dalarlar. Uyandıklarında her şey değişmiş, tek tanrılı din ise bu topraklara hâkim olmuştur. Mağaraya giriyoruz

Tarsus'un kurucusunun Asur hükümdarı Sardanapal olduğu, söylentilerden en yaygın olanı. Asurlulardan sonra İskender'in eline geçiyor. Ayrıca Hristiyanlığın kurucularından kabul edilen Aziz Pavlus'un burada doğmuş olması da yine burayı ilginç ve oldukça köklü, eski kılıyor.

ve son derece karanlık bu mağaradaki soğuk içimi ürpertiyor. Sanki o dönemlerde yaşıyormuşum gibi bir his ve tuhaf bir korku ruhumu kaplıyor.

Akşam saatleri yaklaşıyor. Daha görmek istediğimiz yerler var. Geziye ertesi gün devam edeceğiz. Ancak bugünlük bir de Kubatpaşa Medresesini görelim diyoruz. Yine yoldayız. Akşamın hafif esintisi yanaklarımızı okşuyor. Ve nihayet hedefimize ulaşıyoruz. Hemen sağımızda duruyor medrese.

Kubat Paşa Medresesi

Eğitim kurumlarının farklı bir cazibesi vardır içimde her zaman. Hele de söz konusu medreseler olunca. İlmin nefes aldığı ve nefes kattığı bu yerler beni baştan sona tazeliyor. 1557 yılında Ramazanoğulları Beyi Kubat Paşa tarafından yaptırılan medrese de Selçuklu mimarisinin güzel bir örneği. 16 odalı, sarı ve oymalı taşları, küçük ve kısa kapılarıyla medrese, kent müzesi olarak kullanılmayı bekliyor.

Evet, oldukça yoruluyoruz. Akşam saatleri çöktü bile çoktan. Şimdi güzel bir yöresel lezzetle tanışıp yola revan olma vakti geliyor. Bugünkü menümüz fındık lahmacun ve kerebiç tatlısı. Yemekleri anlatmıyorum ve bir an önce gelip bu lezzetlerin tadına varmanız için bir çağrıda bulunuyorum. Bugünkü gezimiz bu kadar. Bakalım yarın Tarsus'un gizemli ve kadim tarihi bizi nerelere çekecek?



VEFALI EMANETÇİLER: BEBEK ARABALARI

■ Süreyya MERİÇ

Tarih 1733'ü göstermektedir. İngiltere'de Devonshire Dükü, çocukları için taşınabilir bir sandalye yaptırmaya karar verir. Bunun için sanatçı William Kent'le görüşür. Kent'in tasarladığı bebek arabası aslında günümüzdeki haleflerinden oldukça farklıdır. Yetişkinler için kullanılagelen taşıma vagonlarının küçük bir kopyası yapılmıştır. Bu küçük vagonları çekmek için ise ebatlarına uygun olarak da midilli yahut eşeklerden yararlanılır. Bu hâliyle bebek arabasından ziyade küçük bir faytonu andıran araba, yirmi otuz yıl içerisinde âdeta moda dönüşür. 19. yüzyılda bebek arabaları artık Avrupa'da bilhassa saray çevresinde yaygınlık kazanır.

Maiyetiyle birlikte yürüyüşlere çıkan Kraliçe Victoria da

evlatları için bu arabadan üç adet sipariş verir. Üretilen yeni modellerde taşıma işinde hayvanlardan destek alınması rafa kaldırılmış, ebeveyn yahut bakıcıların çekebileceği şekilde ayarlamalar yapılmıştır. Tabii bu arabalar ilk başlarda bebekler için değil küçük çocuklar için tasarlanmıştı. Ergonomik açıdan çocuklara konfor sağladığı pek de söylenemezdi. 1899'da William Richardson, koltuk pozisyonunu yatay konuma getirme fikrinin patentini alınca artık bebekler için de arabalar üretildi. Richardson ayrıca tekerleklerin manevra kabiliyetini artıran yöntemler geliştirerek farklı ürünlere imza attı. İki, üç ya da dört tekerlekli modeller, yatay ya da oturma pozisyonunda taşıma kolaylıkları sunan seçenekler derken bebek arabaları yeni yüzyıla yepyeni bir görünümle girdi.

20. yüzyılda bebek arabaları hem daha kullanışlı formlarla buluştu hem de dudak uçuklatan maliyetleri uygun meblağlara çekildi. Fakat bu yüzyılda ulaşım imkânlarının ilerlemesiyle birlikte seyahat ederken oldukça hacimli bebek arabalarını taşıma zorluğu yeni bir icada zemin hazırladı: Küçük hacimli, katlanabilir bebek arabaları. Bebek arabalarının iskeletinde ahşap, bambu yahut demir yerine oldukça hafif olan alüminyum tercih edildi.

Peki, 19. yüzyıla kadar insanlar bebeklerini nasıl taşıyordu? Eski Mısır'dan günümüze ulaşan kalıntılar hasır taşıma sepetlerinin yaygın olarak kullanıldığını gösteriyor. Kızılderililer'in ise bebekleri güvende tutmak ve rahat uyutmak için tahta beşiklerle seyahat ettikleri biliniyor. Anadolu'yu da içine



alan Asya topluluklarından Çin'e kadar uzanan uygarlık havzasında ise en pratik taşıma yöntemi bohçalama. Bebekler bez bir bohçayla tek omuz üzerinden çapraz şekilde sırta yahut göğse bağlanarak taşınırdı. Kadınlar bebeklerini sırtlarına bağlayıp tarlaya çalışmaya giderdi. Uzun süreli seyahatlerde ise tahta yahut hazır sepetler kullanılırdı. Çocuk yürüme yaşına geldiğinde de zaten taşıma zorunluluğu bitmiş olurdu.

Günümüzde binlerce çeşit ve renkte, seyahat için ayrı, yürüyüş için ayrı modeller üretiliyor. 0-6 aylık bebekler için yatay, beşik görünümlü bebek arabaları, daha büyük çocuklar için ayarlanabilir koltuklu modeller tercih ediliyor. İkiz çocuklar için çocukları bir arada taşıyabileceğiniz yan yana yahut önü arkalı ayarlanabilir modeller piyasaya sürülüyor. Üstelik seyahat için hazırlanan ürünler bununla da sınırlı kalmıyor. Oto koltuklarından ana kucaklarına, pusetlerden bebek taşıma çantalarına üretim skalası hızla genişliyor..



Beşik” ya da “Araba” ya da Her İkisi: Yeni doğan bebeklerin henüz oturma kabiliyeti gelişmediği için beşik konforunda seyahat edebildiği bu arabalar, annelerin vazgeçilmez enstrümanlarından biri oldu

İkiz Bebek Arabaları: Her türlü ihtiyaca cevap vermeyi amaçlayan girişimciler ikizleri de düşündü. İkiz bebekler için tek kişinin kolaylıkla sürebileceği bebek arabaları aslında oldukça yakın bir tarihte vitrine çıksa da ikiz sahibi ebeveynler için büyük kolaylık sağladı.

Oyuncak Bebek Arabaları: Oyuncak bebekler, oyuncak fincan takımları, oyuncak mutfaklar olur da oyuncak bebek arabaları olmaz mı? Artık minik kızların da kendi oyuncak bebeklerini özgürce dolaşmaya çıkarabildiği oyuncak bebek arabaları da üretiliyor.

Saraylara Layık: Kraliçe Victoria, kızları için hazırlanan özel tasarım bebek arabalarıyla günlük gezilerini yapar, maiyetiyle birlikte sarayın bahçesinde dolaşmaya çıkardı. Bu dönemde bebek arabaları henüz toplumda karşılık bulamasa da kısa sürede saray çevrelerinde yayıldı.

Bebek Arabaları Resmî Gazete’de: Bebek arabalarına talebin yoğunlaşması, yerli üreticiler yanında ithal ürünlerin piyasada kıyasıya yarışması haksız rekabetin önlenmesine yönelik adım atılmasını zorunlu kılınca 2016 yılında, “İthalatta Haksız Rekabetin Önlenmesine İlişkin Tebliğ” Resmî Gazete’de yayımlandı.

Müzedeki Küçük Misafir: Geçmişte kullanılan ve neredeyse servete mal olan bebek arabaları, klasik otomobiller koleksiyoncularının dikkatini çekti ve onlar da özel müzelerdeki yerlerini aldı.



TEDBİR KULA TAKDİR YARADAN'A

■ Gülşen ÜNÜVAR

Pedagog

Arı duru cümlelerle başlayalım isterim söze. Kulak verip dinleyen, niyetimizi itinayla süze. Tedbirden dem vurarak açalım bahsimizi. Nasıl da kolaylaştırır ha deyince işimizi. Çantamızda taşıdığımız bir mendil, gün gelir yaramızı sarar. Elimize aldığımız bir çöp, bakarsın birinin bir işine yarar. Güneşe güvenir, hırsaksız çıkarsın mesela evden. Dersin ki mevsim yaz, bu havada üşümem ki ben! Belli mi olur, dünyanın binbir türlü hâli var. Mevsime güvenmek, belki de seni yarı yolda koyar. Zorda kalıp müşkül duruma

düşmemek en iyisi. Tedbirini al da Allah'a kalsın gerisi. Gel sen ataların sözünü yabana atma. **Kışın ekmezsiz, yazın gömleksiz yola çıkma.**

Elbette kolaylaştırır hayatımızı hazırlıklı olmak, tedbir almak. Uygun düşer mi hiç yanımızda testi götürmeden çeşmeye suya varmak. Ancak aldığın her tedbir sana kesinlik vadetmez. Kader kısmettir sonumuz, ötesine kimsenin hükmü geçmez. Vakti dolmadan çiçek bile açmaz, bunu böyle bil! Ne bir dakika fazla ne de eksik, tam zamanında konuşur dil. Kelebeğin kanat çırpacağı

an dahi bellidir. Ömrü desen belki bir belki üç belki de kırk dokuz ellidir. Vadesi yetmeden gidene söyle kim görmüş? **Kırk yıl kıran olmuş, eceli gelen ölmüş.**

Böyle yazar, söyler, ahkâm keseriz ama bilmeyiz kimin içinde ne var. Kimin dünyası geniş, kiminki bir göz oda kadar dar. Kimin tenceresinde hangi yemek pişer? Kimin yemeğine kaç dirhem tuz düşer? Ettiğimiz her kelam biraz farazidir aslında. Herkes kendi hayatında kendi ismiyle müsemma. Saksılarda yetişen çiçeklere bakıp da mutlu bir hane sanma. Nice



»»

Allah'tan başka kusursuz olan var mı şu cihanı âlemde? Hangi insan dört dörtlük, noksan yoktur hangi âdemde? Bunu böyle bil, böyle kabullen. Kimseyi hor görme, anlayışlı olmayı öğren.

««

gül bahçelerinin içinde nice bülbüller öter diye yanma. Giyim kuşama bakarak hele hiç sonuca varma. Dışa vuramaz çoğu insan, keder dediğin görünmez bir urba. Zehir zemberek geçer gider günler, kimi fark bile etmez bunu. Film gibi izler kimi, umurunda değildir nasıl bitmiş sonu. Velhasıl kelim, elin yaktığı ağıt sana türkü gibi gelir. **Derdi çeken bilir, ağuyu içen bilir.**

Bahane arama kendine, herkesin bir kusuru olur. Dört dörtlük kim var hayatta, bazen su bile bataklıkta durur. Geceyi düşün, ay ışığı böler

onu bile tam orta yerinden. İpissiz ormanları bir çığlık kaplar, sarsar en derinden. Okyanusların desen dalgası var, kendini yerden yere nasıl da çarpar. En parlak taşlar bile gün gelir yosun tutar. Allah'tan başka kusursuz olan var mı şu cihanı âlemde? Hangi insan dört dörtlük, noksan yoktur hangi âdemde? Bunu böyle bil, böyle kabullen. Kimseyi hor görme, anlayışlı olmayı öğren. Üzüm çöpüyle, armut sapıyla. **Arpa samanıyla, kömür dumanıyla.**

İzanla, sevgiyle ve iyilikle dönüyor bu dünya. Niyetin ne kadar temiz, bir o kadar karşılığı geri döner sana. Özünü güzel tuttuğun kadar güzelsin. Dilini ne kadar süsleyerek konuşursan o kadar özelsin. Kimseyi kırmadığın müddetçe sen de kırılmazsın. Elini iyilikle uzatırsan kötü ellere sarılmazsın. Koskoca bir ayna varmış gibi düşün karşında. Sen gülersen gülen, ağlarsan ağlayan bir yansıma. Hoş temennilerde bulununca sana hoşlukla karşılık veren. Nahoş dileklerle karşısına geçince seni boylu boyunca yere seren... Diyeceğim o ki; olumlu yaklaş her şeye herkese. Kendi başına gelmesini istemediğin şeyi dileme kimseye. Yoksa döner dolaşır da seni bulur bela. Kim ister kimin başına gelsin eza? Hayırdan dem vur ki daima hayır çıksın karşına. **Kem dileme komşuna, kem iş gelir başına.**

Ne hoştur güzel havaların keyfini gönlünce sürmek. Güneşte dinlenmek, akşamüstü yürümek. Kirlara

çıkıp çiçekler toplamak. Her yaprağın her yosunun altını yoklamak. Gürül gürül akan ırmakların kenarında koşmak. Ulu ağaçların gölgesinde yatmak. Bulutların rüzgârla dansına bakmak. Ancak böyle sürüp gitmez elbette bu devran. Mevsim değişir, hava bozar, sona erer o doyumsuz seyrân. İşte bu havalara tedbir gerektirir. Nerde nasıl davranacağını bilen, huzur biriktirir. Karda boranda uzun yürüyüşler yapılmaz mesela. Çekilir evimize, koyarız çayı ocağa. Hiddetli havalarda zarar görmek kaçınılmaz. Ne tipide ne fırtınada uzak yola çıkılmaz. Böyle anlarda en güzeli biraz sıcaklık biraz uyku. Ne demiş bilenler; **yağmurda örtü, rüzgârda kuytu.**

Atalar dedik, düştük kıymetli sözlerin yoluna. Yazdık, söyledik; geldik diyeceklerimizin sonuna. İstikamet belledik bizden çok önce söylenmiş cümleleri. Desturla yaklaştık her kelama, incitmedik umarım kimseleri. Niyetimiz hoş görüle, hoş algılana. Kuru bir dal ile gelene gülle varıla. Sürçerse dilimiz, af ola. Titrerse elimiz, şifa bula... Sadece konuşmak kâfi değildir söze. İlim ile irfan da gerek öze. Hevesle yürümek lazım öğrenme yolunda. Bilgi, altın bileziktir insan kolunda. İçti boş nüktelerin kimseye faydası olmaz, olamaz! Dolu başak misalidir niyetimiz, eğilmeden durmaz, duramaz! O hâlde sen de hürmetle eğil, hars ile coş. **Dilinle koşma, bilimle koş.**

DİVAN ŞİİRİNDE AHLAKİ DEĞERLERİMİZ: EDEP

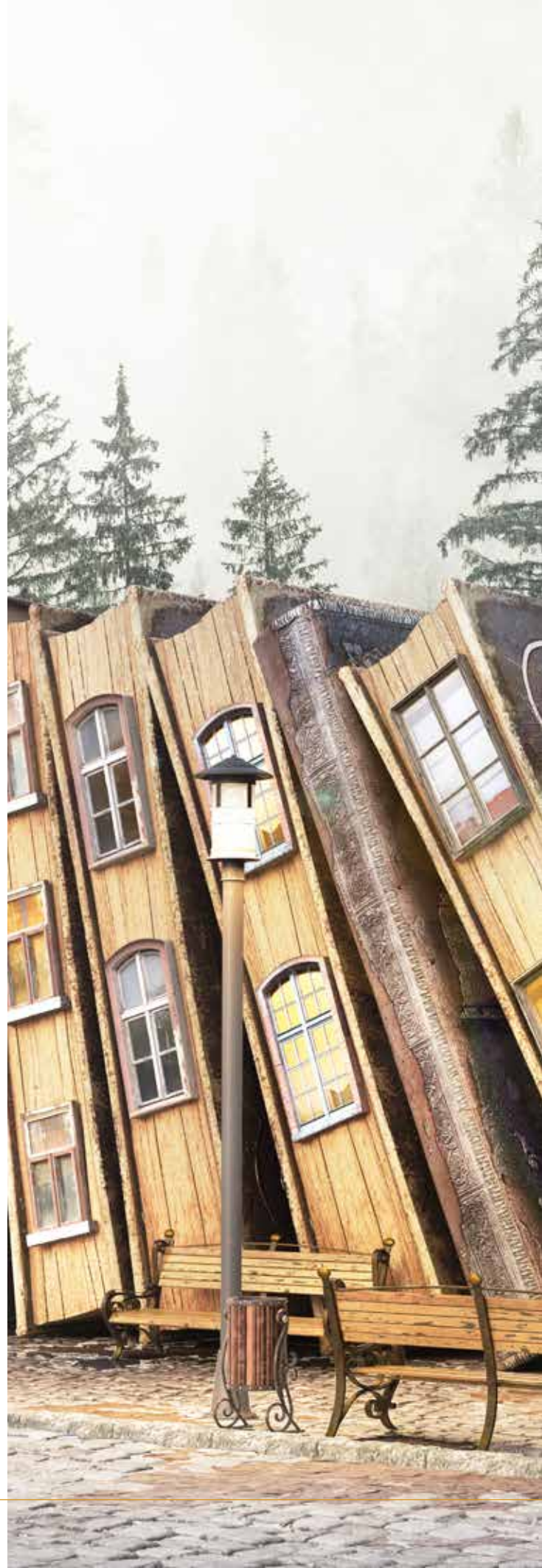
■ **Dr. Halil İbrahim HAKSEVER**

Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi

*Akla mağrûr olma Eflâtûn-ı vakt olsan dahi
Bir edîb-i kâmilî gördükde tıf-ı mekteb ol*

Nefî

Günümüzde daha çok “iyi ve güzel tutum-davranış” olarak bilinen “edep”, Kur’an-ı Kerim’de geçmemekle birlikte anlamına oradan da destek bularak hadislerde “hayırlı-yararlı bilgiler ve davranış alışkanlıkları” manasında kullanılmıştır. İslam’ın ilk asırlarından itibaren ahlaki bir muhteva kazanan kelime “eğitime ve bilgilendirme; nahiv ilmi ve şiir” anlamlarının yanında, insanda takdir hissi uyandıran huy güzelliği ile bu güzelliğe davet etme gibi manalara da gelmiştir. İslam kültürünün gelişme devrelerinde hayatın her alanını ve insanın bütün sosyal ilişkilerini kapsayacak genişlikte kullanılıp farklı tariflere konu edilen edep terimi, daha çok özenilen, tavsiye edilen bir huy ve davranışın adı olmuştur. Zamanla kaide, usul, yöntem manalarıyla da kitaplarda yer bulan bu kelimenin anlam merkezini ahlak ve eğitim oluşturmuştur.





Edebiyat tarihimizi de içine alan ve günümüze kadar uzanan anlamıyla edep, insanı kötü huylardan uzaklaştırıp kemale ulaştırır bir hâl olarak anlaşılmış; mutasavvıfların daha çok üzerinde durdukları ve tahsiline gayret ettikleri üstün ahlakın yansıması olarak idealize edilmiştir. Maddi manevi makam sahiplerine karşı gösterilen saygı anlamıyla da çeşitli tasnifleri yapılan edebi, mutasavvıflar Cenab-ı Hak ile irtibatlandırarak kâmil insanların erişeceği yüksek hâllerin adı olarak da kullanmışlardır. İnsan eğitimiyle meşgul olan çeşitli tarikatlarda farklı tanımlara konu edilen edep, yorum ve anlam zenginliğiyle tasavvuf tarihinde önemli bir yere sahip olmuştur.

Klasik Şiirimizde Edep

Yüksek bir kültür ve sanatın yansıması olarak hayat bulan divan edebiyatında edep, kâmil kişilerin vasfı olarak şiir okuyucusuna takdim edilmiştir. Edep, İslam ahlakının benimsenip uygulandığı toplum ve meclislerde ince düşüncenin, hikmet ve zarafetin miyarı olmuş; insanın söz ve davranışında imrenilen, öğütlenen bir karakter güzelliği şeklinde binlerce manzumede konu edilmiştir. Şairlerimiz sayısız beyitlerinde, edebe uygun olan söz ve davranışlara dikkat çekmiş, âdeta okuyucularını eğitircesine “edebî” beyitler söylemişlerdir. Söz edeplerine bakalım önce.

Dünyada “gönüller yapmak” için bulunan Yunus Emre, doğru ve güzel sözü uygun zamanda, güzelce söylemek gerektiğini, böylece cehenneme dönen şu dünyanın cennet gibi olacağını söylemiş:

*Yunus bile söz demini/Demeye sözün kemini
Bu cihan cehennemini/Sekiz uçmağ ede bir söz*

Kullanacağımız kelamın öncesini, sonunu hesap etmek, ince düşünmek, her ağza düşeni değirmen gibi öğütmemek gerektiğini de Veysî söylemiş:

*Önün ardın gözet fikr-i dakîk et onda bir söyle
Öğütme ağzına her ne gelirse âsiyâb-âsâ*

Şair Nedim'e göre söz az ve ağır olursa altın ve cevher gibi kıymetli olur:

*Sözü az söyle ağır söyle Nedimâ ki sühan
Zer gibi sayılı gevher gibi sencîde gerek*

Güzel bir sohbet esnasında gereksiz yere tartışma açmayı kapı gıcirtısı gibi sevimsiz olarak niteleyen şair Sabit bize konuşma adabını hatırlatmaktadır:

*Der-i mu'ârazayı açma fasl-ı sohbetde
Gıcirt etme ayıbdır serîr-i bâb gibi*

Buna yakın bir benzetmeyi de Nabi yapmıştır. Edeple usulüne göre konuşulmayan bir mecliste her kafadan bir sesin çıkmasını, değirmen taşının çıkardığı seslere teşbih eden şairin şu sözü insanları uyarmaya yetmiş midir bilinmez:

*Bedter değil mi çakçaka-i âsiyâbdan
Nâbî o bezm k'olmaya nevbetle güft ü gû*

Edeple sadece konuşurken lazım olmaz; yerine göre, konuşmamak da bir edeptir. Mevlana Celâleddin aşk ile edebin alakasını iyi bildiği için bazı sözlerinde artık susmak gerektiğini, sükût ile de bazı manaların ifade edileceğini belirtir:

*"Hayır artık söylemeyeyim, onu susarak anlatayım,
o anlatışa sığmıyor... Biz sustuğumuz halde
söyleyiniz." (Dîvân-ı Kebir 1787, 2177)*

Bu özlü sözün gereğini yaşayarak ispatlayan arifler gibi, divan şairleri de -hayatlarındaki uygulamaları bilinmez ama- susmanın faziletine ışaret ederler:

*Bundan eyle şerefî derk sükût u edebî
Gonca pejmürde olur açsa leb-i hâmuşun*

Mehmed Raşid, "Sükût ederek edebî şerefîni anla; gonca susan (kapalı) ağzını açınca perişan oluyor" demiş. Şair, gereksiz yere konuşmanın kişiye vereceği zararı çiçek misaliyle ve hüsn-i ta'lil sanatıyla belirtme gereği hissetmiş.

Anlatılır ki, gönül sultanlarından biri yanında talebeleriyle bir dostunu ziyarete gitmiş. Ziyaret mahallinde iki arif arasında teatî edilecek kelimeleri büyük iştiaqla bekleyen talebeler, birbirini seven iki cemalin sadece birbirlerine baktıklarını, bir müddet böylece bekledikten sonra gönül doygunluğu ile tarafların vedalaştığını hayretle izlemişler. Gelirken hocalarına büyük bir edep ile neden susup konuşmadıklarını, hâlbuki olacak sohbetten ne çok istifade edeceklerini de belirtince, o zat "Evladım biz konuştuk ve anlaştık, siz duyamadınız!" demiş. Bazen ağız

diliyle kişilerin anlaşamadığı olur, kimi kez de hâl ehli olanlar konuşmadan anlaşılır...

İnsanın edeple susmasını, ahlak bahçesinde açan ve gönle huzur veren goncaya benzetmek ancak şairlerin aklına geliyor. Bunu Nailî söylemiş:

*Hâmûşî-i edeb ki güşâyîş-pezîr olur
Bir goncedir hadîka-i ahlâkdan kopar*

Güzel ve iyi olanı nazara vererek bir nevi "emri bil-ma'ruf" görevi ifa eden şairler, eğer söylediklerini kendileri yaşayarak göstermişlerse Peygamberî ahlaka nümune-i imtisal olmuşlar demektir. Yok eğer söylediklerin yap(a) mamışlarsa bunu da yine şairliklerine vermek gerekecektir. Biz onlardan güzel sözler almaya devam edelim.

Edepli olma düşüncesi zihinde başlayan bir kemal alametidir. Kişi çok akıllı olsa da bununla gururlanmamalıdır. Edebin kemaline ulaşmış birini gördüğünde mektep talebesi gibi saygılı olmak gerektiğini, başlıktaki beyitte dile getiren Nef'î ne güzel düşünmüş.

Kâmil insanlara insaf gözü gibi ölçü olmaz (onlar merhametli ve adil olurlar); kişinin kendi kusurunu bilmesi onun irfanını gösterir diyen şair Talib'in belki kendisi de böyleydi:

*Çeşm-i insâf gibi kâmile mîzân olmaz
Kişi noksânını bilmek gibi irfân olmaz*

Hikemî şairleriyle meşhur Nabî'nin edep uyarısıyla başladığı gazelinin menkıbesi de güzeldir. Genç yaşta kervanla hac yolculuğuna çıkan şair, Medine-i Münevver'e yaklaşıldığında hasret ve heyecanın zirvesini yaşar. Akşam vakti, aynı heyecanı duyamayan bir kişinin Ravza-i Mutahhare'ye karşı laubali yatışına tepki olarak, irticalen söylediği edebe çağrı şiiri dillere destan olmuştur. Mübarek beldeye karşı hareketlerine dikkat etmesi gerektiğini söylediği kişi, farkında olmadan Türk edebiyatına harika bir şiir kazandırmış olur. Beş beyitlik gazelin ilk ve son beyitleri şöyledir:

*Sakin terk-i edebden kûy-ı mahbûb-ı Hudâdır bu
Nazargâh-ı İlâhîdir makâm-ı Mustafâdır bu
Mürâât-ı edeb şartıyla gir Nâbî bu dergâha
Metâf-ı kudsiyândır bûsegâh-ı enbiyâdır bu*



Edep, İslam ahlakının benimsenip uygulandığı toplum ve meclislerde ince düşüncenin, hikmet ve zarafetin miyarı olmuştur.

(Edebi terk etmekten uzak dur; burası Hakk'ın nazar ettiği Muhammed Mustafa'nın beldesidir. Ey Nabi, sen de bu dergâha edeple gir; zira burası meleklerin tavaf ettiği, nebilerin eşliğini öptüğü mekândır.)

Yaşayış ve davranışlarda ahlaki olgunluğu çok önemseyen şairler, beyitleriyle edepli olmayı teşvik etmişlerdir. Edebin kokusunun bile insanı manen yükselteceğini Nabî şöyle söylemiş:

*Mesned-i zirve-i destâr-ı ser-i rağbet olur
Sünbül-i ter gibi her kimde ki var bûy-ı edeb*

(Kimde taze sünbül gibi bir edep kokusu varsa, onun makamı rağbet başının sarığının zirvesi olur.)

Başkasının ayıplarını araştırmak, edebe mugayir hareketlerden görüldüğü için Taşlıcalı Yahya uyarısını şöyle yapmış:

*Açma cihânda dâmen-i aybı sabâ gibi
Setr eyle gördüğünü kamu nitekim tûrâb*

(Sabah rüzgârı gibi ayıp eteğini açma, toprak gibi bütün ayıpları ört.)

Hayatta beğenilen davranışlardan biri de nazik ve kibar olmaktır. Peygamberî ahlaktan biri

de bu değil midir? İnsanlara karşı şefkatli ve affedici olmak. Şair Leyla Hanım bize zarafetin bir kuralını ne güzel belirtmiş:

*İncitme sen ahbâbını incinmeye senden
Bu âlem-i fânîde zarâfet budur işte*

Ş.Yahya da aynı güzel güzelliği, bir ihtar edasıyla daha net ifade etmiş:

*Halkı rencîde eden âlemde
Kendi rencîde olur son demde*

Dinimizin ölçülerini tayin ettiği güzel ahlak hususunda, divan şairlerinin söylemedikleri edep yok gibidir. Onlar kendilerini “edeblî” olanı yaymakla görevli saydıklarından, güzel olan ne varsa övülmüş, çirkin olanlar ise yerilmiştir. Mehmet Akif de öyle söylüyordu:

*Emr bil-ma'rûf imiş ihvân-ı İslâmın işi
Nehy edermiş bir fenâlık görse kardeş kardeşi*

Bu telkin ve tebliğ işini her seviyedeki ilim ve sanat erbabı yapmışsa da şairlerinki (Allahü a'lem) belki de daha çok hatırlanmaktadır. Ne demişti üstad Bakî:

*Âvâzeyi bu âleme Dâvûd gibi sal
Bâkî kalan bu kubbede bir hoş sadâ imiş*



OKUL SIRALARINDAN VATAN SAVUNMASINA

■ Umut GÜNER

Anne ve babaların büyük emek, sevgi ve özenle büyüttükleri evlatları önce ailelerinin sonra da devlet ve milletlerin geleceğe dair güvenceleri, umutlarıdır. Bu nedenle çocuklarımız ve genç nesillerimiz geleceğimizin en önemli teminatı olmuşlardır. Devletler, ekseriyetle genç nüfusa ilk olarak okullarda eğitim vererek onları geleceğe hazırlar, devletine ve milletine faydalı birer genç olmaları için emek verir. Dolayısıyla devletlerin ayakta kalabilmesi, gelişebilmesi ve güçlü birer ülke olabilmeleri için en hayati kaynakları genç nüfusun varlığı olmuştur.

Tarihin erken dönemlerinde devletler savaş ve askerî mücadeleler ile var oldukları için savaşlarda kullanabilecekleri en yetenekli ve güçlü kişiler, genç nüfustan oluşmaktaydı. Özellikle de erken dönem devletlerde ülkenin esas zenginliği ve kazanımı savaşlarda elde edilen ganimetler olduğu için savaşan genç nüfusun varlığı elzemdi. Devletlerin

ekonomik gelişimi için savaşçı gençlere ihtiyacı olduğu gibi birçok genç ve maiyetinde bulunan eşi ve çocukları için de savaşlarda elde edilen ganimetler önemli birer geçim kaynağıydı. Bu tür devletler, hem savaşlarda başarı sağlamak hem de ekonomik kazançlar için genç nüfusa ihtiyaç duyarlarken bilhassa 18. yüzyıldan itibaren eğitim ve öğretim ile sanayi alanındaki gelişmelerle birlikte genç nüfusa farklı alanlarda daha çok ihtiyaç duyulmaya başlanmıştı. Özellikle de hızlı bir şekilde sanayileşmek isteyen modern devletler, hem ekonomik alanda üstünlüğü sağlamak hem de bilimsel ilerleme ve gelişmeleri tekellerinde tutabilmek için genç nüfusa çok daha fazla önem vermiştir. Bu sebeple de genç nüfusun eğitilmesi için önemli yatırımlar yapmış ve eğitim kurumlarını geliştirmişlerdir. Sanayi Devrimi'nden sonra genç nüfusun önemi savaşlardan ziyade sanayi alanlarında çalışılması ve bilimsel ilerlemeyi devam ettirmek için de okullarda eğitim görülmesi fikri

üzerinden değer kazanmıştır. Bu sebeple de Sanayi Devrimi'nden sonra meydana gelen savaşlarda devletlerin en temel korkuları, genç nüfusun azalması ve cephelerde yitirilmesi olmuştur. Fakat sömürgecilik yarışının hızlanması ile birlikte savaşlar durmamış, devletler büyük emekler ile yetiştirdiği genç nüfusunu savaşlarda kaybetmeye devam etmiştir. En başta ailelerinin ve ardından da devlet ve milletlerinin hayata ve geleceğe dair umutlarla yetiştirdiği gençlerin kaybı maalesef onarılamaz yaralar açmıştır.

Türk tarihi de ekseriyetle savaşların tarihi olarak bilinir. Bu sebeple de genç nüfus erken dönem Türk devletleri için oldukça önemli olmuştur. Fakat dünya siyasetindeki mevcut gelişmelerden hareketle Osmanlı Devleti de genç nüfusu gerekli eğitimden geçirerek savaşlardan ziyade ülkenin başta sanayi alanında olmak üzere muhtelif alanlardaki

ihtiyaçlarını karşılamak üzere yetiştirmeye başlamış ve bu hususta gerekli adımları atmıştır. Özellikle de 19. yüzyıldan itibaren Osmanlı ülkesinde eğitim ve öğretim alanında önemli atılımlar gerçekleşmiştir. Devletin hayati derecede ihtiyacı olan eğitilmiş genç nüfus için eğitim ve öğretim seferberliği ilan edilmiştir. Osmanlı Devleti'nin bu yüzyıldaki mevcut şartları içerisinde ilk ve ortaöğretimden başlayarak yüksekokullara kadar eğitim kurumları hem çağın ihtiyaçlarına göre yenilenmeye çalışılmış hem de modern eğitim kurumları açılmaya başlanmıştır. Osmanlı'nın eğitim ve öğretim alanında başlattığı seferberliğe devrin önemli aydınları tarafından eleştiri ve tavsiyelerle büyük katkılar yapılmıştır. Aynı zamanda da Osmanlı sultanları bu dönemde hem sanayi hem de eğitim ve öğretim hususunda ileri bir noktaya ulaşmış olan Avrupa ülkelerinden birçok yeniliği almaya çalışmış, önemli aydın ve eğitimcileri Osmanlı ülkesine getirterek eğitim alanında bu isimlerden yararlanmışlardır.

Osmanlı Devleti'nin 19. yüzyılda büyük emekler ve maddi desteklerle başlattığı devlet ve millet uğruna daha donanımlı ve eğitilmiş gençler yetiştirme politikası maalesef devletin son yıllarında yaşadığı savaş ve yıkımlar neticesinde zafiyete uğramıştır. Bilhassa 93 Harbi, Balkan Savaşları, I. Dünya Savaşı ve ardından Millî Mücadele başta olmak

Arıburnu'na sevk edildikten kısa bir süre sonra tamamının şehit olduğu İstanbul Lisesi öğrencilerinin kollarındaki sarı kurdelelerde yazan "İstanbul Lisesi Öğrencileri Vatan Sağ Olsun!" ifadesi acı birer hatıra olarak kalmıştır.

üzere Osmanlı Devleti'nin son 35-40 senesi savaşlar içerisinde geçmiştir. Herhangi bir yaş grubu fark etmeksizin devletin ihtiyacı için sadece üniversite değil ilk ve ortaöğretimden dahi birçok gencimiz vatan müdafaası için savaşlara katılmak durumunda kalmıştır. Devlet, vatan savunması uğruna yetişmiş donanımlı nesillerini savaşlarda kaybetmiştir. Bu sebeple birçok okul ve sınıfta çok fazla şehit verdiği için mezun edilecek öğrenci dahi kalmadığı durumlar olmuştur. Aynı zamanda devletin savaş dışında yaşamını sürdürmesi için gerekli olan muhtelif alanlarda çalışacak donanımlı ve eğitilmiş kişilerin yokluğu, hem devlet hem de halkın yaşantısında büyük sorunlara yol açmıştır. Devletin büyük emekler ile yetiştirmeye uğraştığı gençlerin kaybının devletin bekası için ağır sonuçları olmuştur.

Osmanlı'da kurulmuş ilk tıp eğitimi veren okul olan

Darülfünun-ı Osmani, savaşa asker olmak üzere öğrenci gönderen önemli eğitim kurumlarının başında gelmektedir. Fakülte, cepheye hocalarla birlikte çok fazla öğrenci göndermesi nedeniyle uzun bir süre kapalı kalmıştır. Darülfünun talebesi tıbbiyeli öğrenciler başta Çanakkale Savaşı olmak üzere cepheye gönderilmiştir. Cepheye gönderilen bu öğrencilerin birçoğu şehit olmuş ve fakülte sonraki yıllarda siyaha boyanmıştır. Tıbbiye ile birlikte muhtelif alanlarda eğitim veren kurumlardan da savaşa katılan birçok talebe olmuştur. Sadece başkent İstanbul'dan değil Anadolu'nun farklı coğrafya ve şehirlerinde de eğitim öğretim faaliyeti yürüten okullardan öğrenciler savaşmak üzere cepheye gönderilmiştir. Sadece Darülfünun öğrencileri değil medrese öğrencileri de vatan müdafaası için cepheye gitmiştir. Cepheye giden öğrencilerin çoğunluğu da şehit veya gazi olmuştur.

Üniversite ve medreseler dışında ilk, orta ve liselerden de çok sayıda öğrencinin gönüllü veya devlet tarafından vatan savunması için cepheye gönderildiği bilinmektedir. Özellikle cepheye asker ihtiyacını karşılamak için Osmanlı Sultanı Beşinci Mehmed Reşad, 27 Mayıs 1915'te bir emir yayımlayarak lise talebelerini de cepheye çağırarak durumunda kalmıştır. Lise talebeleri, kollarında öğrenci olduklarını

gösteren sarı kurdeleler ile savaşa katılmıştır. Özellikle liseliler arasında İstanbul Lisesi öğrencilerinin tamamı Arıburnu'na sevk edildikten kısa bir süre sonra şehit olmuşlardır. Tamamının şehit olduğu İstanbul Lisesi öğrencilerinin kollarındaki sarı kurdelelerde yazan "İstanbul Lisesi Öğrencileri Vatan Sağ Olsun!" ifadesi acı birer hatıra olarak kalmıştır.

Trablusgarp, Balkan Savaşları ve I. Dünya Savaşı'na gönüllü katılımla birçok öğrenci gönderen dönemin meşhur eğitim kurumu Mekteb-i Sultani yani Galatasaray Lisesi de çok sayıda öğrencisini savaşta kaybetmiştir. Savaşlara gönüllü katılımın yüksek olduğu Galatasaray Lisesi 1913'te 34, 1914'te 21, 1915'te 18, 1916'da 4, 1917 yılında ise sadece 5 mezun verebilmiştir. Öğrencilerinin çoğu savaşlarda şehit olmuştur. Başkent İstanbul'da sadece İstanbul ve Galatasaray Lisesi değil Vefa Lisesi, Erkek Öğretmen Okulu

ve Çapa Öğretmen Okulu öğrencileri de savaşa katılarak çok sayıda şehit vermişlerdir.

Osmanlı Devleti'nin son yıllarındaki savaşlarda bütün bir ülke, gencinden yaşlısına kadar vatan müdafaası adına birlik ve beraberlik içerisindeydi. Sadece başkent İstanbul'da değil, başta Anadolu olmak üzere imparatorluk coğrafyasının muhtelif yerlerinde de okullardan cephele öğrencilerin gönderildiği bilinmektedir. Anadolu'da Balıkesir Lisesi, 94 öğrencisini Çanakkale'de şehit vermişti. Aynı şekilde Balıkesir Erkek Muallim Mektebi de çok sayıda şehit vermiş, 1914 ile 1918 arası dört yıllık dönemde sadece 2 mezun verebilmişti. Edirne Lisesinden de birçok öğrenci ve öğretmen savaşa katılmış ve maalesef geri dönen olmamıştı. Kastamonu Abdurrahmanpaşa Sultanisi de birçok öğrencisini cepheye şehit vermiş ve ilerleyen yıllarda hiç mezun verememiştir. Trabzon Lisesi

de öğrencilerinin çoğunu şehit olarak vermiş ve üç yıl üst üste hiç mezun verememiştir. Trabzon Lisesi gibi Konya Lisesi de öğrencilerinin büyük çoğunluğunu şehit vermiş ve hiç mezun verememiştir. Anadolu'da savaşa katılım gösteren bir diğer okul da Sivas Lisesi olmuştur. Sivas Lisesi öğrencilerinin cepheye giderken tahtaya "Hocam biz Çanakkale'ye gidiyoruz. Hakkınızı helal edin" diye yazdıkları bilinmektedir. Sivas Lisesi de cepheye giden öğrencilerinin tamamını kaybetmiş ve hiç mezun verememiştir. İzmir ve Kayseri Liseleri de diğer okullar gibi birçok öğrencisini cepheye göndermiş ve şehit vermiştir.

19. yüzyıldan itibaren devlet ve millet olarak maalesef birçok savaşa girmek mecburiyetinde kaldık ve vatan müdafaası uğruna büyük emeklerle yetiştirdiğimiz yüzbinlerce gencimizi şehit verdik. Milletimizin bekası için savaşlarda yitirdiğimiz eğitimli nesillerimizin yeri uzun yıllar doldurulamamıştır. Donanımlı gençlerimizin kaybı, devlet ve millet adına siyasi, sosyal ve ekonomik olarak büyük zararlara yol açmıştır. Birleşik Krallık devlet başkanı Winston Churchill'in "Biz onların çiçeklerini kopardık." sözü, yaşadığımız kaybın ne kadar önemli olduğunun âdeta veciz bir ifadesidir. Mustafa Kemal de "Biz Çanakkale'ye bir Darülfünun gömdük." sözünüyle kaybolan nesillerimizin devlet ve millet adına değerini açık bir şekilde ifade etmiştir.

NASIL FİDE YETİŞTİREBİLİRİM?

Kaliteli sebze üretimi yapmak istiyorsak iyi bir tohum ve bundan elde edilebilecek iyi kalitede bir fide gerekiyor. Sebze türleri yetiştirme şekillerine göre farklılık gösterir. Örneğin soğuk ve sıcaklığa karşı dayanıklı olanları direkt büyük saksıya ya da bahçemizde ekmek istediğimiz yere ekebiliriz. Bunlara örnek olarak havuç, ıspanak, maydanoz ve bezelyeyi verebiliriz. Domates, salatalık, biber gibi sebzeleri öncesinde fide olarak yetiştirip sonra toprağa aktarmamız bu sebzelerin gelişimi açısından daha doğru olur.

Toprak Hazırlığı

Fide yetiştiriciliğinin en önemli kısımlarından biri, toprak hazırlığı. Toprak karışımımızı doğru yaparsak fidemiz besinleri yeteri kadar alacağı için sağlıklı gelişim gösterir. Peki bunun için hangi malzemelere ihtiyacımız var? Gübre, torf, bahçe toprağı, perlit, vermikülit kullanabileceğimiz malzemeler arasında.

Ahır ve kümes hayvanlarının katı ve sıvı dışkıları ile karışımından elde edilen materyallere çiftlik gübresi denir. Çiftlik gübresi toprağı gevşetir, su tutar, bitkimizin organik madde ihtiyacını karşılar. Saf keçi gübresi kullanırsak yabancı ot mücadelesi ile uğraşmayız. Koyun gübresi, çok ot çıkarabilir, iyi fermente edilmiş olması işimizi kolaylaştırır. Solucan gübresi köklenmeye yardımcı olur ve bitki için çok faydalıdır. Tavuk gübresinin ise asit oranı fazla olduğu için oranı iyi ayarlanmalıdır. Bu gübrenin toprağı en önemli faydası, azot oranını yükseltmesi ve çiçeklenmeyi artırmasıdır. Bahçe toprağı, inorganik maddeler içerir ve bunlar bitki için ortam oluşturan ana malzemelerdir. Killi veya çok gevşek olmamalıdır. Torf, toprağı havalandırmak ve gevşetmek için kullanılır ve zamanla toprakta kaybolur. Torflar, su tutma kapasitesini artırır, köklerin hızlı hareket etmesini ve böylelikle besinlere kolay ulaşmasını sağlar. Perlit; seracılık, sebze yetiştiriciliğı, fidencilik, çiçekçilik, mantarcılık, ve topraksız tarım ortamlarında toprak düzenleyicisi olarak yaygın şekilde kullanılan radyoaktif içermeyen hafif bir malzemedir. Perlit, gevşek toprağın havalanmasını sağlar ve yine su tutma kapasitesini artırmaya yardımcı olur. Vermikülit, toprağın hava alma kapasitesini ve su drenajını arttırdığı ve bu sayede bitki büyümesini zenginleştirdiğı için sıklıkla saksı toprağına eklenen doğal bir mineraldir.

Toprak hazırlığı malzemeleriyle ilgili kısa bilgi verdik ve şimdi bu malzemelerle ideal karışım nasıl olur bunu görelim. Bir birim torf, bir birim bahçe toprağı, yarım birim solucan gübresi, bir birim vermikülit karışımımız için yeterli olacaktır. Kullanacağımız malzemelerin hafif nemli ve homojen olmasına dikkat etmeliyiz.



Tohum Ekimi ve Sulama

Oluşturduğumuz karışımı 1 lt'lik saksıya dolduralım, ardından elimizle bastırarak üzerinde 1 cm boşluk oluşturalım. Yaklaşık 20-25 adet tohumu birbirlerine yakın olmayacak şekilde serpeyim. Ardından harcımıza çok az vermikülit katıp kapak toprağımızı hazırlayalım. Elimizle bastırarak oluşturduğumuz boşluğu kapak toprağıyla dolduralım.

Şimdi geldik fide hazırlığının en önemli kısmı olan sulamaya. İlk etapta normal sulama yapabiliriz ancak sonraki günlerde toprağımızın sadece nemli kalmasını sağlamalı ve asla çamur olacak şekilde sulamamalıyız. Bu nem, her sebze için aynı değil tabii. Mesela domates, bibere göre daha az nem ister. Sulama için kullanacağımız kap delikli olursa daha iyi olur. Sağlıklı fide yetiştirmek istiyorsak toprağın kurumasına mahal vermemeliyiz. Tohumlarımız çimlenene kadar üzerini siyah ince bir naylonla kapatabiliriz. Çimlenme gerçekleştikten sonra bitkimizi mutlaka ışığa maruz bırakmalıyız ki gereğinden fazla boylanma yapıp kalitesi etkilemesin.

Peki ortam nasıl olmalı? Isısı, gece ve gündüz 10-12 derece aralığında, mutlaka ışık alan ve arada bir havalandırabileceğimiz bir ortam olmalı. Çimlenme süreleri de yine sebzeden sebzeye farklılık gösterir. Örneğin biberler 45-50, domatesler 25-30, kabak, mısır, salatalık, karpuz, kavun yaklaşık 15-20 gün arasında çimlenir.

Fidemiz bu şartlarda yaklaşık 4-5 cm boyuna geldiğinde ve üzerinde 3-4 yaprak çıkarttığına 5 cm çapı ve 5 cm derinliği olan bir viyole, aynı toprak karışımını kullanarak aktarırsak köklerini güçlendirmiş oluruz. Viyollerde bir miktar daha gelişmesini sağladığımız fidelerimizi dış ortama dikmeden önce günde bir saat dış mekânda bekletebiliriz. Böylelikle hem dış ortama adaptasyonunu hızlandırmış hem de bahçemize ya da yetiştireceğimiz dış ortama aktarmadan önce gövde gelişimini güçlendirmiş oluruz.

RESULÜLLAH'IN CENNETTEKİ KOMŞUSU: UKKÂŞE B. MİHSAN

■ Doç. Dr. Yaşar AKASLAN
Ondokuz Mayıs Üniversitesi
İlahiyat Fakültesi



Veda Hacci sonrasıydı. Medine en zor günlerini yaşıyordu. Resulullah'ın hastalığı günden güne ilerliyordu. Ateşler içinde kıvranan Hz. Peygamber (s.a.s.), bu süreçte sahabeye namaz kıldırmak için dahi hane-i saadetten çıkıp mescide gidememişti. Namazları Hz. Ebubekir (r.a.) kıldırıyordu. Anlaşılan Resulullah'ın bu dünyaya veda vakti yaklaşıyordu. Sahabenin yüzü gülmüyor, ağızlarını bıçak açmıyordu. Hasta yatağında terden sırlıklam olmasına rağmen nice hatıraları beraber yaşadığı dostlarını izlemeyi de ihmal etmeyen Allah Resulü, hastalığı hafiflediği bir sırada ılık suyla abdestini aldı, sahabilerin mescitte toplanması için Bilâl-i Habeşî'den ezan okumasını istedi. Ezanın ardından Resulullah, Mescid-i Nebevî'ye çıkageldi. Hz. Peygamber'in bu dünyadaki son zamanlarını geçirdiğini fark eden ve belki de onu son kez göreceklerini düşünen gözleri nemli sahabiler tam tekmil mescitteydi. Resulullah'ın içeri girdiğini gördüklerinde hemen ayağa kalkarak mihraba geçmesi için ona yer açtılar. Allah Resulü zor da olsa namazı kıldırabilirdi. Bir eliyle minberi diğer eliyle de esasını tutan benzi solmuş ve bitkin bir hâlde insanlara şöyle hitap etti: "Dostlarım! Ben risalet görevimi yerine getirdim. Allah'ın dinini elimden geldiğince size anlatmaya çalıştım. Belki bundan

sonra görüşemeyeceğiz. Bu süre zarfında kimin benim üzerimde hakkı kaldıysa, farkında olmadan hanginize kötü bir söz söyleyip onu kırmışsam, kıyamet günü hesaplaşıp hakkını almadan önce, şimdi, onun ayağa kalkıp hakkını benden almasını istiyorum. Bugün helalleşme günüdür." Bu sözle birlikte mescitteki herkes hıçkırıklara boğuldu. Kimse konuşamıyordu. Hiç kimse kalkmayınca Resulullah aynı sözleri iki kez daha tekrar etti. Sözü tamamladığında, arka saflarda bulunan kırklı yaşlarda bir şahıs ayağa kalktı ve "Benim sizden alacağım var ya Resulallah!" dedi. Mescit bir anda buz kesmişti. Hz. Peygamber (s.a.s.), onu yanına çağırdı. Sahabilerin çatık kaşları ve öfkeli bakışları arasında hakkını isteyen şahıs en ön safa doğru ilerledi. Allah Resulü meseleyi kendisine hatırlatmasını isteyince o şahıs şunları söyledi: "Bir savaştan sonra gazilerin arasındaydım. Tam ayrılmak üzereyken develerimiz yan yana geldi. Size yakın olabilmek için yaklaştığımda, kırbacınızla sırtıma değdiniz. Bunu kasten mi yaptınız, yoksa devenize vururken kazara kırbacınız bana mı çarptı bilemiyorum. Ancak o anda canım çok yanmıştı. Bu bir hak ise hakkımı istiyorum." Bunun üzerine Hz. Peygamber "Sana kasten vurmaktan Allah'a sığınırım." buyurdu. Kısas için sırtını döndü, "Haydi vur ve hakkını helal et!" dedi. Ancak o şahıs "Olmaz ey Allah'ın elçisi! Siz

bana kırbacınızla vurdunuz, aynı kırbacı isterim. Ayrıca siz bana vururken sırtım çıplaktı. Sizin de aynı durumda olmanız gerekir.” Kendilerini tutamayan hiddetlenen sahabiler galeyana gelmişlerdi. Kimi öfkeden yerinde duramıyor, kimi parmaklarını ısıyor, kendini kontrol edemeyecek olanlar mescidin dışına çıkıyordu. Hıçkırıklara boğulan sahabiler zaten ayakta zor durabilen Resulü Allah'ın hasta olduğunu ifade ederek yalvarırcasına o şahıstan kısastan vazgeçmesini istiyorlardı. Herkes ağlamaktaydı. Hak sahibi ise başını öne eğmiş sessiz bekliyordu.

Resulü Allah, şaşkına dönen ve sakin olmalarını işaret ettiği ashab-ı kiramı yatıştırdı. Bilâl-i Habeşî'yi de Hz. Fâtıma validemize gönderip daha evvel ona hediye ettiği kırbacını getirmesini emretti. Yaşlı gözlerle Hz. Fâtıma'nın evine gidip kapısını çalan Bilâl-i Habeşî, Resulü Allah'ın kırbacını istediğini söylemesi üzerine Hz. Fâtıma “Bugün bir sefere hazırlığı yok. Kaldı ki babacığımın kırbaç kullanabilecek takati de yok. Ne yapacak ki kırbacı?” diye sordu. “Babanız borçlarını ödüyor. Dünyayı terk edecek, vakit yaklaştı sanırım. Bu yüzden de kendisinde hakkı olanların haklarını alması için kendisine kısas yapılmasını istiyor.” dedi. Bunun üzerine Hz. Fatıma gözyaşlarıyla şu sözleri sarf etti: “Söylediklerini kulakların duyuyor mu ey Bilâl! Allah'ın elçisine kısas yapmayı kendisine layık gören

de kimdir? Ali orada değil miydi, bir şey yapmadı mı? Kuzularım Hasan ile Hüseyin'e haber ver. O şahsın yanına gitsinler, hâlâ kısas istiyorsa hakkını onlardan alsın. Hasta babacığım vurmaya izin vermesinler.” dedi. Nihayet Bilâl-i Habeşî'nin alıp getirdiği kırbacı Resulü Allah, kısas isteyen şahsa verdi, gömleğini çıkardı ve sırtına vurmasını istedi. Ashab-ı kiram dehşet içinde ve hıçkırıklarla bu sahneyi izliyordu. Ağlama sesleri mescidin dışına taşmıştı. Tarif edilemez anlar yaşanıyor Medine'de. Tarih, tüm sahabenin bulunduğu bir ortamda Resulü Allah'a kırbaçla vurulduğunu nasıl yazacaktı?

Mescid-i Nebevi'deki herkes bu olağanüstü anları bambaşka duygular eşliğinde izliyordu. Kalpleri durduracak o dehşet anlarının yaşandığı sırada hak sahibi şahıs kırbacı kaldırmıştı artık. Herkesin

Ukkâşe, Medine'ye hicretten sonra suffede kaldı. Hz. Peygamber (s.a.s.) ile birlikte Bedir, Uhud, Hendek başta olmak üzere bütün muharebelere katıldı. Ona zarar gelmesin diye Bedir Savaşı'nda yanı başındaydı.

kısasın gerçekleşmesini beklerken o sahabi kırbacı yere attı ve şöyle dedi: “Anam babam sana feda olsun ya Resulü Allah! Kalp taşıyan hangi insan size kısas yapmaya, vurmaya cüret edebilir ki? Hele hele ben size hiç kıyabilir miyim? Kıyamet gününde Allah'ın beni affetmesini umarak kısastan vazgeçiyorum. Asıl siz beni affedin! Amacım sizi üzmemektir. Dostlarınızla helalleştiniz için artık bu dünyadaki son günlerinizdir diye düşündüm ve son kez size dokunmak istemişim.” Sımsıkı sarıldığı Resulü Allah'ın mübarek sırtının iki kürek kemiği arasındaki nübüvvet mührünü öptü de öptü. Bir taraftan da hüngür hüngür ağlıyordu. Ortalık sakinleşmiş, orada bulunanlar rahat bir nefes almışlardı. Hz. Peygamber de bu sahabinin alnından öptü ve mescittekilere dönerek şöyle buyurdu: “Kim cennetteki arkadaşımı görmek isterse bu adama baksın!” (el-Heysemî, *Mecme'uz-zevâid*, 14:403-408)

Allah Resulü'ne cennette komşu olma bahtiyarlığına eren ve yürekleri ağza getiren bu kişinin adı Ukkâşe b. Mihsan'dır. Ukkâşe, doğup büyüdüğü Mekke'de büyükten küçüğüne herkesin sevip saydığı bir insandı. “insanların en güzellerinden” (el-Hâkim, *el-Müstedrek*, 3:253) şeklinde tavsif edilen Ukkâşe, yakışıklılığıyla dikkatleri üzerine çeken bir şahsiyetti. (İbn Sa'd, *et-Tabakât*, 3:86) Mekke'de yirmili yaşların başlarında bir delikanlıyken ilk Müslümanlar arasında yer



aldı ve çevresinin de iman ile şereflenmelerine vesile oldu. Kureyşli müşrikler, çok sevdikleri bu delikanlının Müslüman olmasını ve çevresini etkilemesini hazmedemediler. Ona karşı türlü eziyet ve yıldırma yollarını denediler. İşkence ve zulümden yıldıdığı zor zamanlarda Ukkâşe, Medine'ye hicret etti.

Cesaret ve kuvvetiyle maruf Ukkâşe, Medine'ye hicretten sonra suffede kaldı. Hz. Peygamber (s.a.s.) ile birlikte Bedir, Uhud, Hendek başta olmak üzere bütün muharebelere katıldı. Ona zarar gelmesin diye Bedir Savaşı'nda yanı başındaydı. Savaşta sıcak çatışmaların yaşandığı bir sırada kılıcı kırıldı. Resulüallah bu durumu görünce ona bir sopa verdi ve "Bununla savaş, ey Ukkâşe!" buyurdu. Ukkâşe savaşa onunla devam etti. Bu münasebetle bu sopayı Bedir'de ve daha sonra katıldığı savaşlarda hep yanında taşıyıp kullandı.

Allah Resulü, savaşlarda süvari olarak mücadelesiyle şöhret bulan Ukkâşe hakkında "Araplar'ın en iyi süvarisi bizdedir." demek suretiyle ondan övgüyle bahsetmiştir. (İbn Hişâm, Sîretü'n-nebeviyye, 2:278-279) Öyle ki bir gün Ukkâşe'nin mensup olduğu Esedoğulları kabilesinden Dırâr b. Ezver, "Ukkâşe bizim kabilemizdendir ey Allah'ın Resulü!" diyerek onu sahiplenmek istediğinde, Resulüallah "Hayır, o sizden değil bizdendir." buyurmak suretiyle onu ne denli sevdiğini ve sahiplendiğini göstermiştir.

Son derece dikkatli ve zeki biri olan Ukkâşe, Resulüallah'ın ağzından çıkan her söze dikkat kesilir ve gereğini yapma konusunda hiç ihmal göstermezdi. Onun ne kadar dikkatli ve güzellikleri yakalama konusunda ne derece fırsat kollayan biri olduğunu şu olay gözler önüne sermektedir: Bir gün Resulüallah, şöyle buyurur: "Cennete ilk girecek kimselerin

simaları, âdeta dolunaydaki ay kadar aydınlıktır. Sonra onları takip edenlerin yüzleri, en parlak yıldızın semayı aydınlatması gibidir." Ukkâşe, "Ey Allah'ın Nebisi! Benim onlardan biri olmam için dua eder misiniz?" dediğinde Resulüallah şu şekilde duada bulunmuştur: "Ya Rabbi! Ukkâşe'yi onlardan kıl!" (el-Hâkim, el-Müstedrek, 3:253)

Hz. Ebubekir (r.a.), hilafeti döneminde dinden dönme hareketleri baş gösterdiğinde Hâlid b. Velîd (r.a.) komutasında bir orduyu peygamberlik iddiasında bulunan Tuleyha üzerine gönderdi. Keşif ve istihbarat için Ukkâşe ile Sâbit b. Akrem bölgeye görevlendirildi. Bu iki cengâver, yüklendikleri vazifeyi yerine getirmek üzere yola çıktılar. Bir süre sonra yolda Tuleyha'nın kardeşi Hibâl ile karşılaştılar. Aralarında sıcak bir çatışma gerçekleşti. Hibâl öldürüldü. Kardeşinin ölüm haberini alan Tuleyha oldukça öfkelenmiş ve intikam yemini etti. Kalabalık bir orduyla bu iki kahraman sahabiye saldırarak Buzâha denilen mevkiye onları acımasızca şehit etti ve mübarek naaşlarını paramparça etti. (İbn Sa'd, et-Tabakât, 3:86)

Bir an bile tereddüt etmeden tüm zor anlarında Hz. Peygamber'in yanında yer alan, cesareti ve samimiyetiyle sahabenin gönüllerinde taht kuran Ukkâşe, Resulüallah'a olan bağlılığını 44 yaşında şehadet şerbetini içerek tüm âleme göstermiş oldu.



■ Muhammed Kâmil YAYKAN

UYKU

Günlük aktivitelerimizin belki de en değişmezidir uyku.

Her insan mutlaka uyur. Sadece insanlar mı? Balıklar, kuşlar ve sayamayacağımız niceleri... Hepsinin en temel ihtiyacıdır uyku. Vücudun kendi kendini dinlendirme ve bir sonraki güne hazırlanma evresi.

Gelin, bu ay sizlere hayatımızın en az üçte birini oluşturan uykudan bahsedelim. Uyku bizler için doğal bir döngüden ibaret görünse de aslında

sandığımızdan çok ama çok daha önemli.

Basit bir analogi yaparsak uykunun önemi bizler için cep telefonlarımızın bataryalarını şarj etmekle eş değerdir diyebiliriz. Pilin dolu olmasının telefonun hızlı çalışmasına da yardımcı olduğu hepimizin malumudur. Dolayısıyla vücudumuz uykuda sadece dinlenmekle kalmaz. Uyku, baştan ayağa tüm vücudun yeniden yapılanmasını sağlar. Vücudumuzun yönetim merkezi şeklinde adlandırabileceğimiz

beynimiz için uyku gerçek anlamda bulunmaz bir fırsattır. Beyin, gün içindeki tüm olayları uykuda tasnif eder. Kalıcı hâle gelecek bilgileri ilgili dosyalarda saklar, unutulması gereken yaşanmışlıkları da yine farklı klasörlere göndererek zihnimizin temizlenmesini sağlar. Sadece beyin sağlığını korumak için bile düzenli uykunun önemi çok büyüktür. Bu yüzden yemeğe, spora veya günlük aktivitelere düzenli olarak vakit ayırdığımız gibi uykuya da düzenli ve sürekli olarak vakit ayırmalıyız.

BİLİYOR MUSUNUZ?

- İdeal uyku süresi ve ihtiyacı yaşa, cinsiyete, vücut yapısına göre değişiklik göstermektedir. Yenidoğan bebekler günde 16 saat uykuya ihtiyaç duyarken ilkokul çağında bu süre 9-10 saate kadar geriler. Dünya Sağlık Örgütü ortalama bir yetişkinin günde 8 saat uykuya ihtiyaç duyduğunu pek çok yayında dile getirmiştir.
- Uyku süresi her birimizde farklılık gösterse de bu süreyi 90 dakikanın katları şeklinde ayarlamak en azından beynimizin uyku döngüsünü tamamlamak adına yararlı olacaktır. Çünkü beyin ortalama 90 dakikada bir derin uyku döngüsünü tamamlar ve yeni döngüye başlar. Eğer tam anlamıyla dinlenmiş bir şekilde uyanmak istiyorsanız uykunuzu 90 dakikanın katları olacak şekilde (4,5 saat, 6 saat veya 7,5 saat) düzenlemeyi deneyebilirsiniz.
- Bir insan uykuya ortalama 15 dakika içinde dalar. Ve ne gariptir ki insan, uykuya daldığını anlayamaz. Uyuduğunu anlamanın tek yolu uyanmaktan geçer. Eğer uykuya dalma süreniz 5 dakikanın altında ise bu sizde yoğun bir uyku yoksunluğunun olduğunu habercisi olabilir.
- Uykusuzluk veya uyumamak da bizlere sandığımızdan çok daha fazla zarar verir. Yukarıda da belirttiğimiz gibi uyku; nefes almak, yemek yemek gibi zaruri bir ihtiyaçtır. Araştırmalar üç günlük uykusuzluğun ardından ellerde titreme, aşırı gerginlik, konuşamama, söyleneni anlayamama ve görme yetisinin kaybı gibi çok ciddi sorunların ortaya çıktığını göstermiştir.
- Son olarak ideal uyku saatinden de bahsedelim. Başta uyku-uyanıklık döngüsü olmak üzere pek çok bedensel faaliyette kullanılan melatonin hormonu, genellikle gece 23.00 ile sabah 5.00 arasında yoğun olarak salgılanır. Günün bu dilimini uykuda geçirmek bu faydalı hormondan en üst düzeyde yararlanmamıza yardımcı olacaktır.

BULMACA

Hazırlayan: Ali OSMANOĞLU

29 Mayıs 1453	Bir sure adı	Babanın kız kardeşi Giresun'un bir ilçesi	Eski dilde su Belirgin	Bir sure adı Havada yol alma	Tanınırlık Öğütülmüş tahlil	Gözdeki canlılık	Geri almak üzere verilen
Toplumun çekirdeği	Ölçüyü aşmak			Çanak kale ilinin bir ilçesi		İstek Bir binek hayvanı	
Demir simgesi Katman		Rütbe gösteren omuzluk	Sıradan, kolay	Çatlarda bulunan hava deliği	Çöden esen kuru ve sıcak rüzgâr	Toprak Mağara	Tellür elementinin simgesi
				Lahza Tutma organımız		Gümüş	
Yuvarlak biçimli Bir nota			Toplama, bir araya getirme		Söz, ifade	At yavrusu Nazik	
	Yerel Allah'ın kimi kullanna lutfettiği olağanüstü iş veya hâl				Gizli düşmanlık, garaz, buğz		Litvanya plaka kodu Ufuktaki kızılık
			Nesne, madde	Genişlik	Çiçekli bir bitki		
Mektep	Ölüm Herkes, yabancılar				Seyretme, izleme	Tren yolu Füze	
Gözün ağ tabakası İlkel su taşıtı					İrfan sahibi Özen, ihtimam		
		Bir yazı çeşidi		Limonla yapılmış serinletici şerbet			
Hüner						Değişken	Dolaylı söz, üstü kapalı anlatım
Acıklı				Geçmiş zamanı anlatır Bir kumaş türü İsim			Kırgız destanı Uzun, sivri bıçak
			Bağnaz				
Bir giysi türü	Anlamlı					Arapça ateş Yanardağ püskürtüsü	
					Ayırıcı nitelik		
					Ferment		
					Hörgüçlü bir hayvan		
							Erlər Cezire
					Anımsı, soyutlanmış	Çalışma, eylem	Güneş ışınlarının ulaşamadığı okyanus bölgeleri
							Ağız
					Türlü amaçlarla kullanılan nesnelər		



AİLE

SIKÇA SORULANLAR

■ Zeynep ÇELİK



İnsanlık tarihi aile kurumuyla başlar. Sağlam bir aile yapısı, birey için güven ve huzurun kaynağıdır. Sevgi ve hoşgörünün merkeze alındığı aileler sağlıklı toplumların da teminatıdır. Hem ferdî hem de içtimaî alanda aile, vazgeçilmez bir değerler manzumesidir. Ailenin sağlam temeller üzerinde inşa edilmesi ve varlığını devam ettirebilmesi için de birtakım ilkelere riayet edilmesi gerekir.

Sosyal ve kültürel değişimler aile kurumunu derinden etkilemiştir. Zaman zaman çözümler meydana gelmiş; aileler, karşılaştıkları problemlerle ilgili olarak profesyonel desteğe daha çok başvurmuştur. Bu destek kanallarından biri de hiç şüphesiz Diyanet İşleri Başkanlığı bünyesinde kurulan Aile ve Dinî Rehberlik Bürolarıdır.

Aile ve Dinî Rehberlik Büroları, ailenin temellerinin atıldığı ilk andan başlayarak nişan, düğün, nikâh gibi törenlerde dikkat edilmesi gereken hususları, eşler arası hak ve sorumlulukları kendisine ulaşan danışanlara açıklamakta ve daha kurulma aşamasında oluşabilecek problemleri bertaraf etme noktasında katkıda bulunmaktadır. Yine ailenin kurulmasıyla birlikte aile bireyleri arasındaki ilişkilerin sağlıklı yürütülebilmesi için danışanlarına rehberlik etmektedir.

Türkiye'nin dört bir yanında faaliyetlerini yürüten Aile ve Dinî Rehberlik Büroları'na yöneltilen sorular derlenerek hem bu

bürolarda hizmet eden görevlilerimizin hem de okurların istifade edebilmesi amacıyla Din İşleri Yüksek Kurulu'nun katkılarıyla *Aile* kitabı yayıma hazırlandı.

Aile kitabı evlilik öncesinden başlayarak evlilik, nikâh, mahremiyet, ailede çocuğun eğitimi gibi temel konuları da ihtiva eden altı bölümden oluşuyor. Birinci bölüm "Evlilik Öncesi"nde karşılaşılan temel meselelere değiniyor. Nişan merasimi ve nişanın bozulması durumunda ailelere düşen sorumluluklar ele alınıyor. "Nikâh ve Evlilik" bahsinde evliliğin dinî hükmü, evlilik ile ilgili temel meseleler, süt akrabalığı ve nikâha mani durumlar işleniyor. Her bölüm toplumda sıkça sorulan sorular dikkate alınarak oluşturulmuş, bölümlerde yanlış yahut eksik anlaşılmaya mahal vermeyecek şekilde sarih ve açık bir dille yazılmıştır.

"Ailede Mahremiyet ve Özel Hayat" ile "Eşler Arası İlişkiler" bölümlerinde eşler arasındaki mahrem meselelerden ekonomik yaşamlarına, mirastan sosyal hayata dikkat edilmesi gereken hususlar ve toplumda sıkça karşılaşılan problemlere yönelik çözümler yer almaktadır. Evlilik gibi boşanmanın da insani ve toplumsal bir gerçek olduğu idrakinden hareketle kitapta son bölüm "Boşanma ve Sonrası"na ayrılmıştır. Boşanmayla birlikte meydana gelen hukuki durumlar ayrıntılı bir şekilde açıklanmaktadır.



Semih Dincer Yetiş'in sunumu ile

ailemizin hekimisi

frekanslar

4A (HD)

FREKANS: 12.380

POL: DİKEY (V)

SEMBOL: 27.500

FEC: 3/4

JHD YAYIN

4A (SD)

FREKANS: 12.422

POL: YATAY (H)

SEMBOL: 30.000

FEC: 3/4

JSD YAYIN

• canlı

Çarşamba

16.00



DIYANET TV

Diyetürk - 68. kanal

Evren - 49. kanal

Starvizyon - 104. kanal

Yedigöller - 555. kanal

TV - 133. kanal

diyanettv

diyanettv

diyanettv

diyanettv



yayinsatis.diyamet.gov.tr

Yurt içinde Diyanet yayınları satış yerlerinden, yurt dışında müşavirlik ve ataşeliklerimizden temin edebilirsiniz.

ISSN: 2147-1452



9 772147 145203

Fiyat: 6 ₺